

วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ปีที่ 5 ฉบับ 2 ISSN 2465 – 4051 E-ISSN 2697-3944

หน่วยงานที่รับผิดชอบ	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยสาขาสาขาวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สหวิทยาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นประสบการณ์ด้านการวิจัยที่เป็นการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น
ขอบเขต	วารสารรับบทความวิชาการและบทความวิจัยในสาขาสาขาวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สหวิทยาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นประสบการณ์ด้านการวิจัยที่เป็นการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น
กำหนดการเผยแพร่	กำหนดการเผยแพร่ 2 ฉบับต่อปี ฉบับเดือนมกราคม – มิถุนายน, กรกฎาคม - ธันวาคม ของทุกปี และมีการเผยแพร่วารสารแบบรูปเล่ม และวารสารแบบอิเล็กทรอนิกส์
การพิจารณา ปกปิดชื่อ	บทความทุกบทความต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการพิจารณาจะใช้วิธีการผู้เขียนและผู้ทรงคุณวุฒิ (Double-Blinded Peer Review)
กำหนดการเผยแพร่	ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน ฉบับที่ 2 กรกฎาคม- ธันวาคม
การเผยแพร่ สถานที่ติดต่อ	วารสารแบบรูปเล่ม และวารสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี 172 ถนนอิสรภาพ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กทม.10600 โทรศัพท์: 02 890 1801 ต่อ 2081, 02 890 0001 โทรสาร: 02 890 2303 เว็บไซต์: http://research.dru.ac.th/ facebook: http://www.facebook.com/ResearchDRU อีเมลล์: research.rdi@dru.ac.th ผู้เขียนบทความสามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มและส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ได้ที่ Website: http://research.dru.ac.th/e-journal/
สำนักพิมพ์:	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ทันใจ โทร. 02 948 3397, โทรสาร. 02 948 3397

- บทความที่ได้รับการตีพิมพ์มีการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมทางวิชาการจากกองบรรณาธิการและทรงคุณวุฒิ (peer review)
- บทความของผู้เขียนเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ในเอกสารฉบับอื่น
- บทความในวารสารเป็นเนื้อหา ข้อคิดเห็นของผู้เขียนแต่ละท่านเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน เป็นผลงานต้นฉบับไม่ใช่ผลงานที่คัดลอก (plagiarism)

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคมมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย สาขาวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สหวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องที่เป็นการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งจะมีการตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ บทความที่ตีพิมพ์เป็น ผลการศึกษา วิจัย เป็นองค์ความรู้ของผู้เขียนที่ดำเนินการในบริบทของแต่ละสภาพแวดล้อมและช่วงเวลา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางาน สถาบัน องค์กรโดยเฉพาะในชุมชนท้องถิ่น ความมุ่งหมายของวารสารนี้ คือ เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับนักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา จึงขอ เชิญชวนผู้ที่มีผลงานบทความวิจัยและบทความวิชาการส่งผลงานมาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์แก่ การพัฒนาสังคมรวมทั้งวงวิชาการต่อไป

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยในการพิจารณาบทความ ตลอดจน นักวิจัย นักวิชาการและนักศึกษาที่ส่งบทความเพื่อร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้เป็นอย่างสูง

บรรณาธิการบริหาร



วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

สำนักงานกองบรรณาธิการ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุวลักษณ์ เวชวิทยาช้าง

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไล ตั้งจิตสมคิด

บรรณาธิการบริหาร

ดร.พรศิริ กองนวล

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ดร.พยอม

วงศ์สารศรี

ข้าราชการบำนาญ

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์

หลาบมาลา

ข้าราชการบำนาญ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย

เทพา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี

พระจอมเกล้าธนบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณิ

แกมเกตุ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ

ท้ายเรือคำ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พชริน

ดำรงกิตติกุล

ข้าราชการบำนาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดา

เสนาวงษ์

ข้าราชการบำนาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทิมา

ชวานนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐชยา

อุ้นสกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชฎ์แก้ว

ศรีสด

ข้าราชการบำนาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์

ภูสมมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะกรรมการดำเนินงาน

นายธวัชพล

คณน้อย

นางสาวสุชาดา

ธโนภานุวัฒน์

ว่าที่ ร.ต.จิรโรจน์

ธรรมสโรช

นางสาวธมลวรรณ

โกมลเมศ

นายปรัชญา

เหลือเจริญ

นางสาววาสิณี

สุวรรณระวี

นายรวี

แย้มสรวล

ติดต่อประสาน

นายปรัชญา

เหลือเจริญ

ว่าที่ ร.ต.จิรโรจน์

ธรรมสโรช

ออกแบบปก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ

เผยแพร่ทางอิเล็กทรอนิกส์

ว่าที่ ร.ต.จิรโรจน์

ธรรมสโรช

สารบัญ

	หน้า
กระบวนการเรียนรู้การลดต้นทุนการผลิตข้าวของชาวนาตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย	
สุทธิพร เปี่ยมสุวรรณกิจ.....	1
การจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ	
ศักดิ์สิทธิ์ โจนวิเชียร.....	10
การติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนวัดประสาธนิกร อำเภอหลัง สวน จังหวัดชุมพร	
สุพิชญา อินทจร.....	24
การประเมินความเสี่ยงของสวนสาธารณะในอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อปัญหาน้ำท่วมในอนาคต	
อนุพงศ์ เป้งคำ.....	40
การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมการ ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์	
นิสภรณ์ อารังค์วัฒนกุล.....	56
ภาษาตะวันตกที่ใช้เพื่อการสื่อสารในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา	
จิรกร มาตั้งคะ.....	68

**กระบวนการเรียนรู้การลดต้นทุนการผลิตข้าวของชาวนาตำบลป่าซาง
อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย**

วันที่รับบทความ	: 20/08/2562
วันแก้ไขบทความ	: 07/09/2562
วันที่ตอบรับบทความ	: 06/12/2562

สุทธิพร เปี่ยมสุวรรณกิจ¹

สุภัทณี เปี่ยมสุวรรณกิจ²

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้การลดต้นทุนการผลิตข้าวของชาวนาตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวนาในตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย เรียนรู้วิธีการลดต้นทุนการผลิตข้าวอย่างถูกต้องวิธี ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ชาวนาที่ขึ้นทะเบียนผู้ผลิตข้าวจากสำนักงานเกษตรอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย จำนวน 70 คน ผลการศึกษา พบว่า เป็นหญิง 38 ราย เป็นชาย 32 ราย พันธุ์ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็น กข 6 (ร้อยละ 62.86) ทำนาปี มีพื้นที่นา 1-10 ไร่ (ร้อยละ 58.57) พื้นที่นาเป็นที่ลุ่ม (ร้อยละ 70) วิธีการปลูกเป็นนาดำ (ร้อยละ 58.57) สาเหตุที่ปลูกแบบนาดำ คือ ทำตาม ๆ กันมาทำนาปีละ 1 ครั้ง แหล่งน้ำที่ใช้คือ น้ำฝน ปริมาณข้าวที่เก็บเกี่ยวได้ในปีเพาะปลูก 2561 น้อยกว่า 5,000 กิโลกรัม (ร้อยละ 58.57) เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ทำพันธุ์ประมาณ 51-100 กิโลกรัม วัชพืชที่คลุมดินปล่อยให้พืชขึ้นเอง (ร้อยละ 95.71) ไม่เผาฟางข้าวก่อนปลูกข้าว (ร้อยละ 72.86) ต้นทุนการผลิตข้าวนาดำก่อนเข้าโครงการ 3,290 บาท/ไร่ นาหว่าน 3,420 บาท/ไร่ ชาวนาได้รับการอบรมให้ความรู้วิธีการลดต้นทุนการผลิต 8 ขั้นตอน คือ 1) การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว 2) การเตรียมดิน 3) การกำจัดวัชพืช 4) การใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ 5) การป้องกันและกำจัดศัตรูข้าว 6) การจัดการน้ำอย่างเหมาะสม 7) หลักการเก็บเกี่ยว 8) การทำบัญชีฟาร์ม โดยก่อนการเข้าร่วมโครงการอบรม ชาวนามีความรู้กระบวนการลดต้นทุนการผลิตข้าวอยู่ในระดับปานกลาง (2.41) ผลการเรียนรู้หลังจากเข้าร่วมโครงการชาวนามีความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3.42) หลังโครงการต้นทุนนาดำ 3,050 บาท/ไร่ ต้นทุนนาหว่าน 3,060 บาท/ไร่ ผลจากการอบรมครั้งนี้ส่งผลให้เพิ่มความสามารถในการบริหารจัดการต้นทุน อันจะนำไปสู่การลดต้นทุนการผลิตต่อไป

คำสำคัญ ต้นทุนการผลิตข้าว กระบวนการเรียนรู้ การปลูกข้าว

¹ อาจารย์ ดร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย E-mail : su_patta_nee@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Learning Process of Reducing Cost of Rice Production of the Farmers in Pasang Sub-district, Wiang Chiang Rung District, Chiang Rai Province

received : 20/8/2562
revised : 07/09/2562
accepted: 06/12/2562

Sutthiporn Piamsuwannakit¹
Supattanee Piamsuwannakit²

Abstract

The purposes of this study was to get the farmers of Pasang sub-district, Wiang Chiang Rung district, Chiang Rai province to learn the method of cost reduction in rice production appropriately. The samples were 70 of the registered farmers from Huay Kee Lhek village number 1, Pasang sub-district, Wiang Chiang Rung district, Chiang Rai province,

The major rice seeds used by the farmers were RD6 (62.86%) for in-season rice field which occupied 1-10 Rai (58.57%) , 70% of the area was lowland rice field, and the method used was transplanting rice cultivation (58.57%). The reason of using rice transplanting was that the farmers had followed it traditionally and they had grown rice once a year. The water source was rain water. The amount of the harvested rice in 2018 was less than 5, 000 kilograms (58.57%). The farmers kept 51-100 kilograms of the rice seeds for breeding. Also, the study showed that most of the area was covered by weeds (95.71%) , not burning the rice straw before growing rice (72.86%) , the production cost of transplanting rice cultivation before joining the project was 3, 290 baht per Rai, and the production cost of broadcasting rice cultivation was 3, 420 baht per Rai. After joining the project, the farmers had learned 8 steps of reducing cost of rice production as follows: 1) rice seed selection, 2) soil preparation, 3) weed elimination 4) using chemical fertilizer and organic fertilizer, 5) pest prevention and elimination, 6) appropriate water management, 7) harvesting process, and 8) farm accounting.

Before joining the project, the farmers had knowledge of reducing cost of rice production at a fair level with average score ($\bar{x}$) = 2.41. After joining the project, the posttest score revealed that the farmers had an overall knowledge at a high level with average score ($\bar{x}$) = 3.42, and the production cost of transplanting rice cultivation was 3, 050 baht per Rai and the production cost of broadcasting rice cultivation was 3, 060 baht per Rai. The project enhanced the farmers' capability of cost management which could lead to production cost reduction further.

Keywords: production cost, learning process, rice farming

¹ Phd., Currently A Lecturer in Bussiness Economic Faculty of Management Science Chiang Rai Rajabhat University
E-mail : su_patta_nee@hotmail.com

² Phd., Currently A Assistant Professor in Bussiness Economic of Faculty of Management Science Chiang Rai Rajabhat University

บทนำ

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของประเทศไทย เนื่องจากคนไทยเพาะปลูกข้าวเพื่อบริโภคเป็นอาหารหลักและจำหน่ายเป็นรายได้ โดยจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่พบว่าปัญหาหลักที่เป็นวงจรและเกิดขึ้นซ้ำซากต่อชาวนาทั่วประเทศ คือ ต้นทุนการผลิตข้าวสูงและราคาตกต่ำ

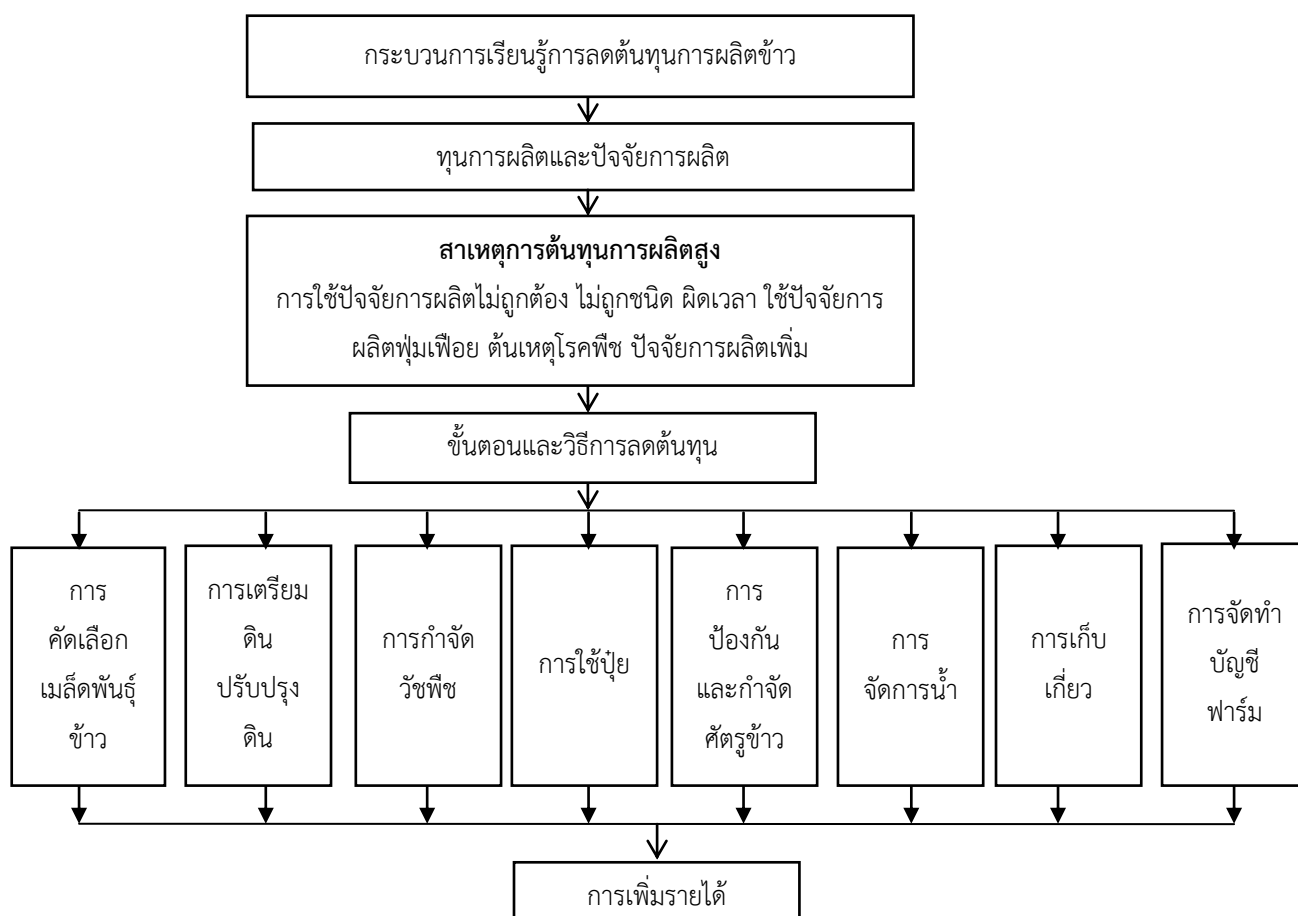
เกษตรกรผู้ผลิตข้าวในบ้านห้วยซี้เหล็ก หมู่ 1 ตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่เพาะปลูกข้าว 818 ไร่ การเพาะปลูกข้าวอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกคือ กข6 ชาวนาร้อยละ 80 ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูงในขณะที่ผลผลิตต่อไร่ลดลง เนื่องจากชาวนายังทำการผลิตข้าวแบบเดิมตามความเคยชิน ผลผลิตที่ได้มีสารเคมีตกค้าง ไม่ได้คุณภาพ ขาดความรู้ในการผลิตข้าวอย่างถูกวิธี ขาดความรู้การแปรรูปข้าวมาเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวและขาดความรู้ด้านการตลาด การกำหนดราคาขายขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีการผลิตข้าวที่ถูกต้องและนำไปปฏิบัติเพื่อให้สามารถลดต้นทุนการผลิตข้าวได้

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ จัดทำโครงการเรียนรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าวและการจัดการตลาดของชาวนา ตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้กับชาวนาให้สามารถนำไปลดต้นทุนการผลิต การวิจัยครั้งนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวนาด้วยการฝึกปฏิบัติและปฏิบัติได้จริง สามารถลดต้นทุนการผลิตข้าว ทำให้ชาวนามีกำไรที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้ชาวนาในตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย เรียนรู้วิธีการลดต้นทุนการผลิตข้าวอย่างถูกวิธี

กรอบแนวความคิด



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ชาวนาในตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย เรียนรู้วิธีการลดต้นทุนการผลิตข้าวอย่างถูกต้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ชาวนาในบ้านห้วยขี้เหล็ก หมู่ 1 ตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

กลุ่มตัวอย่าง เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยเลือกจากพื้นที่ที่ 1) ประชากรมีอาชีพทำนาไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 2) มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเอง 3) เป็นพื้นที่ทำนาโดยอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว 4) ชาวนาที่มีพื้นที่ 5-20 ไร่ 5) เป็นชาวนาที่ขึ้นทะเบียนผู้ผลิตข้าวกับสำนักงานเกษตร อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย 6) เป็นชาวนาที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการน้อย ผลจากการใช้เกณฑ์ดังกล่าวได้กลุ่มตัวอย่างคือ ชาวนาบ้านห้วยขี้เหล็ก หมู่ 1 ตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย จำนวน 70 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น

1. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ชาวนา 70 คน ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของชาวนา ข้อมูลการผลิต ค่าใช้จ่ายในการผลิตข้าว รายรับจากการขายข้าว ด้านการตลาด ปัญหาในการผลิตข้าว เป็นต้น
2. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร วารสาร บทความ งานวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ และจากหน่วยงานที่ทำงานเกษตรเรื่องข้าวทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน
3. วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา วิเคราะห์โดยการตีความตามรูปแบบที่กำหนดไว้สรุป อภิปรายผลเชิงพรรณนา สำรวจและวิเคราะห์ความรู้ชาวนาได้รับจากกระบวนการอบรมให้ความรู้การลดต้นทุนการผลิตข้าว
2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ค่าสถิติ ร้อยละ วิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้การลดต้นทุนการผลิตข้าว วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ของค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัย

ชาวนาบ้านห้วยขี้เหล็ก จำนวน 70 คน เป็นหญิง 38 ราย เป็นชาย 32 รายมีพื้นที่นา 1-10 ไร่ (ร้อยละ 58.57) ทำนาปีละ 1 ครั้ง พันธุ์ข้าวที่ปลูกคือ กข 6 (ร้อยละ 62.86) วิธีการปลูกเป็นนาดำ (ร้อยละ 58.57) สาเหตุที่ปลูกแบบนาดำคือทำตาม ๆ กันมา พื้นที่นาเป็นที่ลุ่ม (ร้อยละ 70) แหล่งน้ำที่ใช้คือ น้ำฝน ปริมาณข้าวที่เก็บเกี่ยวได้ในปีเพาะปลูก 2561 น้อยกว่า 5,000 กิโลกรัม (ร้อยละ 58.57) เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ทำพันธุ์ประมาณ 51-100 กิโลกรัม กล้าข้าวที่เพาะเพื่อใช้ปลูกใช้เวลา 20-30 วัน ปริมาณข้าวที่เก็บเกี่ยวได้ในปีเพาะปลูก 2561 เฉลี่ยน้อยกว่า 5,000 กิโลกรัม (ร้อยละ 58.57) วิธีการปลูกพืชคลุมดินจะปล่อยให้พืชขึ้นเอง (ร้อยละ 95.71) ไม่เผาฟางข้าว หลังการเก็บเกี่ยว (ร้อยละ 72.86) ไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดแมลง (ร้อยละ 75.71) ไม่ใช้ปุ๋ยคอกบำรุงดินก่อนการปลูกข้าว (75.71) โดยผู้ที่ปุ๋ยคอกในการบำรุงดินจะใช้ในปริมาณมากกว่า 60 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 16-20-0 และ 15-15-15

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

ต้นทุนการผลิตข้าวนาดำก่อนเข้าโครงการ 3,290 บาท/ไร่ นาหวาน 3,420 บาท/ไร่ ชาวนาได้รับการอบรมให้ความรู้วิธีการลดต้นทุนการผลิต 8 ขั้นตอน คือ 1) การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว 2) การเตรียมดิน 3) การกำจัดวัชพืช 4) การใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ 5) การป้องกันและกำจัดศัตรูข้าว 6) การจัดการน้ำอย่างเหมาะสม 7) หลักการเก็บเกี่ยว 8) การทำบัญชีฟาร์ม

ตารางที่ 1 ภาพรวมการเรียนรู้การลดต้นทุนการผลิตข้าวและการจัดการการตลาด

การประเมิน	ผลการเรียนรู้			
	ก่อนร่วมโครงการ		หลังร่วมโครงการ	
	$\bar{X}$ (S.D)	ระดับ การเรียนรู้	$\bar{X}$ (S.D)	ระดับ การเรียนรู้
1. สาเหตุและความจำเป็นในการลดต้นทุนการผลิตข้าว	2.05 (0.576)	น้อย	3.22 (0.476)	ปานกลาง
2. การคัดเลือกและการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพและมีความเหมาะสม	2.72 (0.441)	ปานกลาง	3.67 (0.294)	มาก
3. การปลูกข้าวที่ถูกต้องวิธี	2.76 (0.578)	ปานกลาง	4.20 (0.474)	มาก
4. การวิเคราะห์ดิน	1.88 (0.463)	น้อย	2.97 (0.463)	ปานกลาง
5. การปรับปรุงบำรุงดิน	2.77 (0.597)	ปานกลาง	3.52 (0.597)	มาก
6. วิธีการปลูกข้าวที่ถูกต้องวิธี	3.68 (0.635)	มาก	4.27 (0.545)	มากที่สุด
7. การดูแลรักษาต้นข้าว	2.52 (0.572)	น้อย	3.41 (0.363)	มาก
8. การใช้ปุ๋ย	2.26 (0.465)	น้อย	3.13 (0.365)	ปานกลาง
9. การใช้สารกำจัดโรคข้าว	2.69 (0.397)	น้อย	3.54 (0.357)	มาก
10. การใช้สารกำจัดวัชพืช	1.94 (0.435)	น้อย	3.32 (0.477)	ปานกลาง
11.การจัดการตลาด	1.94 (0.434)	น้อย	3.13 (0.498)	ปานกลาง
12.การบันทึกข้อมูลการผลิตข้าว	1.75 (0.679)	น้อย	2.71 (0.778)	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.41 (0.288)	ปานกลาง	3.42 (0.197)	มาก

โดยก่อนการเข้าร่วมโครงการอบรม ชาวนามีความรู้กระบวนการลดต้นทุนการผลิตข้าวอยู่ในระดับปานกลาง (2.41) ผลการเรียนรู้หลังจากเข้าร่วมโครงการชาวนามีความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3.42) หลังโครงการต้นทุนนาข้าว 3,050 บาท/ไร่ และต้นทุนนาหว้าน 3,060 บาทต่อไร่ ผลจากการอบรมครั้งนี้ส่งผลให้เพิ่มความสามารถในการบริหารจัดการต้นทุน อันจะนำไปสู่การลดต้นทุนการผลิตต่อไป



ภาพที่ 2 คณะผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การดำเนินโครงการ



ภาพที่ 3 วิทยากรอบรมให้ความรู้การลดต้นทุน



ภาพที่ 4 วิทยากรอบรมให้ความรู้การกำจัดศัตรูข้าว



ภาพที่ 5 ชาวนาปรับสภาพความเป็นกรด/ด่างของดิน



ภาพที่ 6 คณะผู้วิจัยติดตามโครงการ



ภาพที่ 7 ชาวนาผลิตปุ๋ยใช้ในการปลูกข้าว

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การลดต้นทุนการปลูกข้าวมีแนวทางที่สำคัญดังนี้ คือ 1) เกษตรกรควรคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่ดี และลดอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ 2) ควรปลูกพืชคลุมดินเพื่อเพิ่มแร่ธาตุให้กับดินและลดการใช้ปุ๋ย 3) ควรใช้ปุ๋ยในอัตราที่เหมาะสมและควรผลิตปุ๋ยใช้เอง 4) ควรมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง 5) สนับสนุนให้เกษตรกรจัดทำบัญชีฟาร์ม จะทำให้เกษตรกรทราบต้นทุนการผลิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญรัตน์ วิเชียร, กรองทิพย์ ชัยชาญ และสุภาวดี มณีเนตร (2561, หน้า 87-88) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วม

ร่วมของกลุ่มเกษตรกรในการลดต้นทุนการผลิตข้าว : กรณีศึกษาตำบลหินดาด อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า 1) เกษตรกรควรคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่ดี และลดอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ 2) ควรปลูกพืชตระกูลถั่ว เช่น ปอเทือง จะเป็นการเพิ่มแร่ธาตุต่าง ๆ ให้กับดินตามธรรมชาติ จะเป็นการลดการใช้ปุ๋ย 3) เกษตรกรควรใช้ปุ๋ยในอัตราที่เหมาะสมและควรร่วมกลุ่มผลิตปุ๋ยใช้เอง 4) เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง 5) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนหรือบัญชีฟาร์ม

2. จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ชวนาต้องการให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือในด้านการให้ความรู้การผลิตสารกำจัดศัตรูพืช การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และวิเคราะห์ค่าดิน สอดคล้องกับงานวิจัยของไพฑูล สีใส, ทัดดาว ผาสุก และจิระพร เนตรนุช (2559, หน้า 51-53) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์แนวทางการลดต้นทุนการผลิตข้าวในจังหวัดปราจีนบุรี ผลการศึกษาพบว่า โครงการที่ชวนาต้องการให้ช่วยเหลือสนับสนุนได้แก่ โครงการผลิตสารกำจัดศัตรูพืช การผสมปุ๋ยเคมีใช้เอง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การวิเคราะห์ค่าดิน และการกำจัดศัตรูพืช

3. การศึกษาค้นคว้าพบว่าก่อนเข้ารับการอบรมการลดต้นทุนการผลิตข้าว กลุ่มตัวอย่างมีความรู้การลดต้นทุนในระดับปานกลาง มีต้นทุนนาดำ 3,290 บาท/ไร่ และต้นทุนนาหว่าน 3,420 บาท/ไร่ หลังเข้ารับการอบรมพบว่ามีความรู้การลดต้นทุนอยู่ในระดับมาก ต้นทุนนาดำ 3,050 บาท/ไร่ ต้นทุนนาหว่าน 3,060 บาท/ไร่ สอดคล้องกับงานวิจัยของวีระวัฒน์ โสมจุมจัง และเยาวรัตน์ ศรีวรานันท์ (2558, หน้า 746) ที่ทำการศึกษารองการปรับใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว ผลการศึกษาพบว่าหลังการเข้าร่วมโครงการต้นทุนเกษตรกรลดลง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้

1. ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนให้เกษตรกรนำแนวทางการลดต้นทุนการปลูกข้าวไปใช้ในรอบการผลิตต่อ ๆ ไป และนำแนวทางการลดต้นทุนการปลูกข้าวถ่ายทอดขยายผลให้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป
2. ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนให้ชวนาจัดบันทึกบัญชีฟาร์มอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ชวนาทราบถึงต้นทุนการเพาะปลูกข้าว อันจะนำไปสู่การลดต้นทุนได้อย่างจริงจัง
3. ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนให้ชวนาร่วมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

1. ควรทำวิจัยเรื่อง ต้นทุนการผลิตข้าวลดลง โดยกระบวนการนาแปลงใหญ่
2. ควรทำวิจัยเรื่องการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว

เอกสารอ้างอิง

- กรมการข้าว. (2556). **การลดต้นทุนการผลิตข้าว**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว.
- พิกุล พงษ์กลาง. (2559). แนวทางการลดต้นทุนการผลิตของการปลูกข้าว. **วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์**. 10 (13), หน้า 17-26.
- ไพฑูล สีใส, ทัดดาว ผาสุก และจิระพร เนตรนุช. (2559). การวิเคราะห์แนวทางการลดต้นทุนการผลิตข้าวใน จังหวัดปราจีนบุรี. **วารสารสังคมศาสตร์**. 5 (2), หน้า 44-54.
- วีระวัฒน์ โหมจุมจัง และเยาวรัตน์ ศรีวรานนท์. (2558). การปรับใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว. **วารสาร แก่นเกษตร**. 43 (1), หน้า 744-748.
- อัญรัตน์ วิเชียร, กรองทิพย์ ชัยชาญ และสุภาวดี มณีเนตร. (2561). กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรในการลดต้นทุนการผลิตข้าว : กรณีศึกษาตำบลหินดาด อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา. **Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)** 2018. 11 (2), หน้า 81-89.

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ

วันที่รับบทความ : 12/2/2562
วันแก้ไขบทความ : 30/9/2562
วันตอบรับบทความ : 23/12/2562

ศักดิ์สิทธิ์ โรจนวิเชียร¹

วิไล ตั้งจิตสมคิด²

สุรัชย์ ตั้งจิตสมคิด³

บทคัดย่อ

การวิจัยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุ 2.ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพอาชีพและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ 3. ส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 108 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่และภูมิปัญญาที่สมควรอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับบุคคลที่สนใจ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การเดินไม้พลอง การทำยาสมุนไพร (สื้ผึ้งสมานบาท) การนวดแผนโบราณ การทำน้ำหมักชีวภาพ ด้านอาชีพ ได้แก่ การห่อเหรียญ การตีทองปิดพระ การขยายพันธุ์พืช ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่ การทำขนมหวาน การทำข้าวตังเสวย การทำห่อหมกปลาช่อน การทำขนมเบี๊ญญวน และแกงบอน

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการผลการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจมากที่สุดในทุกเรื่อง

การส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ได้นำวิธีการและขั้นตอนในการถ่ายทอดความรู้การห่อเหรียญ การทำสื้ผึ้งสมานบาท และการทำขนมหวาน มาจัดทำเป็นหนังสือชื่อ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลที่สนใจโดยทั่วไปสามารถที่จะศึกษาและนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต E-mail : saksitt_roj@dusit.ac.th

²รองศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ข้าราชการบำนาญ

Management of Wisdom Knowledge to Practice For Enhancing the Elderly's Potentiality

received : 12/2/2562

revised : 30/9/2562

accepted: 23/12/2562

Saksit Rojanavichien¹

Wilai Tangchitsomkit²

Surachai Tangchitsomkit³

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study general condition, fundamental data and the elderly's wisdom, 2) to study wisdom knowledge management of the elderly in aspects of health promotion, vocation, and local culture, 3) to enhance the elderly's potentiality and distribute the body of knowledge in aspects of health promotion, vocation, and local culture in Wat Suan Yai community, Watchalor sub-district, Bang Kruay district, Nonthaburi province. The research methodology used a mixed methods research combining qualitative and quantitative approaches. The research sample comprised of 108 people. The research instruments were a structured interview and a questionnaire. The data obtained was analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research found that 1) in aspect of health promotion, the elderly's wisdom in Wat Suan Yai community and the wisdom that should be conserved and distributed to interested people were staff dancing, herbal medicine (Smarn Bath balm), traditional massage, and bio-fermented liquid; 2) in aspect of vocation, the wisdom that should be conserved and distributed were coin wrapping, gold leaf pounding, and plant propagation; and 3) in aspect of local culture, the wisdom that should be conserved and distributed were making desserts, royal crispy rice, steamed serpent-headed fish with curry paste, Vietnamese stuffed crispy omelet, and green taro stem curry.

Also, it was revealed that the participants of the workshop training in wisdom knowledge management of the elderly were extremely satisfied with the workshop in all aspects.

In order to enhance the potentiality and distribute the body of knowledge of the elderly, the method of wrapping coin, making Smarn Bath balm, and making desserts were collected and published in the book named "The Elderly's Wisdom of Wat Suan Yai

¹ Assitant Professor Dr. Bachelor of Communication Arts. Program Suan Dusit University E-mail : saksitt_roj@dusit.ac.th

² Associate Professor Dr. Vice President Thonburi Rajabhat University

³ Assitant Professor Retired government employee on person

Community” for propagation to interested people who would like to learn about and make the products mentioned by themselves.

Keywords: management of wisdom knowledge to practice, the elderly’s potentiality

บทนำ

ประเทศไทยเริ่มก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุในปี 2547 เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 10 และเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี 2567 หรืออีก 15 ปีข้างหน้า เมื่อประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปมีสัดส่วนมากกว่า ร้อยละ 20 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวทำให้อัตราส่วนภาระพึ่งพิงหรือภาระโดยรวมที่ประชากรวัยทำงานจะต้องเลี้ยงดู ประชากรวัยเด็กและวัยสูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น จากอัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับประชากรวัยแรงงานทำให้ประเทศไทยก้าวสู่ความเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” อย่างเต็มตัว ทำให้ส่งผลกระทบทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวมจึงเป็นความจำเป็นที่สังคมจะต้องรับภาระเร่งดำเนินการส่งเสริมผู้สูงอายุ ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปวัฒนธรรมการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวลดน้อยลง ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งมากขึ้น ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวเท่าที่ควร ส่งผลกระทบให้ผู้สูงอายุรู้สึกท้อแท้ไร้คุณค่าเป็นภาระของครอบครัวและสังคม แม้แต่การจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในประเทศไทยที่มีอยู่ องค์กรและหน่วยงานที่ดำเนินการจัดกิจกรรมส่วนมากเน้นด้านสวัสดิการสงเคราะห์ให้กับผู้สูงอายุที่ต้องคอยรับความช่วยเหลือจากสังคมเป็นภาระของสังคมซึ่งอาจทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกท้อแท้ไร้คุณค่าและหมดกำลังใจในการดำเนินชีวิต

ถ้าพิจารณาจากความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบัน จะพบว่าผู้สูงอายุไม่ใช่คนชราที่ด้อยค่า แต่เป็นทรัพยากรบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความชำนาญและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต หรืออีกนัยหนึ่งเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ที่สามารถชี้แนะคนรุ่นหลังให้ดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้สูงอายุจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญและเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ ประกอบกับความพยายามที่จะยกระดับประเทศสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge based Society) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ให้ความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าควรส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่สะสมไว้ในรูปแบบของการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยถ่ายทอดจากบุคคลในครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งมีผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557, หน้า 1)

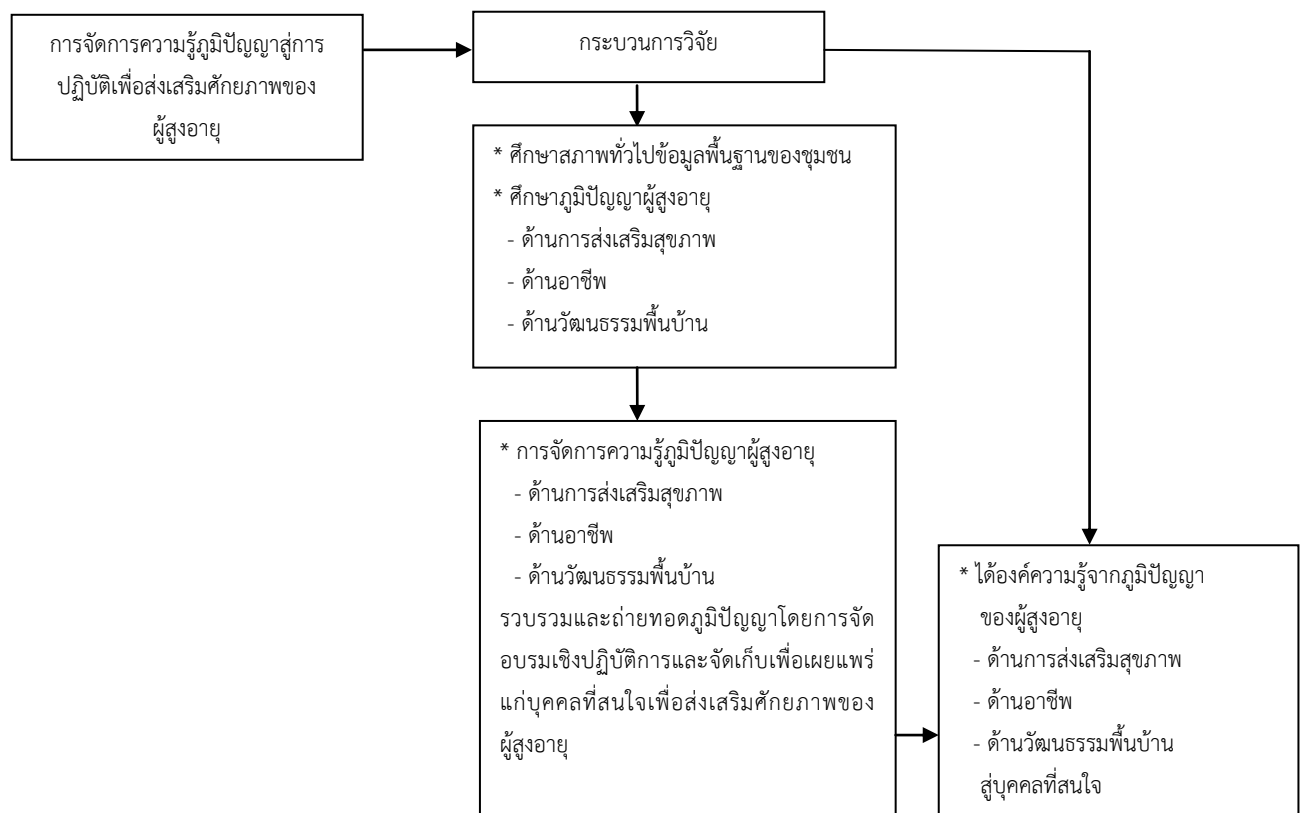
จากความสำคัญของปัญหาและภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนและสังคม จะต้องร่วมมือกันส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานที่สำคัญของประเทศไทย ควรเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนไปสู่สังคมผู้สูงอายุด้วยการเริ่มเดินหน้านโยบายส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ ตั้งแต่วิธีผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มีหน้าที่ในการให้บริการความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ แก่ชุมชน ดังนั้นจึง

มีภาระหน้าที่รับผิดชอบที่จะต้องดำเนินการจัดการความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ จากภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ โดยนำความรู้ที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุมารวบรวมจัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพและสร้างความรู้สึกรักให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองที่มีประโยชน์ต่อสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ ภูมิปัญญา ด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่ องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

กรอบแนวคิด



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive Sampling) และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ คือ ประธานชุมชน จำนวน 1 คน กรรมการชุมชน 12 คน รวมจำนวน 13 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ จำนวน 50 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)
3. ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 45 คน จากผู้เข้ารับการอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ คือ

1.1. แบบสัมภาษณ์

- 1) แบบสัมภาษณ์ประธานชุมชน ลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้างใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกประธานชุมชนวัดสวนใหญ่
- 2) แบบสัมภาษณ์กรรมการชุมชน ลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้างใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กรรมการชุมชนวัดสวนใหญ่

1.2. การจัดประชุมเวทีประชาคม

ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่จำนวน 3 ครั้ง

2. การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ

2.1. แบบสอบถามความต้องการความรู้ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิดใช้ในการสำรวจความต้องการความรู้ของประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่

2.2. แบบสอบถามความพึงพอใจ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการห่อเหรียญ การทำสีผึ้งสมานบาท และการทำขนมไทย (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543, หน้า 117) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 8 ข้อ

2.3 แบบประเมินคุณภาพสื่อ เป็นแบบประเมินคุณภาพของหนังสือ เรื่อง “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เป็นแบบประเมินที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 45 คน เป็นผู้ประเมิน ลักษณะของ

แบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง พอใช้ ควรปรับปรุง จำนวน 5 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้

การรวบรวมข้อมูล

1. การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1. การศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐาน และภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ การสัมภาษณ์เชิงลึก ประธานชุมชนและกรรมการชุมชนของชุมชนวัดสวนใหญ่

1.2. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสำรวจประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ถึงความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ และจัดประชุมเวทีประชาคมถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในชุมชนวัดสวนใหญ่ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ 3 เรื่อง พร้อมทั้งประเมินผลความพึงพอใจที่มีต่อการจัดอบรม

1.3. การส่งเสริมศักยภาพและการเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ดำเนินการจัดทำหนังสือ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ผู้สูงอายุถ่ายทอด และประเมินคุณภาพของหนังสือก่อนเผยแพร่

2. การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการศึกษาความรู้ที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดและเหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ถามประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ หมู่ 2

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่ค้นพบ โดยวิธีการเชิงคุณภาพนำมาสรุปเป็นประเด็นหลักที่สำคัญและนำมาเขียนบรรยายสรุปเป็นความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี แบ่งเป็น

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของชุมชนวัดสวนใหญ่ ชุมชนวัดสวนใหญ่ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ในชุมชนวัดสวนใหญ่เฉพาะหมู่ 2 มีทั้งหมด 268 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 1,200 คน สถานที่สำคัญในชุมชนคือวัดสวนใหญ่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในชุมชนมีการรวมตัวกันของผู้สูงอายุโดยจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุบ้านไม่รู้โรย มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ชุมชนวัดสวนใหญ่บริหารงานโดยคณะกรรมการชุมชน 13 คน ประกอบด้วยประธานชุมชน 1 คน และคณะกรรมการชุมชน 12 คน



ภาพที่ 2 วัดสวนใหญ่



ภาพที่ 3 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล



ภาพที่ 4 ชมรมผู้สูงอายุนบ้านไม่รู้โรย

2. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

2.1. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมสุขภาพคือ การเดินไม้พลอง การทำยาสมุนไพร การนวดแผนโบราณ การทำน้ำหมักชีวภาพ ด้านอาชีพคือ การทอเหรียญ การตีทองแผ่นปิดพระ การขยายพันธุ์พืช ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านคือการทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) การทำข้าวตังเสวย การทำห่อหมกปลาช่อน การทำขนมเบี๊ญญวน และการทำแกงบอน

2.2. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุเห็นสมควรให้อนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุเห็นสมควรให้มีการอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ คือ การเดินไม้พลอง การทำยาสมุนไพร การนวดแผนโบราณ การทำน้ำหมักชีวภาพ การทอเหรียญ การตีทองแผ่นปิดพระ การขยายพันธุ์พืช การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) การทำข้าวตังเสวย การทำห่อหมกปลาช่อน การทำขนมเบี๊ญญวน และการทำแกงบอน ผู้สูงอายุให้เหตุผลว่าผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้และภูมิปัญญาบางอย่างสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อดูแลตนเองและผู้อื่นได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ภูมิปัญญาเหล่านี้สูญหายไป

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านอาชีพและวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ

1. ความรู้ที่ต้องการได้รับการถ่ายทอด

ความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ เรื่อง การทำยาสมุนไพร (สีผึ้งสมานบาท) จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 ด้านการประกอบอาชีพ เรื่องการทอเหรียญ จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน เรื่อง การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00

2. เหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีเหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ คือ นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพเสริม จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00

3. ดำเนินการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุของชุมชนวัดสวนใหญ่ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การทอเหรียญ” ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ จำนวน 15 คน



ภาพที่ 5 การทอเหรียญ

ประเมินความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การทอเหรียญ” ของประชาชนที่เข้ารับการอบรม เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการถ่ายทอดที่อาจมีข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงวิธีการดำเนินงานในครั้งต่อไป พบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58

ครั้งที่ 2 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การทำสีผึ้งสมานบาท” ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ จำนวน 15 คน



ภาพที่ 6 การทำสีผึ้งสมานบาท



ภาพที่ 7 การทำสีผึ้งสมานบาท

ประเมินความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การทำสีผึ้งสมานบาท” ของประชาชนที่เข้ารับการอบรม เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการถ่ายทอดที่อาจมีข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุง

วิธีการดำเนินงานในครั้งต่อไป พบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47

ครั้งที่ 3 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ จำนวน 15 คน



ภาพที่ 8 การทำขนมหวาน

ประเมินความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง)” ของประชาชน ที่เข้ารับการอบรม เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการถ่ายทอดที่อาจมีข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงวิธีการดำเนินงานในครั้งต่อไป พบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68

ตอนที่ 3 ผลการส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพอาชีพและวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่

ผู้วิจัยนำความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ (การทำสีผึ้งสมานบาท) ด้านการประกอบอาชีพ (การห่อเหรียญ) และด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน (การทำขนมทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวของผู้สูงอายุ (Tacit Knowledge) มาทำให้เป็นความรู้ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม (Explicit knowledge) โดยนำวิธีการและขั้นตอนในการทำมาจัดทำเป็นหนังสือชื่อ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลที่สนใจโดยทั่วไปสามารถที่จะศึกษาได้ด้วยตนเอง อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นคลังปัญญาที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่งของสังคมไทยและได้นำหนังสือที่จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ช่วยตรวจสอบในเบื้องต้น และนำมาปรับปรุงแก้ไขจากนั้นได้นำหนังสือไปให้ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 45 คน ได้อ่านเพื่อประเมินคุณภาพของหนังสือก่อนที่จะนำไปเผยแพร่

ผลการวิเคราะห์ พบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการประเมินคุณภาพของหนังสืออยู่ในระดับคุณภาพดีมากค่าเฉลี่ย 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

1. ชุมชนวัดสวนใหญ่เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในด้านการส่งเสริมสุขภาพ คือการเดินไม้พลอง การทำยาสมุนไพร การนวดแผนโบราณ และการทำน้ำหมักชีวภาพ ด้านอาชีพคือการห่อเหรียญ การตีทองแผ่นปิดพระ และการขายพันธุ์พืช ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านคือการทำขนมหวาน ข้างตั่งเสวย ห่อหมกปลาช่อน ขนมเป็ญญวนและแกงบวบ ทั้งหมดเป็นภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุเห็นสมควรให้มีการอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ

2. ความรู้ที่ประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ต้องการได้รับการถ่ายทอดคือความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การทำยาสมุนไพร (สื้ผึ้งสมานบาท) ด้านการประกอบอาชีพ การห่อเหรียญ ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) โดยให้เหตุผลว่า ต้องการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพเสริมและดำเนินการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ 3 ครั้ง คือการห่อเหรียญ การทำสื้ผึ้งสมานบาท และการทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) และประชาชนที่เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 เรื่อง

3. เผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาการทำสื้ผึ้งสมานบาท การห่อเหรียญ และการทำขนมทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ของผู้สูงอายุโดยนำวิธีการและขั้นตอนในการทำมาจัดเป็นหนังสือชื่อ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลที่สนใจสามารถที่จะศึกษาและปฏิบัติได้ด้วยตนเองอีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นคลังปัญญาที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่งของสังคมไทย และได้ให้นำหนังสือไปให้ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการได้อ่านประเมินคุณภาพของหนังสือก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ ผลการประเมินในภาพรวมพบว่าคุณภาพของหนังสืออยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ” อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบประเด็นสำคัญดังนี้

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของชุมชนวัดสวนใหญ่

ชุมชนวัดสวนใหญ่ เป็นชุมชนย่อยที่มีลักษณะการบริหารงานของชุมชนวัดสวนใหญ่เป็นการบริหารงานโดยประชาชนที่อยู่ในชุมชนเอง มีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนซึ่งมีผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ลักษณะการบริหารงานของชุมชนวัดสวนใหญ่ เป็นการบริหารงานที่สอดคล้องกับลักษณะหรือองค์ประกอบของการใช้ชุมชนเป็นฐานที่ ทัศนีย์ ลักษณะนิพนธ์ กล่าวไว้คือการบริหารงานภายในชุมชนวัดสวนใหญ่ เป็นการบริหารงานโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนมาเป็นหลักในการปฏิบัติงาน โดยสร้างให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผลการดำเนินงาน จนเกิดอุดมการณ์ร่วมกันว่าชุมชนเป็นของตน ทำงานเพื่อชุมชน โดยคนในชุมชน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (ทัศนีย์ ลักษณะนิพนธ์, 2545, หน้า 183)

2. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุเป็นความรู้ ความสามารถและทักษะของแต่ละคน อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นองค์รวมมีคุณค่าทางวัฒนธรรม มีความเด่นชัดในหลายด้าน ซึ่งแต่ละด้านจะมีความผูกพันเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของบุคคลในชุมชนวัดสวนใหญ่ที่มีวิถีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อีกทั้งเป็นภูมิปัญญาที่ใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้ ผสมผสานกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม และการประกอบอาชีพของคนในชุมชนวัดสวนใหญ่

3. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ที่สมควรอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ สมควรให้มีการอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านอาชีพและด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยให้เหตุผลว่า ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ภูมิปัญญาบางอย่างสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อดูแลตนเองและผู้อื่นได้ และเพื่อป้องกันไม่ใหภูมิปัญญาเหล่านั้นสูญหายไป ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ ผู้สูงอายุได้ช่วยกันสร้างสรรค์และสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นความภูมิใจของผู้สูงอายุเองและเป็นความภูมิใจของชุมชนที่ต้องการช่วยกันอนุรักษ์ให้เป็นมรดกของชุมชนต่อไป จากแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยให้เป็นมรดกของชาติที่ระบุไว้ว่าต้องช่วยกันถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ยั่งยืน เชิดชูผู้ทรงภูมิปัญญาไทยที่มีผลงานดีเด่นที่เป็นขวัญและกำลังใจให้ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งจะเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเองอีกทั้งควรจัดตั้งศูนย์ภูมิปัญญาไทย หรือสถาบันภูมิปัญญาไทยเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน หรือเป็นศูนย์กลาง ในการประสานงานและเผยแพร่ภูมิปัญญา (ชานนท์ วิสุทธิชานนท์, 2557, หน้า 23)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพและวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย 2 ประเด็น คือ ความรู้และเหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ และการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้ ดังนี้

1. ความรู้และเหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้

พบว่ามีความต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพเกี่ยวกับการทำยาสมุนไพร (สืผึ้ง สมานบาท) ด้านอาชีพ (การทอเหรียญ) และด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านเกี่ยวกับการทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) ด้วยเหตุผลคือ คือนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพเสริม รองลงมานำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพหลัก จากความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้ทั้ง 3 เรื่องนี้ เป็นความต้องการที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ที่มีวิถีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายผูกพันกับวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งสภาพพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะกับการปลูกพืชต่าง ๆ ทุกชนิดที่สามารถนำมาใช้ในการประกอบอาหาร และบางส่วนยังเป็นพืชสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคได้

ส่วนความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการห่อหรีอและการทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) นั้นเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาของผู้คนในชุมชนวัดสวนใหญ่ เช่น ในงานพิธีมงคลต่าง ๆ งานมงคลสมรส งานบวชพระ หรืองานขึ้นบ้านใหม่ จะต้องเลือกใช้เฉพาะขนมไทยที่มีชื่อไพเราะและเป็นสิริมงคลหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขนมมงคลนำมาใช้ประกอบเครื่องคาวหวานถวายพระและเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ในเรื่องของการห่อหรีอก็เช่นเดียวกันเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาที่แต่ละบ้านในชุมชนวัดสวนใหญ่เมื่อมีการจัดงานอุปสมบทหรืองานฌาปนกิจศพ จะต้องนำหรีอมาโปรยทาน ซึ่งในปัจจุบันมีการนำริบบิ้นหลายสีมาห่อหรีอเป็นลวดลายต่าง ๆ นำมาโปรยทาน และมีความคิดว่าเมื่อมีการใช้หรีอที่ห่อด้วยริบบิ้นมากขึ้นจึงต้องการมาอบรมเพื่อจะทำขายเป็นรายได้เพิ่มของครอบครัว

2. การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้

หลังจากเสร็จสิ้นการอบรมในแต่ละครั้ง ได้ดำเนินการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม ผลการประเมินพบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดจากการเข้ารับการอบรมทั้ง 3 ครั้ง และยังมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดในแต่ละครั้งคือ การถ่ายทอดความรู้ประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และวิทยากรมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการทั้ง 3 เรื่อง เป็นเรื่องที่ผู้เข้ารับการอบรมมีความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้จึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดที่การจัดการอบรมสนองตอบต่อความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม เพราะความพึงพอใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับบุคคลทุกคนเมื่อได้รับการตอบสนอง ซึ่งสอดคล้องกับ มนัสวีร์ สุวรรณรัตน์ (2546, หน้า 114) ที่อธิบายว่า ความพึงพอใจ คือความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนอง อย่างสมบูรณ์ในทุก ๆ สิ่งที่ต้องการ (มนัสวีร์ สุวรรณรัตน์, 2546, หน้า 14)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

การจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้ดำเนินการรวบรวมถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยการจัดอบรมให้กับบุคคลที่สนใจและนำความรู้ไปเผยแพร่โดย นำภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุมานำมาเป็นความรู้ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยนำวิธีการและขั้นตอนในการผลิตผลงานมาจัดทำเป็นหนังสือชื่อ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลโดยทั่วไปที่สนใจสามารถที่จะศึกษา และนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง จากการดำเนินการจัดการความรู้ดังกล่าวพบว่าผู้สูงอายุเป็นคลังปัญญาที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่งของสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นทุนทางสังคมที่มีค่าในอันที่จะส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่สั่งสมในรูปแบบของการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ทำให้ผู้สูง อายุเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตัวเอง ดังนั้น

สังคมควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพภูมิปัญญาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นจึงนับเป็นการสร้างคนที่มีคุณภาพอีกด้วย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550, หน้า 16)

ชุมชนแต่ละชุมชนส่วนมากจะมีบุคคลที่มีภูมิปัญญาที่หลากหลาย ซึ่งอาจเป็นภูมิปัญญาที่มีอยู่ในผู้สูงอายุ หรืออาจมีอยู่ในบุคคลที่ยังไม่สูงวัยซึ่งภูมิปัญญาเหล่านั้นควรได้มีการอนุรักษ์ไว้ เพราะความรู้เป็นสินทรัพย์ที่มีค่าที่สุด เป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีขีดจำกัด ยิ่งใช้ยิ่งเพิ่มยิ่งใช้มากเท่าไรยิ่งมีคุณค่าเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ คือ **คน เทคโนโลยีและกระบวนการเรียนรู้** โดยถือว่าคนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด เพราะเป็นทั้งแหล่งความรู้ และเป็นผู้ที่นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถ ค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้ได้อย่างง่ายและรวดเร็วขึ้น ส่วนกระบวนการเรียนรู้เป็นการบริหารจัดการเพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดการปรับปรุงและพัฒนาซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน จะต้องเชื่อมโยงและบูรณาการอย่างสมดุล จะเห็นได้ว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการจัดเก็บข้อมูลที่กระจัดกระจายอยู่ในแต่ละชุมชนให้อยู่ในรูปของลายลักษณ์อักษร เช่น หนังสือ วีซีดี วีดี เทป Internet เป็นต้น และถ้าขาดการบริหารจัดการความรู้ที่ดีจะทำให้ความรู้เหล่านั้นสูญหายไป

ข้อเสนอแนะ

1.ควรสนับสนุนให้ชุมชนร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนและโครงการพัฒนากระบวนการนำภูมิปัญญาผู้สูงอายุ หรือที่มีอยู่ในบุคคลวัยอื่น ๆ ของชุมชน มาถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง เพื่อเป็นการอนุรักษ์และป้องกันไม่ให้ภูมิปัญญาสูญหายไป

2.ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนอื่น ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาจัดเก็บให้เป็นรูปธรรมในลักษณะต่าง ๆ สำหรับเผยแพร่ให้บุคคลที่สนใจได้ศึกษาและปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2550). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ชานนท์ วิสุทธิชานนท์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านใน

ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2558, จาก

<http://graduate.hu.ac.th/thesis/2558>.

ทัศนีย์ ลักขณิชนธ. (2545). การสังคมสงเคราะห์ชุมชน: มรรควิธีสู่ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2548). การบริหารสังคมกับโครงสร้างสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี้.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มนัสวีร์ สุวรรณรัตน์. (2546). การบริการสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: ฟอรัมทพริ้นติ้ง.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2557). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุไทย. ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม

2557, จาก <https://www.stou.ac.th/study/km/poompunya/#>.

รัตติกาล เจนจิต. (2548). ของเล่นพื้นบ้านในฐานะสื่อ เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนวัดประสาธนิกร อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

วันที่รับบทความ : 24/08/2561
วันแก้ไขบทความ : 16/10/2562
วันที่ตอบรับบทความ : 23/12/2562

สุพิชญา อินทจร¹
พรทิพย์ ไชยโส²
ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนวัดประสาธนิกร อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยวิธีการประเมินเชิงระบบเกี่ยวกับความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร ความเหมาะสมและความเพียงพอของปัจจัยนำเข้า ความเหมาะสมของกระบวนการ และผลการดำเนินการใช้หลักสูตร กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารโรงเรียน 3 คน ครูสอนประวัติศาสตร์ 10 คน นักเรียน 734 คน และผู้ปกครอง 582 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบตรวจสอบเอกสาร ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำผลการวิเคราะห์มาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละด้าน เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของการดำเนินการใช้หลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านโครงสร้างหลักสูตรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรท้องถิ่น 2) ด้านปัจจัยนำเข้าในการใช้หลักสูตร เนื่องจากโรงเรียนมีครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ที่ไม่จบสาขาประวัติศาสตร์ จึงควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนเพิ่มเติมประสบการณ์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และควรให้ครูผู้สอนทุกคนได้รับการนิเทศการสอน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ครูมีการวางแผนการสอน แต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนยังเน้นการสอนแบบบรรยาย ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกละเลยไม่สนใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ดังนั้นครูผู้สอนควรปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้ 4) ผลการดำเนินการใช้หลักสูตรนักเรียนร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในด้านความตระหนักและเจตคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์อยู่ในระดับมากขึ้นไป ร้อยละ 56.83 ครูและผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อผลการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก (3.64)

คำสำคัญ การติดตามการใช้หลักสูตร หลักสูตรสถานศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ การประเมินเชิงระบบ

¹ นิสิตปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, e-mail: s.intajorn@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

The Follow-up Study of School-based Curriculum Implementation in History Subject at Watprasatnigon School, Lang Suan District, Chumphon Province

received : 24/08/2561

revised : 16/10/2562

accepted: 23/12/2562

Supitchaya Intajorn¹

Porntip Chaiso²

Chatsiri Piyapimonsit³

Abstract

The objective of this research was to follow-up the study of school-based curriculum implementation in history subject at Watprasatnigon School, Lang Suan district, Chumphon province using the systematic approach on 4 aspects; structure, input, process and output. The target population consisted of 3 school administrators, 10 history teachers, 734 students and 582 students' parents. The research instruments of this study were the interview, the observation form, and the questionnaires, respectively. Then the data was separately analyzed as the quantitative data using calculating frequencies, percentages, mean, and standard deviation and as the qualitative data using content analysis method. The results were compared with the specified criteria in each aspect in order to examine the appropriateness of the curriculum.

The research results were found in four aspects: 1) in aspect of the structure, the objectives of curriculum were relevant to the national and local curriculum, 2) in aspect of the Input factors in curriculum implementation, due to the shortage of history teachers who graduated in history, the teachers should be encouraged to acquire more experience in teaching and learning activities in history class. Also, they should be supervised in teaching, 3) in aspect of teaching and learning process, even though the history teachers had planning and preparation for teaching, the teaching and learning activities were emphasized on lecturing, and that makes the students uncomfortable in the history teaching and learning. The history teachers then need to improve teaching and learning activities to get the students engaged in the history teaching and learning, 4) in aspect of the output, 100% of the students passed history based on the assessment criterion. They also had highly positive awareness and attitude towards history learning at 56.83%, and the satisfactions of the students' parents and the teachers over the students' record in history subject were at a high level (3.64).

Keywords: follow-up, school-based curriculum, history subject, systematic evaluation

บทนำ

¹ Master's student, Faculty of Education, Kasetsart University, E-mail: s.intajorn@gmail.com

² Associate Professor in Faculty of Education, Kasetsart University

³ Assistant Professor in Faculty of Education, Kasetsart University

วิชาประวัติศาสตร์ เป็นรายวิชาพื้นฐานจากสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีการกำหนดเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจน และกำหนดตัวชี้วัดช่วงชั้นและตัวชี้วัดชั้นปีเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการเรียนการสอน ซึ่งเด็กและเยาวชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยจะต้องผ่านการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 132) จากประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนประวัติศาสตร์ข้างต้นล้วนเป็นสิ่งจำเป็นต่อเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประเทศชาติ ที่ได้มีการพยายามแก้ไขปัญหาประเทศในหลายด้าน และการแก้ปัญหาด้านระบบการศึกษาเป็นหนึ่งในดำเนินงานของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีนโยบายเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ในการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชาติ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นไทย รักชาติ ศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาของชาติดำเนินงาน ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์อย่างเข้มข้นยิ่งขึ้น จึงยิ่งทำให้การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญมากในปัจจุบัน

เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ภายในสถานศึกษาจากหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นสิ่งกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียน เพื่อทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านต่าง ๆ ต่อนักเรียนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยเฉพาะในขั้นตอนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่สำคัญมากของการจัดการศึกษา เพราะเป็นขั้นตอนที่นำหลักสูตรที่จัดทำขึ้นแล้วไปสู่การใช้ปฏิบัติจริงในสถานศึกษา ทำให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาไปสู่การปฏิบัติ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 141) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในแต่ละโรงเรียนที่ดำเนินการไปตามหลักสูตรสถานศึกษาที่ได้พัฒนาขึ้นมามีความจำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน นำไปสู่ขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการติดตาม ประเมิน ตรวจสอบอยู่ตลอดเวลาเป็นระยะ ๆ ทั้งก่อนการดำเนินการใช้หลักสูตร ระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตรและหลังการใช้หลักสูตร เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรที่นำไปใช้สามารถใช้ได้ดีตามสภาวะที่จัดไว้ สำเร็จลุล่วงทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายของการใช้หลักสูตร ค้นพบสาเหตุของข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดที่เกิดจากการใช้หลักสูตรว่ามาจากปัจจัยใดและเกิดขึ้นในระยะเวลาใด

โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนวัดประสาธนิกร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชุมพร เขต 2 ที่ตั้งอยู่ในอำเภอลำสวน จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่มากมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในด้านยุทธศาสตร์ทางบกของภาคใต้มาแต่สมัยโบราณ รวมถึงมีวัฒนธรรมประเพณีที่มีการสืบสานอย่างต่อเนื่องยาวนานที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมทางลุ่มแม่น้ำหลังสวนแห่งเดียวในประเทศไทยและของโลก อย่างประเพณีแห่พระแข่งเรือขึ้นโขนชิงธง อีกทั้งยังเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขนาดใหญ่ ที่

จัดการศึกษาภาคบังคับครบตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแห่งเดียวในตำบลหลังสวน รวมถึงมีการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรสถานศึกษา หากแต่ไม่ได้ปรับแก้ในเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ ดังคำสัมภาษณ์ของ ลักขชัย มล่อ่น และราตรี สมบัติ (2559, สัมภาษณ์) ว่าโรงเรียนมีการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่ดำเนินไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีจุดเน้นเกี่ยวกับการสืบสานต่อวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนได้มีการปรับปรุงและพัฒนามาตั้งแต่ พ.ศ.2557 และดำเนินการใช้หลักสูตรนี้เรื่อยมาตั้งแต่ พ.ศ.2557-ปัจจุบัน (พ.ศ.2560) เป็นระยะเวลา 4 ปี โดยให้ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ เน้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ชาติไทยและท้องถิ่นในห้องเรียนมากขึ้น แต่ไม่ได้ปรับแก้ในเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์

ด้านการติดตามและประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวัดประสาธนิกรดำเนินการตามกรอบของการบริหารจัดการหลักสูตร และได้ใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาประกอบการติดตามและประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมเท่านั้น ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดประสาธนิกรที่อยู่ในระดับดีมีจำนวนน้อย (ร้อยละ 29.15) และผลคะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2558 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของโรงเรียนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มาตรฐาน ส 4.1 (33.71 คะแนน) มาตรฐาน ส 4.3 (40.64 คะแนน) และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาตรฐาน ส 4.3 (29.82 คะแนน) ทำให้โรงเรียนต้องเร่งพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ในสาระประวัติศาสตร์ โรงเรียนจึงเห็นด้วยกับการติดตามและประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อนำสารสนเทศมาพัฒนา ปรับปรุงการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์

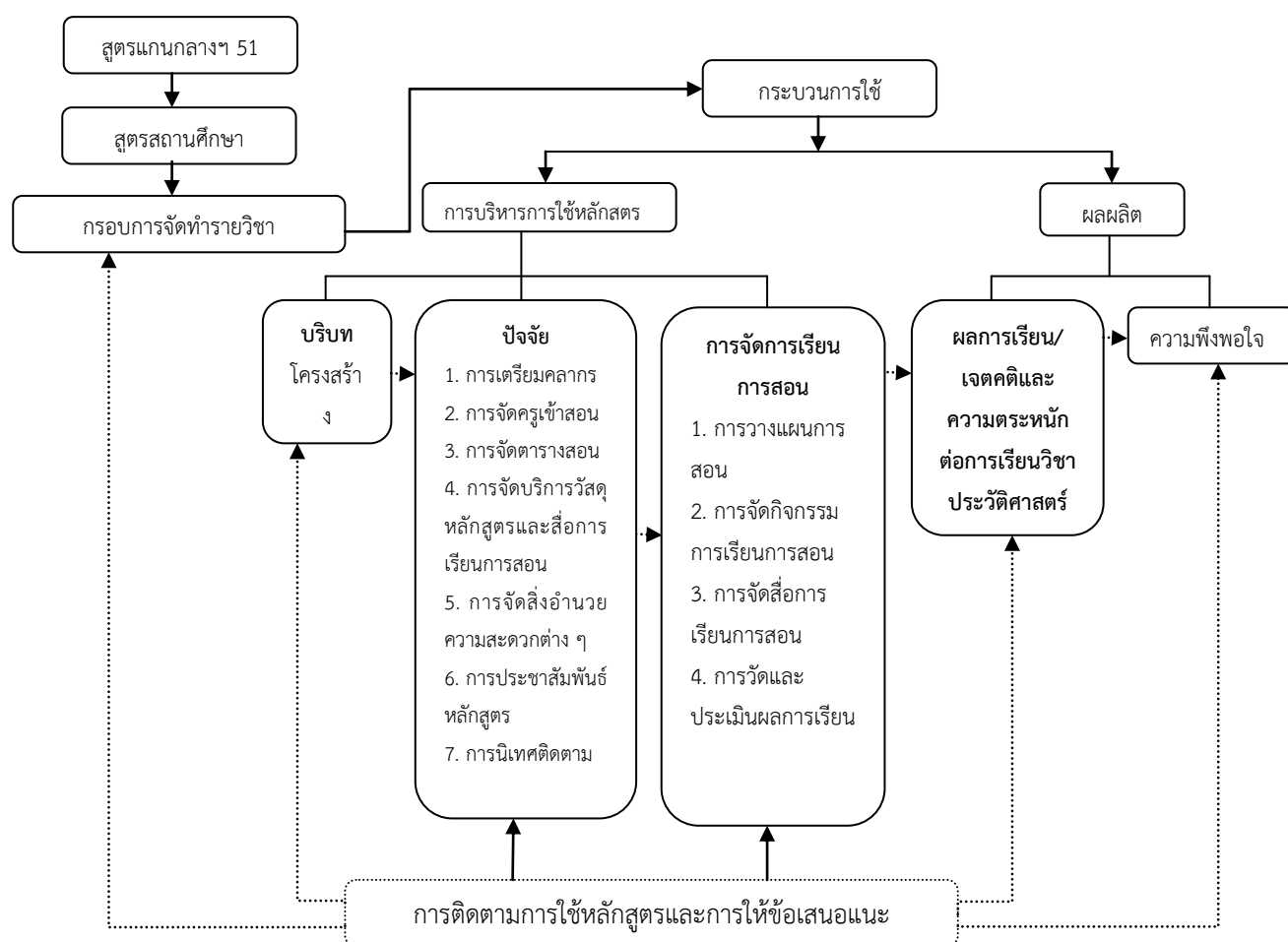
จากความสนใจของผู้วิจัยที่ได้ร่วมปรึกษากับผู้บริหารโรงเรียนวัดประสาธนิกรเกี่ยวกับการติดตามการใช้หลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์และจากผลสัมฤทธิ์วิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนที่ต่ำ จึงนำมาสู่การติดตามความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนวัดประสาธนิกรกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการใช้หลักสูตรฯ ตั้งแต่ด้านโครงสร้างหลักสูตร ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต นำมาสู่คำถามการวิจัยที่กำหนดขึ้นในการติดตามการใช้หลักสูตรฯ ที่ต้องการให้ครอบคลุมครบองค์ประกอบรอบด้านอย่างสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน จึงเป็นแนวทางในการกำหนดให้ผู้วิจัยเลือกติดตามการใช้หลักสูตรฯ โดยใช้วิธีการประเมินเชิงระบบ (Systematic evaluation) ที่ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศครบถ้วนตามระบบการใช้หลักสูตรที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ สัมพันธ์กัน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนวัดประสาธนิกร อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยวิธีการประเมินเชิงระบบ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร ด้านความเหมาะสมและความเพียงพอของปัจจัยในการใช้หลักสูตร ด้านความเหมาะสมของกระบวนการในการใช้หลักสูตร และด้านคุณภาพของผลผลิตจากการใช้หลักสูตร

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยดำเนินการติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลตามระบบงาน ตั้งแต่ด้านบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิตจากการดำเนินการใช้หลักสูตร (Output) นำตัวแปรในการติดตามมากำหนดเป็นกรอบแนวทางในการวิจัยดังภาพ



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลมี 4 กลุ่มจากโรงเรียนวัดประสาธนิกร คือ 1) ผู้บริหาร 3 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการฝ่ายมัธยมศึกษา 2) ครูสอนประวัติศาสตร์ 10 คน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 100 ซึ่งเป็นครูที่สอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 734 คน และ 4) ผู้ปกครองของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 582 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 2 ชุด แบบสอบถาม จำนวน 3 ชุด แบบสังเกต 1 ชุด และแบบบันทึกข้อมูลจากการตรวจสอบเอกสาร 1 ชุด ซึ่งจำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหาร สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า การจัดการเรียนการสอน วิชาประวัติศาสตร์ และผลการดำเนินการใช้หลักสูตร

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์กลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์และเจตคติและความตระหนักต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

ชุดที่ 3 แบบสอบถามสำหรับครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และความพึงพอใจต่อผลการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียน

ชุดที่ 4 แบบสอบถามสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้น สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์และเจตคติและความตระหนักต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

ชุดที่ 5 แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และผลการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียน

ชุดที่ 6 แบบสังเกตสำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น สังเกตพฤติกรรมการตอบคำถามระหว่างสัมภาษณ์

ชุดที่ 7 แบบบันทึกการตรวจสอบเอกสาร เป็นแบบบันทึกหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์

ลักษณะข้อคำถามของแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน โดยตอนที่หนึ่งจะเป็นการถามข้อมูลทั่วไป ตอนที่สองเป็นการถามความคิดเห็น ความรู้สึก ความพึงพอใจ หรือความเหมาะสมต่อประเด็นต่าง ๆ ของการดำเนินการใช้หลักสูตรซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ใช้เกณฑ์การให้คะแนน 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ และตอนที่สามเป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะจากการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาการศึกษาตำรา เอกสาร หนังสือเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 รายวิชาประวัติศาสตร์ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและมีลักษณะใกล้เคียงกับเรื่องที่ศึกษา นำกรอบแนวคิดในการวิจัยมาเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือและปรับปรุงเครื่องมือให้มีมาตรฐานตามกระบวนการสร้างเครื่องมือ โดยกำหนด

ขอบเขตประเด็นคำถามในแต่ละแบบตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยและสร้างแบบบันทึกการตรวจสอบเอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสังเกต ตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้

2. นำเครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน พิจารณาหาความตรงของเครื่องมือ โดยตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Index of Item-Objective Consistency: IOC) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็น มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .60 – 1.00 หากมีข้อคำถามที่ต่ำกว่ากำหนดให้พิจารณาแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. นำเครื่องมือที่ผ่านการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ดังนี้ แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหาร ทดลองใช้กับผู้อำนวยการโรงเรียนทดลองสอบถามในข้อคำถามแต่ละประเด็น แบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียนและแบบสังเกตทดลองใช้กับนักเรียนชั้นป.1/1 กลุ่มที่ 1 จำนวน 6 คนทดลองสอบถามความเข้าใจในข้อคำถาม และแบบสอบถามสำหรับครูสอนประวัติศาสตร์ให้ครูสอนประวัติศาสตร์ 1 คน ตรวจสอบความเข้าใจในข้อคำถาม แบบสอบถามสำหรับนักเรียนและผู้ปกครองทดลองใช้กับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนวัดประสาธนิกร จำนวน 28 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่เข้ามาเรียนใหม่ มีค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach ได้ค่าทั้งฉบับเท่ากับ .863 และ .834

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน 2560 โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) เข้าพบผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้บริหาร 2) สัมภาษณ์กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น ชั้น ป.1-3 ทุกห้องเรียน กลุ่มละ 6-9 คน ใช้เวลาประมาณ 15 – 30 นาที บันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์ 3) ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามครู นักเรียนและผู้ปกครองให้เจ้าหน้าที่ธุรการโรงเรียน โดยให้ครูสอนประวัติศาสตร์รับแบบสอบถามครูและนักเรียนเพื่อตอบแบบสอบถามในชั่วโมงเรียนวิชาประวัติศาสตร์ และแบบสอบถามผู้ปกครองให้แก่ครูประจำชั้นทุกระดับชั้น ทุกห้องเรียนเป็นผู้ดำเนินการแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถาม 4) ตรวจสอบเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ บันทึกผลลงในแบบบันทึกการตรวจสอบเอกสาร ซึ่งข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการตอบแบบสอบถามได้ถูกนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากข้อคำถามปลายเปิดของแบบสอบถาม และการศึกษาเอกสารได้รับการวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นนำผลการวิจัยทั้งสองด้านมาแปรผลเพื่อสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแต่ละแหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และเอกสารหลักสูตร มาตรวจและจัดแบ่งเป็นกลุ่มตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ด้านโครงสร้างหลักสูตร ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และผลจากการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยดำเนินการวิเคราะห์และกำหนดเกณฑ์จากการพิจารณาของผู้วิจัยและผู้บริหารโรงเรียนวัดประสาธนิกร ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ
2. ข้อมูลความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร วิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา เสนอด้วยคำบรรยาย เอกสารหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์มีวัตถุประสงค์ โครงสร้างรายวิชา เนื้อหา ตัวชี้วัด และแนวการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางฯ และหลักสูตรท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสม

3. ข้อมูลความเหมาะสมและความเพียงพอของปัจจัยนำเข้าและความเหมาะสมของการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ วิเคราะห์จากแต่ละแหล่งข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ แล้วนำเสนอและแปลผลคะแนนเทียบกับเกณฑ์การตัดสินที่มาจากการพิจารณาของผู้วิจัยและผู้บริหารโรงเรียนวัดประสาธนิกร โดยแบ่งร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยในระดับมากขึ้นไป เป็น 2 ระดับ คือ

เห็นด้วยในระดับมากขึ้นไป ร้อยละ 60 – 100 หมายถึง ปัจจัยและกระบวนการในการใช้หลักสูตรอยู่ในเกณฑ์เหมาะสม/ เพียงพอ

เห็นด้วยในระดับต่ำกว่าร้อยละ 60 หมายถึง ปัจจัยและกระบวนการในการใช้หลักสูตรอยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุงโดยพิจารณาจากผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่ร้อยละ 60 ของทั้งหมด เห็นว่าประเด็นนั้นมีความเหมาะสมตรงกันในระดับมากขึ้นไป จะตัดสินว่าประเด็นนั้นมีความเหมาะสม

4. ข้อมูลความพึงพอใจ เจตคติและความตระหนักต่อวิชาประวัติศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมายตามเกณฑ์การแปลผลความเหมาะสมตามแนวทางของบุญชม ศรีสะอาด (2545, หน้า 103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจ/เจตคติและความตระหนักอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจ/ความตระหนัก/เจตคติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจ/ความตระหนัก/เจตคติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจ/ความตระหนัก/เจตคติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจ/ความตระหนัก/เจตคติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

5. ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่จำแนกออกตามองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านโครงสร้างหลักสูตร ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และผลจากการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยเสนอด้วยคำบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนวัดประสาธนิกร อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยการประเมินเชิงระบบ ได้แก่ ด้านโครงสร้างหลักสูตร ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยมีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการติดตามความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร พบว่า โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนวัดประสาธนิกร (ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.2559) สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดให้ทุกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษาสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 40 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง และในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกำหนดให้เรียนวิชาประวัติศาสตร์ 40 ชั่วโมง (1 หน่วยกิต) และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางฯ โดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับ

ผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐาน ส 4.1 มาตรฐาน ส 4.2 และ มาตรฐาน ส 4.3 กล่าวคือ 1) เพื่อให้นักเรียนรู้จักตนเอง ชุมชน และสังคมไทย วัฒนธรรมไทย และความเป็นชาติไทย 2) เพื่อให้ นักเรียนศึกษาพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ชาติไทย ภูมิภาค และโลก รวมถึงวิเคราะห์ สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นที่มีต่อตนเอง สังคมชาติ และสังคมโลก และ 3) เพื่อให้ นักเรียนศึกษาและมีเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางฯ และหลักสูตรท้องถิ่นตามที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 กำหนดมาให้เป็นแนวทางใน การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ อันได้แก่ ความต้องการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ประเพณีแห่งพระแข่ง เรือขึ้นโขงชิงธง ขึ้นถ้ำรับร้อ และในส่วนของเอกสารหลักสูตรโรงเรียนที่ระบุเนื้อหาวิชาที่นักเรียนต้องผ่านการ จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น บุคคลสำคัญในปัจจุบันที่มีบทบาททางเกษตรกรรมและทาง เศรษฐกิจในจังหวัดชุมพร ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่โรงเรียนมีการนำปราชญ์ท้องถิ่นมา ให้ ความรู้ในการสอนแก่นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน และต้องการอนุรักษ์สังคมในท้องถิ่น ซึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างหลักสูตรที่อยู่นอกเหนือจากในเอกสารหลักสูตร สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลักสูตร แกนกลางฯ และหลักสูตรท้องถิ่น

2. ผลการติดตามความเหมาะสมและความเพียงพอของปัจจัยนำเข้าในการใช้หลักสูตร พบว่า จากผลการ สัมภาษณ์ผู้บริหารและความคิดเห็นของครูและผู้บริหารในด้านปัจจัยนำเข้าในการใช้หลักสูตรนั้น โรงเรียนมีการ เตรียมความพร้อมของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยครูได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เพิ่มเติมประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์จากโรงเรียน ผ่านการอบรม สัมมนา และประชุม รวมถึงจากการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองผ่านเอกสาร ตำรา และสื่อออนไลน์มาเตรียมความพร้อมเพิ่มเติมประสบการณ์การจัดการเรียน การสอนวิชาประวัติศาสตร์ การจัดครูเข้าสอนวิชาประวัติศาสตร์เหมาะสม โดยโรงเรียนมีการจัดครูเข้าสอนมาจาก การพิจารณาจากหลายด้าน ปัจจัยหลักจากการสำรวจความพร้อมของครูภายในโรงเรียน มีความเข้าใจใน เนื้อหาวิชา/หลักสูตร มีความสามารถในการสอน/การจัดประสบการณ์เรียนการสอน มีความถนัดในการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ แต่เนื่องจากโรงเรียนไม่มีครูที่สำเร็จสาขาวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งทางโรงเรียนมีการแก้ปัญหาโดยการ นำครูที่สอนในวิชาที่ใกล้เคียงกันหรือสามารถมาบูรณาการร่วมกันได้มาเข้าสอนวิชาประวัติศาสตร์ ทำให้ครูผู้สอน ยังขาดความถนัดในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ควรมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ครูผู้สอนเพิ่มประสบการณ์ใน การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ยิ่งขึ้น โรงเรียนมีการบริหารวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ โดยฝ่ายบริหารจัดการบริการให้ครูผู้สอนใช้เงินงบประมาณจากทางราชการ ซึ่งครูผู้สอนสามารถเลือก ซื้อได้ตามความต้องการและความสมควรกับร้านค้าที่โรงเรียนกำหนด เป็นจำนวนเงิน 3,000 บาทถ้วน รวมถึงหาก ครูผู้สอนต้องการสื่อการสอนที่ไม่สามารถหาได้ในจังหวัดก็จะดำเนินการจัดหาหรือซื้อมาให้แก่ครูผู้สอนจากแหล่ง อื่น โรงเรียนมีการนิเทศและติดตามการจัดการเรียนการสอนไม่เหมาะสม เนื่องจากครูผู้สอนไม่ได้รับการนิเทศครบ ทุกคน จึงทำให้การนำไปสู่การปรับปรุงหรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไม่ครอบคลุมให้เกิด ประสิทธิภาพ และโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรเหมาะสม โดยเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์โรงเรียน ติดบอร์ด ภายในโรงเรียนและโรงเรียนที่เข้ามาเยี่ยมชมภายในโรงเรียน แต่ไม่เพียงพอ เนื่องจากอาชีพของผู้ปกครองของ

นักเรียนไม่ได้สะดวกเข้าถึงทางเว็บไซต์ ผู้ปกครองได้เสนอแนะว่าโรงเรียนควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ก่อนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนดียิ่งขึ้น

3. ผลการติดตามความเหมาะสมของกระบวนการใช้หลักสูตร พบว่า จากความคิดเห็นของครูและนักเรียน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนมีการวางแผนการสอน โดยการทำการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามกรอบของหลักสูตร และครูผู้สอนได้จัดการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอนวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการใช้เทคนิควิธีการสอนหลากหลาย ได้แก่ การบรรยาย การทำชิ้นงาน การร้องเพลง และการวาดรูปประกอบ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนฝึกการค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และแสวงหาคำตอบด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ผู้ปกครอง ห้องสมุด และครูมีการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่หาได้ง่าย และสะดวกต่อการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ประกอบด้วย หนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ รูปภาพ ปฏิทิน สื่อภาพเคลื่อนไหว ทีวีดี รายการโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น สื่อการเรียนหลากหลายเหมาะกับกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น และสื่อการเรียนที่ครูผู้สอนใช้ประกอบการสอนมีความเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน รวมถึงโรงเรียนจัดทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น หรือแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดชุมพร เพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนการเรียนรู้ของผู้เรียน และครูผู้สอนวัดและประเมินผลตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ชี้แจงวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการวัดและเกณฑ์ที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ คุณลักษณะ ทักษะ และเจตคติ ประกอบด้วย การทดสอบ ตรวจชิ้นงานหรือรายงาน สังเกตพฤติกรรม และรายงานผลการวัดและประเมินผลอย่างชัดเจน ด้านผู้ปกครองของนักเรียนทุกระดับชั้นมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.62$)

4. ผลการติดตามผลจากการใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนทุกระดับชั้นร้อยละ 100 ผ่านการประเมินผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ เจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนพบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์มาก เนื่องจากทุกกลุ่มให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่านักเรียนมีความรู้สึกที่ดี ดีใจ ตื่นเต้น สนุก และชอบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เพราะครูสอนสนุกเวลาเรียน และได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ประวัติชาติไทย ได้ความรู้ และนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์และนักเรียนมีความตระหนักต่อคุณค่าในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.05$) และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์และมีความตระหนักต่อคุณค่าในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.87$) ครูสอนวิชาประวัติศาสตร์มีความพึงพอใจต่อผลการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.60$) และผู้ปกครองของนักเรียนทุกระดับชั้นมีความพึงพอใจต่อผลการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.66$) โดยผู้ปกครองของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น ระดับประถมศึกษาตอนปลาย และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นล้วนมีความพึงพอใจมาก ($\mu = 3.52$ 3.63 และ 3.83)

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

1. การติดตามความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฯ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า โครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมเป็นไปตามแนวนโยบายทางการศึกษาของชาติ และเอกสารหลักสูตรมีโครงสร้าง วัตถุประสงค์หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์สอดคล้องกับนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 หลักสูตรท้องถิ่น

2. การติดตามความเหมาะสมและความเพียงพอของปัจจัยนำเข้าในการใช้หลักสูตรฯ ตามความเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองพบว่า โดยรวมผ่านเกณฑ์ ผู้บริหารมีแนวทางการจัดครูเข้าสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่เหมาะสม มีการแก้ไขปัญหาการขาดครูประวัติศาสตร์โดยการนำครูภาษาไทยหรือครูสังคมมาสอนช่วยสอน และส่งเสริมให้ครูผู้สอนเกิดความเข้าใจในการใช้หลักสูตรโดยการจัดประชุมกลุ่มครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ แต่ยังเข้าไม่ครบทุกคน มีการจัดตารางสอนเป็นไปตามแนวทางการจัดตารางสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวนวิชาประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เลือกสอนวิชาที่หลักก่อนในช่วงเช้า และวิชาประวัติศาสตร์จะสอนในช่วงเช้าสำหรับประถมศึกษาและช่วงบ่ายสำหรับมัธยมศึกษา โดยผ่านการประชุมก่อนเปิดเรียนการศึกษาใหม่เพื่อคำนึงถึงความสนใจของครูผู้สอน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพียงพอต่อความต้องการเข้าใช้บริการศึกษาค้นคว้าของครูและนักเรียน มีการนิเทศและติดตามการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะกรรมการนิเทศการสอนที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน แต่ครูบางคนไม่ได้รับการนิเทศการสอน และมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรผ่านทางเว็บไซต์โรงเรียน ติดบอร์ดภายในโรงเรียนและโรงเรียนที่เข้ามาเยี่ยมชมภายในโรงเรียน แต่มีผู้ปกครองบางส่วนที่ยังไม่เข้าถึงข้อมูลจากช่องทางที่โรงเรียนเผยแพร่

3. การติดตามความเหมาะสมของกระบวนการใช้หลักสูตรฯ โดยภาพรวมผ่านเกณฑ์ ครูผู้สอนมีการวางแผนการสอน ทำแผนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ แต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ใช้เทคนิควิธีการสอนอื่นบ้างค่อนข้างน้อย เช่น การทำชิ้นงาน การร้องเพลง และการวาดรูปประกอบ จัดกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนฝึกการค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และแสวงหาคำตอบด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน แต่ทางโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์เหมาะสมและเพียงพอ เช่น การทัศนศึกษา ซึ่งในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนของครูจะใช้สื่อที่หาได้ง่าย และสะดวกต่อการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เช่น หนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ รูปภาพ ปฏิทิน รายการโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น เลือกใช้สื่อการเรียนหลากหลายเหมาะสมและเพียงพอกับกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น และครูมีการวัดและประเมินผล การเรียนตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอน โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ ชี้แจงวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการวัดและเกณฑ์ที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ คุณลักษณะ ทักษะและเจตคติ ประกอบด้วย การทดสอบ ตรวจชิ้นงานหรือรายงาน สังเกตพฤติกรรม และรายงานผลการวัดและประเมินผลอย่างชัดเจน โดยผลการวัดที่ได้ครูจะทำการให้ผลย้อนกลับแก่นักเรียนมาปรับปรุงการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนว่ามีคะแนนเท่าไรและนักเรียนควรปรับปรุงด้านใดบ้าง

4. การติดตามคุณภาพจากการใช้หลักสูตรฯ โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนทุกระดับชั้นมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์และนักเรียนมีความตระหนักต่อคุณค่าในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์อยู่ในระดับมาก ส่วนครูสอนวิชาประวัติศาสตร์และผู้ปกครองทุกระดับชั้นมีความพึงพอใจต่อผลการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนวัดประสาธนิกร สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดให้ทุกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษาสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 40 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง และในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกำหนดให้เรียนวิชาประวัติศาสตร์ 40 ชั่วโมง (1 หน่วยกิต) และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ 3 มาตรฐาน ส 4.1 ส 4.2 และ ส 4.3 สอดคล้องกับเจตพิสัย เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 10-12) ได้ระบุว่า การกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ในระดับหลักสูตรต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการศึกษาทั้งในระดับชาติและระดับการศึกษา พัฒนาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญา ทักษะ และเจตคติ และมีการปรับเปลี่ยนตามความต้องการของสังคม

2. การติดตามความเหมาะสมและความเพียงพอของปัจจัยนำเข้าในการใช้หลักสูตรฯ ในการเตรียมความพร้อมและการจัดครูเข้าสอนวิชาประวัติศาสตร์มาจากการประชุมก่อนเปิดภาคเรียนการศึกษาใหม่ ผู้บริหารมีแนวทางการจัดครูเข้าสอนโดยมีการส่งเสริมให้ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์เกิดความเข้าใจในการใช้หลักสูตรโดยการจัดประชุมกลุ่มครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักสูตร แนวการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของครูที่สอนในวิชาเดียวกัน แต่ยังมีบางคนไม่ได้เข้าอบรมหรือสัมมนา ดังนั้นครูควรจะได้รับการสนับสนุนในการเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับที่สังต์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 263-271) ได้ระบุว่า ก่อนการนำหลักสูตรมาใช้ควรมีการให้ความรู้หรือชี้แจงผู้ที่ใช้หลักสูตรให้มีความเข้าใจถึงจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลตามที่หลักสูตรที่ได้จัดขึ้น โดยมีวิธีการ เช่น การประชุมชี้แจง การอบรม การประชุมสัมมนา การเผยแพร่เอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ

ในด้านของการจัดตารางสอนเป็นไปตามแนวทางการจัดตารางสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น โดยโรงเรียนมีการประชุมก่อนเปิดเรียนการศึกษาใหม่ในที่ประชุมจะมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน โดยคำนึงถึงความสมัครใจของครูผู้สอนประกอบไปด้วย สอดคล้องกับวิโรจน์ มังคละมณี (2539, หน้า 293-295) ได้กล่าวถึง การจัดตารางสอนที่สมบูรณ์จะต้องเกิดจากความเข้าใจ ความพร้อมและความร่วมมือจากคณะครูผู้สอนและผู้สนับสนุนการสอน

ในด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพียงพอต่อความต้องการเข้าใช้บริการศึกษาค้นคว้าของครูและนักเรียน ได้แก่ ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ และจัดบรรยากาศในห้องเรียน อาคารสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 ข้อ 5 ระบุว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัด

บรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

ในด้านการนิเทศและติดตามการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมีการนิเทศและติดตามการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะกรรมการนิเทศการสอนที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน เพื่อนำข้อบกพร่องที่พบมาแลกเปลี่ยนและส่งเสริมให้ครูปรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสม แต่เนื่องจากมีครูบางคนไม่ได้รับการนิเทศการสอน ผู้บริหารจึงควรจะให้ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ทุกคนได้รับการนิเทศการสอน เพื่อนำผลมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับ สุทธนู ศรีไสย์ (2545, หน้า 7-8) กล่าวว่า การนิเทศสนับสนุนให้ครูสามารถประเมินผลการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง ครูสามารถมองเห็นด้วยตนเองว่าตนเองนั้นประสบผลสำเร็จในการสอนได้มากน้อยเพียงใด ช่วยครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ครูผู้สอนแต่ละคนสามารถสังเกตการณ์ทำงานหรือการสอนของครูคนอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงการสอนของตน นอกจากนี้จะมีการแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์การสอนและรับเอาวิธีการสอนใหม่ ๆ จากครูคนอื่นไปทดลองใช้ รวมทั้งเรียนรู้วิธีการช่วยเหลือให้การสนับสนุนแก่ครูคนอื่น ๆ ด้วย

ในด้านการประชาสัมพันธ์หลักสูตรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์โรงเรียน ติดบอร์ดภายในโรงเรียน และโรงเรียนที่เข้ามาเยี่ยมชมภายในโรงเรียน แต่เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพอิสระ รับจ้างทั่วไป และเกษตรกร จึงทำให้ผู้ปกครองไม่สนใจหลักสูตรฯ หรือเข้าถึงข้อมูลจากช่องทางที่โรงเรียนเผยแพร่ สอดคล้องกับที่ วิมลพรรณ อาภาเวช (2553, หน้า 200-205) ที่กล่าวถึง การประชาสัมพันธ์ของสถาบันควรมีหลักการและขั้นตอนการวางแผนการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นขั้นตอน โดยกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายผู้รับการประชาสัมพันธ์ในแผนการของสถาบันอย่างรู้จักและเข้าใจประชาชนที่จะเข้าถึง เพราะประชาชนแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันในหลายด้าน ดังนั้นควรคำนึงถึงกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องและวิธีการที่จะเข้าถึงกลุ่มประชาชนเหล่านั้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การติดตามความเหมาะสมของกระบวนการในการใช้หลักสูตรฯ ในด้านการวางแผนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนมีการวางแผนการสอน ทำแผนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามกรอบของหลักสูตร สอดคล้องกับ วาริรัตน์ แก้วอุไร (2554) ที่ระบุว่า การวางแผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนล่วงหน้า ทำให้ครูมีแนวทางในการสอน ได้ทราบว่าสอนเนื้อหาใดในเวลาเท่าใด เพื่อจุดประสงค์ใด สอดโดยวิธีใด ใช้สื่ออะไรประกอบการสอนและวัดผลประเมินผลโดยวิธีใด เพื่อให้การสอนบรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์

ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์เน้นการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ให้นักเรียนจดบันทึกตามกระดานและในหนังสือ ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน แต่ก็มีการใช้เทคนิควิธีการสอนอื่นบ้าง เช่น การทำชิ้นงาน การร้องเพลง และการวาดรูปประกอบ จัดกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนฝึกการค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และแสวงหาคำตอบด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ผู้ปกครอง ห้องสมุด ดังนั้นจึงควรจะให้ครูจัดการเรียนการสอนในรูปแบบอื่นมากขึ้น เพื่อกระตุ้น ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาพุทธศักราช 2542 มาตรา 22 กำหนดว่าการจัด

การศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคน มีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

ในด้านสื่อ เอกสาร และอุปกรณ์ประกอบการเรียนของครูผู้สอนมีการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทำได้ง่าย และสะดวกต่อการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ประกอบด้วย หนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ รูปภาพ ปฏิทิน สื่อภาพเคลื่อนไหว ดีวีดี รายการโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น สื่อการเรียนหลากหลายเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น และสื่อการเรียนที่ครูผู้สอนใช้ประกอบการสอนมีความเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน สอดคล้องกับ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 15-20) ที่กล่าวถึงบทบาทของครูต้องจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจ ทำทนายให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วม

ในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ชี้แจงวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการวัดและเกณฑ์ที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ คุณลักษณะ ทักษะและเจตคติ ประกอบด้วย การทดสอบ ตรวจชิ้นงานหรือรายงาน สังเกตพฤติกรรม และรายงานผลการวัดและประเมินผลอย่างชัดเจน โดยผลการวัดที่ได้ครูจะทำการให้ผลย้อนกลับแก่นักเรียนมาปรับปรุงการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนว่ามีคะแนนเท่าไรและนักเรียนควรปรับปรุงด้านใดบ้าง สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระบุว่า การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ครูผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

4. การติดตามผลจากการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ นักเรียนร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการร่วมในการสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง เนื่องจากครูเน้นการสอนแบบบรรยาย ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ของครูประวัติศาสตร์ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล สามารถค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยการสืบเสาะ สืบค้น เสาะหา สืบถาม ตรวจสอบอย่างมีระบบ ซึ่งอาจใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า การจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และ การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ (วิภาดา พินลา, 2560, หน้า 11-15) รวมถึงยังมีนักเรียนบางส่วนมีเจตคติทางลบต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ คือ นักเรียนเกิดความรู้สึกละเลยและไม่ชอบ และเบียดต่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูผู้สอนที่เน้นการสอนแบบบรรยาย เน้นการเรียนรู้แบบท่องจำ ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนเกิดความน่าเบื่อหน่าย ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ดังนั้นครูจึงควรช่วยให้ผู้เรียนกระตุ้นความรู้สึกรักคิด สนองความอยากรู้อยากเห็นส่งผลให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน มาสู่การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (วิภาดา พินลา, 2560, หน้า 13) สอดคล้องกับ Fishbein and Ajzen (1975, pp.28-31) ที่อธิบายว่า เจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นองค์ประกอบของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ซึ่งเจตคติของบุคคลต่อพฤติกรรมจะเชื่อมโยงกับความเชื่อว่า การประกอบพฤติกรรมนั้นนำไปสู่ผลบวกบุคคลผู้นั้นจะมีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรม และมองว่าเจตคติเป็นความโน้มเอียงจากการเรียนรู้ที่จะตอบสนองด้วยอาการเต็มใจหรือไม่เต็มใจต่อ

เป้าเจตคติที่กำหนดอย่างคงเส้นคงวา และนักเรียนทุกระดับชั้นส่วนใหญ่มีความตระหนักถึงคุณค่าในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์มาก สอดคล้องกับ Bloom Hasting and Madaus (1971, pp.271-272) ที่กล่าวว่า ความตระหนักเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดทางอารมณ์ เป็นความสัมพันธ์ของความสำนึกและเจตคติ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้แล้วแสดงออกมาเป็นความเข้าใจ ความรู้สึก หรือความคิดเห็นในการเลือกปฏิบัติ และสอดคล้องกับ Krathwohl, Bloom and Masia (1964, pp.30-32) ที่ว่า ตระหนักอยู่ในขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นแรกเริ่มของบุคคลที่เริ่มรู้สึกตระหนักหรือสำนึกเกี่ยวกับสิ่งเร้าที่มากระตุ้น เป็นความรู้สึกที่แสดงการรับรู้ รับทราบ ด้วยความเต็มใจว่าสิ่งนั้นมีอยู่หรือเกิดขึ้นแล้ว

จากการติดตามการใช้หลักสูตรตั้งแต่โครงสร้างหลักสูตร ปัจจุบันนำเข้า กระบวนการใช้หลักสูตร และผลผลิตของนักเรียน พบว่า ผลที่ได้มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน เนื่องจากครูสอนประวัติศาสตร์ยังขาดการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ยังไม่มีความมั่นใจในการสอน ครูบางคนยังไม่ได้รับการนิเทศการสอน จึงส่งผลให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์เน้นรูปแบบการบรรยาย บรรยายภาคการเรียนในห้องเรียนน่าเบื่อหน่าย จึงทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกไม่สนุกสนานในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนที่มีระดับต่ำกว่าน่าพอใจหลายคน ทั้งนี้ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการใช้หลักสูตร จัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์แก่ผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการดำเนินการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูสามารถปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพตามข้อวิเคราะห์ข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์เข้าอบรม สัมมนา หรือศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ก่อนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อเพิ่มทักษะในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์และให้ครูผู้สอนมีความถนัดในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และพิจารณาตรวจสอบเกี่ยวกับการนิเทศติดตามการสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้ครอบคลุมครูประวัติศาสตร์ทุกคน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการสอนให้ครูเกิดความมั่นใจ ความเข้าใจ และความพร้อมในการจัดการสอน
2. ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ก่อนการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้ปกครองมากขึ้น ซึ่งอาจใช้ช่องทางครูประจำชั้นเรียนหรือการประชาสัมพันธ์ในช่วงจัดกิจกรรมทัศนศึกษาของโรงเรียน
3. ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอน นอกเหนือจากการสอนที่เน้นรูปแบบบรรยาย เช่น จัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ การสร้างเรื่อง (Story line) การทัศนศึกษา และมีการใช้สื่อที่เป็นภาพเคลื่อนไหวและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ จึงควรจัดหาสื่อเพิ่มเติมและส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้สื่อประเภทนี้มากขึ้น ซึ่งเลือกรูปแบบการสอนที่ทำให้นักเรียนได้ใช้การสืบเสาะ ค้นหา ค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์
4. เนื่องจากการติดตามการใช้หลักสูตรตั้งแต่โครงสร้างหลักสูตร ปัจจุบันนำเข้า กระบวนการใช้หลักสูตร และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนมีความเกี่ยวเนื่องกัน จึงควรมีการติดตามการใช้หลักสูตรโดยเป็นการประเมินระหว่าง

การใช้หลักสูตรในปีการศึกษา ในช่วงขณะที่มีการดำเนินงานอยู่ในแต่ละองค์ประกอบของการใช้หลักสูตร ตั้งแต่ การเตรียมความพร้อมของปัจจัยนำเข้าในการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของครู เพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่ได้มาสู่การพัฒนาปรับปรุง ขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงทีในระหว่าง การใช้หลักสูตร

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2543). **แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ ครูสภาลาดพร้าว.

_____. (2552). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). **การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ อลิอัน เพรส.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวิริยาสาน.

ราชกิจจานุเบกษา. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2561, จาก http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu1.pdf

รุจิรี ภูสาระ. (2551). **การพัฒนาหลักสูตร: ตามแนวปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: บุต พอยท์.

ลักขัย มลอุ้นและราตรี สมบัติ. (2559, 25 กรกฎาคม). **สัมภาษณ์**. ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการและ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ. โรงเรียนวัดประสาธนิกร.

วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2554). **การวางแผนการสอน**. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/user/wareerark/posts>

วิภาดา พินลา. (2560). **เทคนิคการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สำหรับครูสังคมศึกษาในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 21**. *วารสารปาริชาติ*. 30 (2) , หน้า 1-19.

วิมลพรรณ อาภาเวท. (2553). **หลักการโฆษณาและประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

วิโรจน์ มังคละมณี. (2539). **ยุทธศาสตร์การบริหารการใช้หลักสูตรในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประสานมิตร.

สงัด อุทรานันท์. (2532). **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.

สุทธนู ศรีไสย์. (2545). **หลักการนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรยุคปฏิรูปการศึกษาไทย**. เชียงใหม่: The Knowledge Center.

Ajzen, I. & M. Fishbein. (1975). **Beliefs, Attitude, Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research**. M.A.: Addison Wesley: Addison-Wesley.

Bloom, B. S, Hasting, T. J, & Madus G. F. (1971). **Handbook on Formative and Summative Evaluation of Students**. New York: Mc. Graw-Hill.

Krathwohl, D. R., Bloom, B. S., & Masia, B. B. (1964). **Taxonomy of Educational Objectives, the classification of educational goals-Handbook II: Affective Domain**. New York McKay. Stufflebeam, D. L. et al (2001). **Evaluation model**. San Francisco: Jossey-Bass.

การประเมินความเสี่ยงของสวนสาธารณะในอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อปัญหาน้ำท่วมในอนาคต

วันที่รับบทความ : 15/11/2561

วันแก้ไขบทความ : 07/08/2562

วันที่ตอบรับบทความ : 23/12/2562

อนุพงศ์ เบื้องคำ¹

ณัชวิชัย ตีกุล²

พันธุ์ระวี กองบุญเทียม³

บทคัดย่อ

สวนสาธารณะเป็นสถานที่ที่มีความเปราะบางต่อปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก ผลกระทบที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเกิดกับพรรณไม้ในสวนสาธารณะ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเสี่ยงน้ำท่วมในอนาคตต่อการอยู่รอดของพรรณไม้ โดยใช้สวนสาธารณะในอำเภอเมืองเชียงใหม่ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซากจำนวน 3 แห่ง เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ สวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละ สวนสุขภาพบ้านเด่นและสวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ การศึกษานี้ได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การสำรวจพรรณไม้ที่มีอยู่เดิมในแต่ละพื้นที่ศึกษา การคาดการณ์น้ำท่วมในอนาคตในแต่ละพื้นที่และการวิเคราะห์ความทนทานของพรรณไม้ที่มีอยู่ โดยใช้ตัวแปรในการพิจารณาได้แก่ ระยะเวลาของน้ำท่วม ระดับความสูงของน้ำท่วมและการแบ่งกลุ่มประเภทของพรรณไม้

จากการประเมินความเสี่ยงน้ำท่วมในอนาคตต่อการอยู่รอดของพรรณไม้ พบว่าสวนสาธารณะทั้งสามแห่งมีโอกาสที่พรรณไม้เดิมสามารถอยู่รอดได้ หากอำเภอเมืองเชียงใหม่เกิดน้ำท่วมที่ระดับความสูงไม่เกิน 95 เซนติเมตร แต่จากการวิเคราะห์พบว่าในอนาคตอำเภอเมืองเชียงใหม่มีโอกาสที่จะเกิดน้ำท่วมที่ระดับความสูงถึง 272 เซนติเมตร และระยะเวลาน้ำท่วมนาน 5 วัน ซึ่งส่งผลให้พรรณไม้เดิมในสวนสาธารณะทั้งสามแห่งไม่สามารถอยู่รอดได้ แต่โอกาสที่จะเกิดน้ำท่วมที่ระดับสูงสุดอาจจะเกิดเพียงแค่ครั้งเดียวในรอบ 30 ปีข้างหน้า

คำสำคัญ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ น้ำท่วม สวนสาธารณะ พรรณไม้

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบและวางแผนสิ่งแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้
E-mail : icepengkam@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการออกแบบและวางแผนสิ่งแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้

³ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการออกแบบและวางแผนสิ่งแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้

The risk assessment of public parks in Mueang Chiang Mai of future flooding

received : 15/11/2561

revised : 07/08/2562

accepted: 23/12/2562

Anupong Pengkam¹

Nachawit Tikul²

Punravee Kongboontaim³

Abstract

The public parks are vulnerable areas to repeated floods. Most of the effects are on the plants in the parks. Therefore, the purpose of this research is to assess flood risk to the survival of the plants. The investigated parks, which are Kawila Monument Park, Baan Den Park, and Railway Station Public Park, are in the city of Chiang Mai and vulnerable to repeated floods. The process of the research was divided into three parts: 1) the survey of the existing plants in each investigated area, 2) the prediction of future flooding in each area, and 3) the analysis of tolerance of the existing plants. The variables taken into consideration were flooding duration, flooding depth, and classifications of the plants.

It was found that the existing plants in all of the three parks could survive when the flooding depth was not over 95 centimeters. However, it was analyzed that the flooding depth in the city of Chiang Mai was likely to reach 272 centimeters with the duration of 5 days. This resulted in the existing plants in all of the three parks not being able to survive although the chance of flooding at the highest level might be only once in the next 30 years.

Keywords: climate change, flooding, park, plant

¹Graduate Student, Environmental Design and Planning, Architecture and Environmental Design Maejo university
E-mail : icepengkam@gmail.com

²Assoc. Prof. Dr., Environmental Design and Planning, Architecture and Environmental Design Maejo university

³Dr., Environmental Design and Planning, Architecture and Environmental Design Maejo university

บทนำ

ปัจจุบันหลายประเทศมีความตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่สีเขียวในเมืองอย่างสวนสาธารณะเพิ่มมากขึ้นทั้งในประเด็นการเพิ่มขนาดพื้นที่และการดูแลรักษาให้คงอยู่ (Anguluri & Narayanan, 2017, pp. 58-59; Brown, Vanos, Kenny, Lenzholzer, 2015, pp. 118-119; Derkzen, Teeffelen, & Verburg, 2017, pp. 106-107) เนื่องจากสวนสาธารณะประกอบไปด้วยพรรณไม้หลากหลายชนิดอยู่ด้วยกัน จึงช่วยสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีแก่เมืองในหลายด้าน เช่น ช่วยดูดซับมลพิษทางอากาศ ทำให้ลดปัญหามลพิษและฝุ่นละอองทางอากาศ (Tonneijik & Hoffman, 2010, pp. 22-32) ช่วยลดอุณหภูมิทำให้อากาศภายในเมืองเย็นลง (Hardin & Jensen, 2007, pp. 63-66) และทำหน้าที่รองรับปริมาณน้ำเมื่อเกิดฝนตกหนัก (Farrugia, Hudson, & McCulloch, 2013, pp. 136-137; Zhang, Zhang, Zhang, 2012, pp. 65-66)

แต่ในความเป็นจริงแล้วการเลือกพรรณไม้ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาสวนสาธารณะจำเป็นที่จะต้องเลือกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศของพื้นที่ ลักษณะทางกายภาพของพรรณไม้ที่สามารถรองรับกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคตได้ รวมทั้งการคาดการณ์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ๆ ในอนาคต ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาก่อนการออกแบบสวนสาธารณะ (ศศิยา ศิริพานิช, 2558, หน้า 118-125) และพรรณไม้ยังเป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องใช้ระยะเวลานานในการเจริญเติบโตกว่าจะเป็นต้นไม้ใหญ่และยังมีความอ่อนไหวต่อสภาพอากาศเป็นอย่างมาก (Roloff, Korn, & Gillner, 2009, pp. 295-296) นอกจากนั้นการเลือกใช้พรรณไม้ที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมยังสามารถช่วยให้พรรณไม้เจริญเติบโตอยู่รอดได้และยังช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้งบประมาณที่สูงในการก่อสร้างและดูแลรักษา (Asgarzadeh et al., 2014, pp. 450-451)

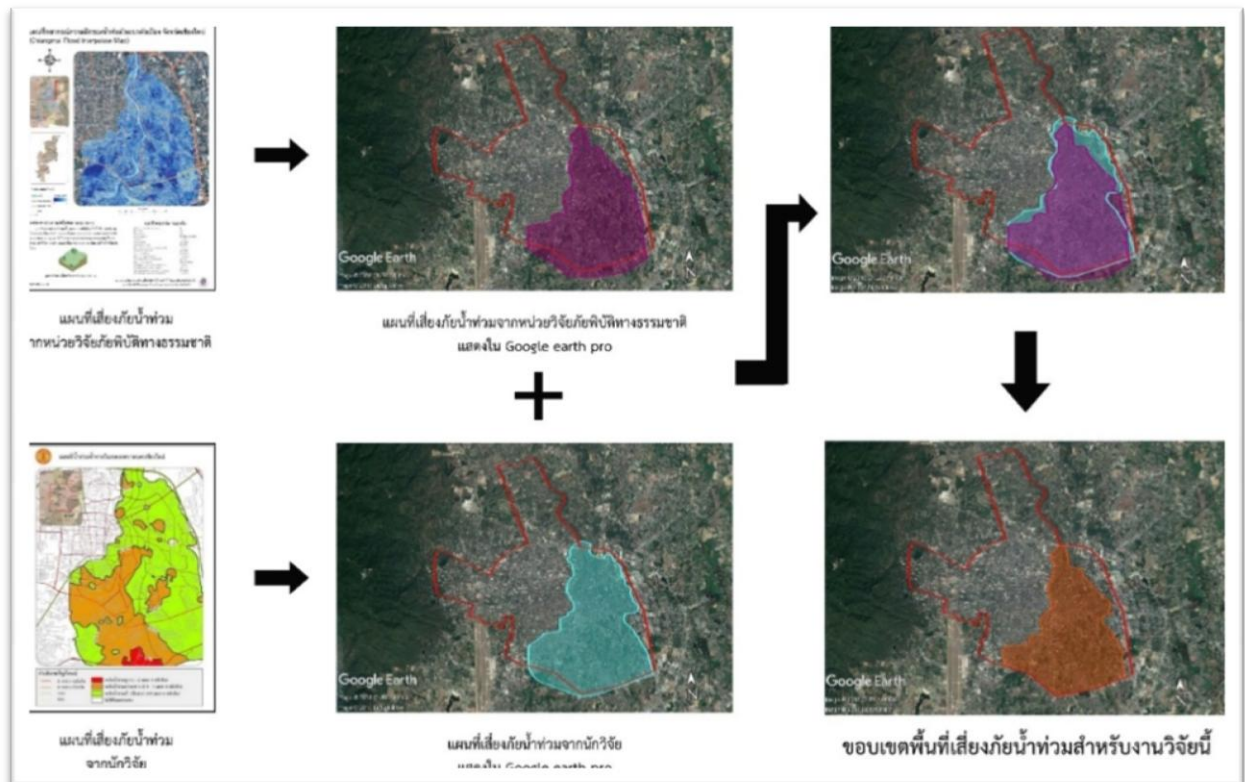
จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้เกิดปัญหาสภาพอากาศรุนแรงในหลายด้านซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญและมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นมากในอนาคต เช่น อากาศที่ร้อนจัด ปัญหาภัยแล้ง ความรุนแรงของพายุและฝนฟ้าคะนอง ระดับน้ำทะเลที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงปัญหาน้ำท่วม (Yuen & Kong, 2009, pp. 3-5) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเช่นนี้ส่งผลต่อสวนสาธารณะและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับพรรณไม้ร่วมอยู่ด้วย เช่น เกิดความเครียดสะสมจนทำให้การเจริญเติบโตผิดปกติและล้มตาย (Gillner, Brauning, & Roloff, 2014, pp. 1079-1080; Nitschke et al., 2017, pp. 275-276; Schneider, Franceschini, Fortin, Saucier, 2017, pp. 1-2) และการขาดแคลนน้ำในการดูแลรักษาพรรณไม้ในเมืองเนื่องจากภัยคุกคามจากคลื่นความร้อน (Moore, 2013, p. 109) นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและการตายของต้นไม้ในเมืองที่มีจำนวนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ (May, Livesley, & Shears, 2013, pp. 136-137) จากเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2554 พบว่าหลังจากเกิดเหตุการณ์อุทกภัยครั้งนั้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายของไม้ยืนต้น เช่น ในพื้นที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ลดลงถึง 18 % (วิชาญ เอียดทอง, 2555, หน้า 20-63)

จากการศึกษาของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) ยังทำให้เห็นว่าแนวโน้มสภาพอากาศของโลกภายในปี พ.ศ. 2643 จะมีความรุนแรงมากกว่าเดิม โดยเฉพาะปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปีที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นโดยมี

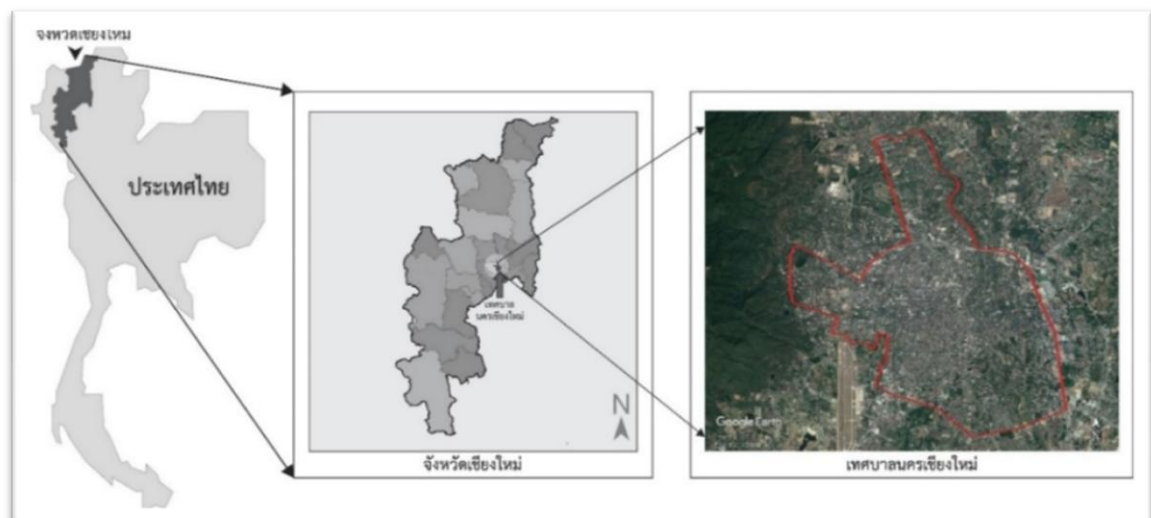
ค่าประมาณ 2, 061 มิลลิเมตร ในทุกภาคของประเทศไทยรวมถึงจังหวัดเชียงใหม่ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี บัณฑิตวิทยาลัยร่วมด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมศูนย์ประสานงานและพัฒนางานวิจัยด้านโลกร้อน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, , 2559, หน้า 78) อาจจะบ่งชี้ได้ว่าโอกาสที่จะเกิดฝนตกหนักจะเพิ่มสูงขึ้น และความเสี่ยงต่อการเกิดสภาวะน้ำท่วมฉับพลัน น้ำหลากและน้ำท่วมขังที่มากขึ้น (ศูนย์บริการวิชาการแห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554, หน้า 2-4)

ซึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเมืองเชียงใหม่เคยเกิดเหตุการณ์อุทกภัยอยู่หลายครั้งที่มาจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ในปี พ.ศ. 2548 เคยเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ที่รุนแรงที่สุดในรอบ 40 ปี ทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่อย่างพื้นที่สีเขียว ทำให้ต้นไม้หลายต้นต้องเสียหาย และโคลนล้นไปกับกระแสน้ำ (สมชัย เบญจขย, 2548, หน้า 7-8; สวัสดิ์ จิรวัดน์, 2549, หน้า 2-3) จากการศึกษาของหน่วยวิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และงานวิจัยของพรชัย เอกศิริพงษ์ และสุเพชร จิระจรกุล (2557, หน้า 148-159) ทำให้เห็นถึงขอบเขตของพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมในอำเภอเมืองเชียงใหม่และพบว่ามีส่วนสาธารณะที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ สวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละ สวนสุขภาพบ้านเด่นและสวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ ดังภาพที่ 1 ซึ่งแน่นอนว่ามีโอกาสที่จะเกิดน้ำท่วมและย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อพรรณไม้เป็นส่วนแรก (รัตนสุตา ชลธาตุ, 2558, หน้า 424; วีกานดา วรรณวิเศษ, 2558, หน้า 7-8) นอกจากความเสียหายแล้วต้นไม้ยังจะแสดงอาการผิดปกติออกมาหลากหลายลักษณะ ได้แก่ อาการใบเหลือง (chlorosis) อาการใบลู่หรือห้อยลง (epinasty) อาการทิ้งใบ ดอกและผล (abscission) และการหยุดชะงักการเจริญเติบโต

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเสี่ยงน้ำท่วมในอนาคตต่อการอยู่รอดของพรรณไม้ในสวนสาธารณะ โดยขอบเขตของพื้นที่สำหรับงานวิจัยนี้คือ เทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ดังภาพที่ 2



ภาพที่ 1 ขอบเขตพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมจากหน่วยงานวิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติและจากงานวิจัย

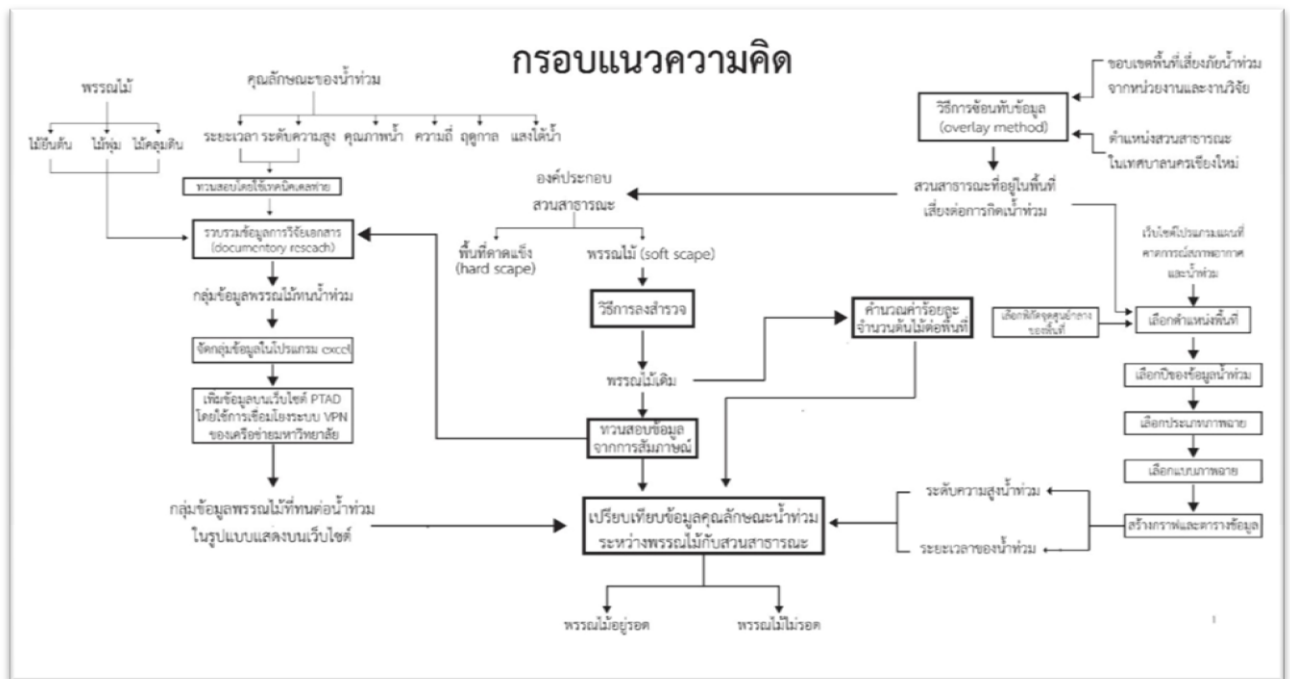


ภาพที่ 2 ขอบเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินความเสี่ยงน้ำท่วมในอนาคตต่อการอยู่รอดของพรรณไม้ในสวนสาธารณะในอำเภอเมือง เชียงใหม่

กรอบแนวคิด



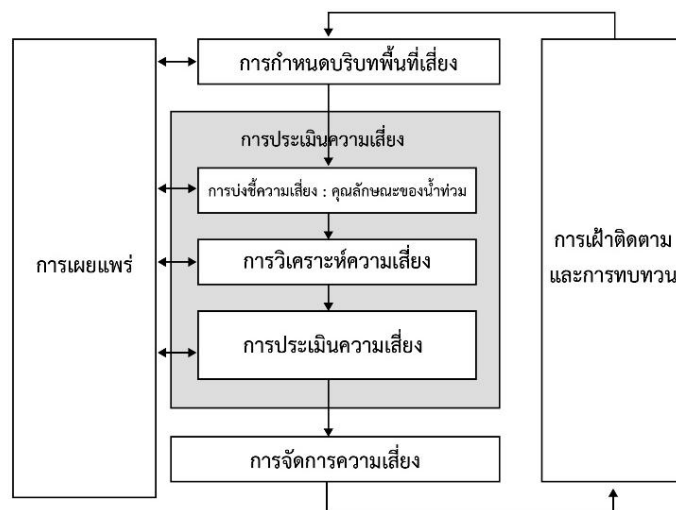
ภาพที่ 3 กรอบแนวความคิดในการทำวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ปรับใช้วิธีการประเมินความเสี่ยงตามหลักการ มอก. 31000 -2555 (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2555, หน้า 14-24) โดยมีขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดบริบทของความเสี่ยงซึ่งในที่นี้หมายถึง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมในอำเภอเมืองเชียงใหม่ โดยพิจารณาจากข้อมูลแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมจากหน่วยวิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หน่วยวิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติ, 2555) ข้อมูลพื้นที่ประสบภัยน้ำท่วมจากรายงานของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเชียงใหม่ (ปภ.) และข้อมูลแผนที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมในพื้นที่เชียงใหม่ที่ผ่านการวิเคราะห์ผลจากระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จากงานวิจัยของพรชัย และสุเพชร (2557, หน้า 148-149) จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ผลและแสดงผล โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และทำการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาโดยพิจารณาจากสวนสาธารณะที่ตั้งอยู่ในขอบเขตพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม เมื่อได้พื้นที่ศึกษาแล้วจะลงพื้นที่สำรวจรายละเอียดต่าง ๆ ของแต่ละพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ขนาดและตำแหน่งของพื้นที่ องค์ประกอบภายในพื้นที่และข้อมูลพรรณไม้เดิม เพื่อจัดทำแผนผังแสดงบริเวณภายในพื้นที่ของแต่ละสวนสาธารณะ โดยในการสำรวจพรรณไม้เดิมจะแบ่งประเภทพรรณไม้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ไม้ยืนต้น (tree) ไม้พุ่ม (shrub) และไม้คลุมดิน (ground cover) จากนั้นนำมาคำนวณสัดส่วนการปกคลุมพื้นที่ของต้นไม้แต่ละชนิดต่อพื้นที่ทั้งหมด ดังวิธีการต่อไปนี้

$$\text{ค่าสัดส่วนปกคลุมพื้นที่ (\%)} = \frac{[\text{ขนาดพื้นที่ทรงพุ่ม} (\pi r^2) * \text{จำนวนต้นทั้งหมด}]}{\text{ขนาดพื้นที่ทั้งหมด (ตร.ม.)}} * 100$$

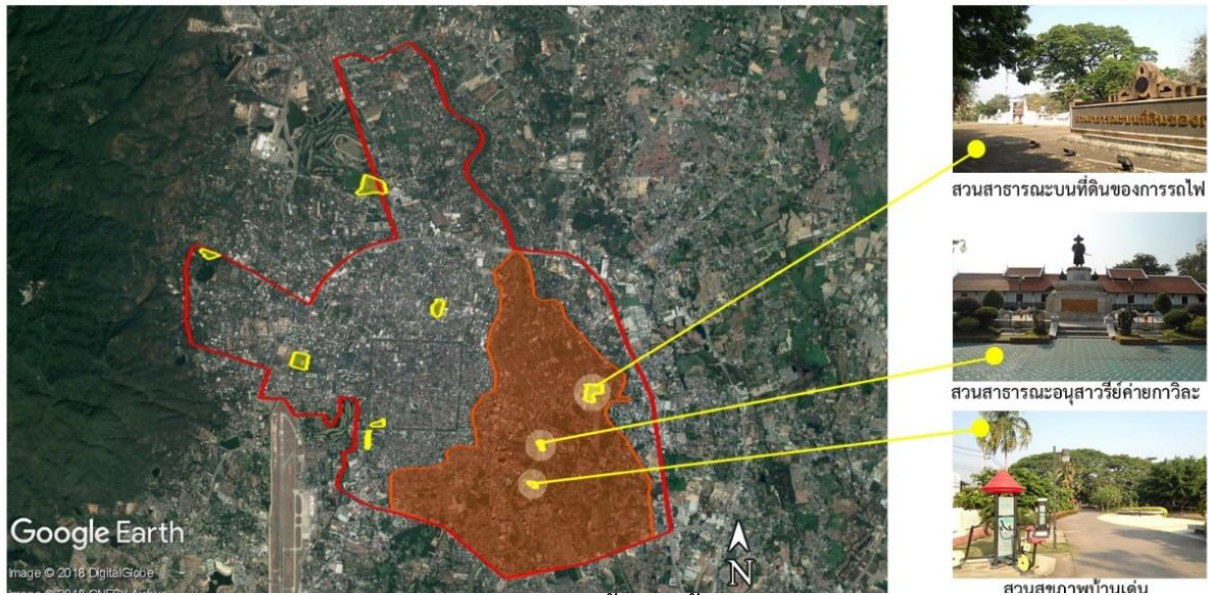
จากนั้นดำเนินการประเมินความเสี่ยงโดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ความเสี่ยง ได้แก่ คุณลักษณะของน้ำท่วมที่ส่งผลกระทบต่อการอยู่รอดของต้นไม้ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยจากแหล่งข้อมูลสากลทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ Scopus, WoS (ISI) , TCI เป็นต้น แล้วจึงทำการวิเคราะห์ความเสี่ยง โดยการรวบรวมข้อมูลการคาดการณ์น้ำท่วมในอนาคตระหว่างปี พ.ศ. 2560 - 2590 จากเว็บไซต์ www.ptad.mju.ac.th (ณัชวิญญ์ ตีกุล, 2560) เพื่อวิเคราะห์ระยะเวลาและระดับความสูงของน้ำท่วมสูงสุดในอนาคตในแต่ละพื้นที่ศึกษา และเก็บข้อมูลน้ำท่วมในอดีตโดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ดูแลสวนสาธารณะ หรือ ผู้คนที่เคยอยู่ในเหตุการณ์ จากนั้นจึงนำไปสู่การประเมินผลความเสี่ยงน้ำท่วมในอนาคตต่อการอยู่รอดของพรรณไม้เดิมในสวนสาธารณะ ซึ่งหมายถึงการอยู่รอดของพรรณไม้ที่อยู่ในสวนสาธารณะ โดยวิธีการประเมินนั้นใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูลความทนทานน้ำท่วมของพรรณไม้เดิม (existing plants) กับข้อมูลคาดการณ์น้ำท่วมในอนาคตในแต่ละพื้นที่ศึกษา นำมาประเมินผลในตารางเปรียบเทียบ เมื่อเทียบกันแล้วถ้าข้อมูลความทนทานน้ำท่วมของพรรณไม้เดิมมีค่ามากกว่าข้อมูลคาดการณ์น้ำท่วมในอนาคตจะถือว่าพรรณไม้ชนิดนั้นอยู่รอด แต่ถ้าข้อมูลมีค่าที่ต่ำกว่าจะถือว่าพรรณไม้ชนิดนั้นไม่สามารถอยู่รอดได้ ตามกรณีศึกษา และสุดท้ายการจัดการความเสี่ยงในส่วนข้อเสนอแนะ ดังภาพที่ 4



ภาพที่ 4 กระบวนการประเมินความเสี่ยงน้ำท่วมต่อการอยู่รอดของพรรณไม้

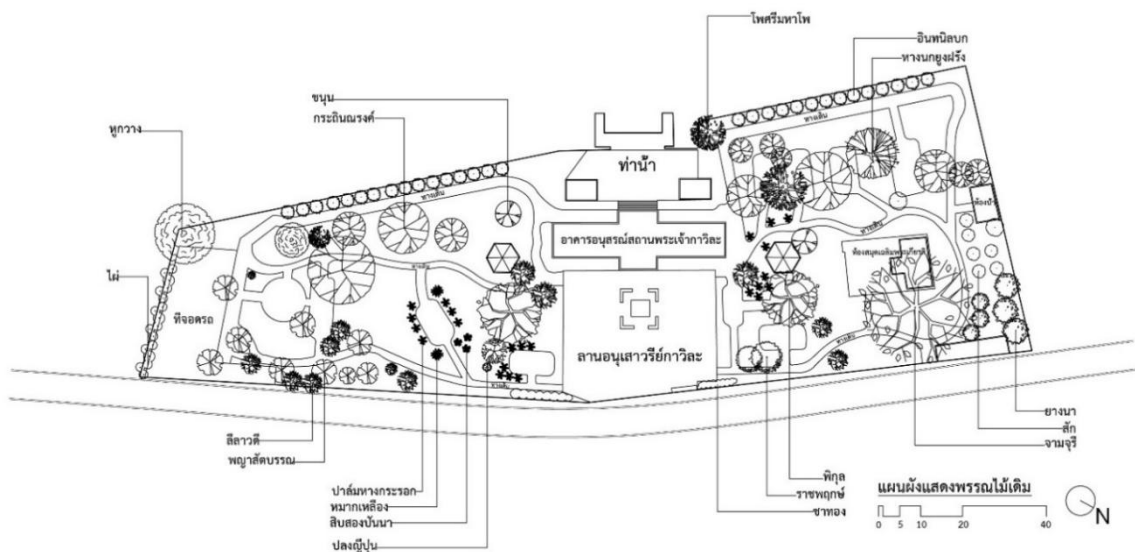
ผลการวิจัย

หลังจากการวิเคราะห์ผลพบว่าขอบเขตพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมสำหรับงานวิจัยนี้มีขนาดของพื้นที่ประมาณ 14.2 ตารางกิโลเมตร โดยมีขอบเขตนํ้าท่วมครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบลของอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ตำบลวัดเกต ตำบลช้างคลาน ตำบลหนองหอย ตำบลช้างม่อย ตำบลหายยา และพบว่ามีส่วนสาธารณะอยู่ 3 แห่งที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม ได้แก่ สวนสาธารณะอนุสาวรีย์คำยกาวิละ สวนสุขภาพบ้านเด่น และสวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ ดังนั้นจึงเลือกศึกษาพื้นที่ทั้งสามแห่ง ดังภาพที่ 5



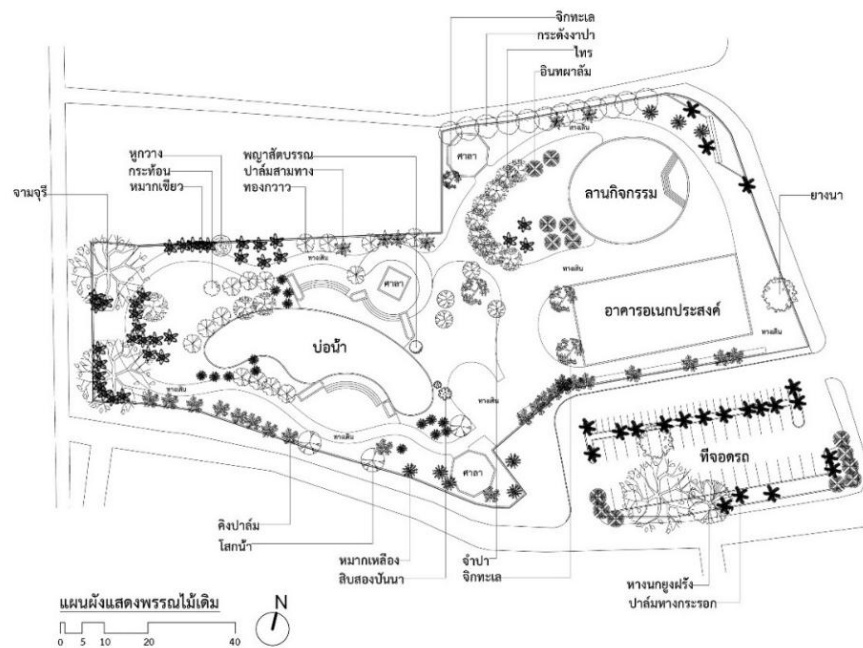
ภาพที่ 5 ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา

สวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละ มีขนาดของพื้นที่ประมาณ 4,800 ตารางเมตร ตั้งอยู่ที่พิกัดที่ 18.778794, 99.007365 (18°46'43.7"N 99°00'26.5"E) ภายในสวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละมีอาคารอนุสรณ์สถานพระเจ้ากาวิละและห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติแต่ไม่ได้เปิดให้เข้าไปใช้งาน จากการสำรวจพรรณไม้เดิมในสวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละ พบว่า มีพรรณไม้ทั้งหมด 21 ชนิด แบ่งเป็นกลุ่มไม้ยืนต้น จำนวน 14 ชนิด คิดเป็น 51.43 % ของการปกคลุมพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ อินทนิลบก หูกวาง กระถินรงค์ จามจุรี ชนุน ราชพฤกษ์ พญาสัตบรรณ เป็นต้น กลุ่มไม้พุ่มจำนวน 5 ชนิด คิดเป็น 1.9 % ของการปกคลุมพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ ไม้ ปลองญี่ปุ่น สิบสองปันนา หมากเหลือง สนมังกร และกลุ่มไม้คลุมดินจำนวน 2 ชนิด คิดเป็น 35 % ของการปกคลุมพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ หญ้าญี่ปุ่นและหญ้ามาเลย์ และจัดทำแผนผังแสดงองค์ประกอบภายในพื้นที่และพรรณไม้เดิมของสวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละ ดังภาพที่ 6



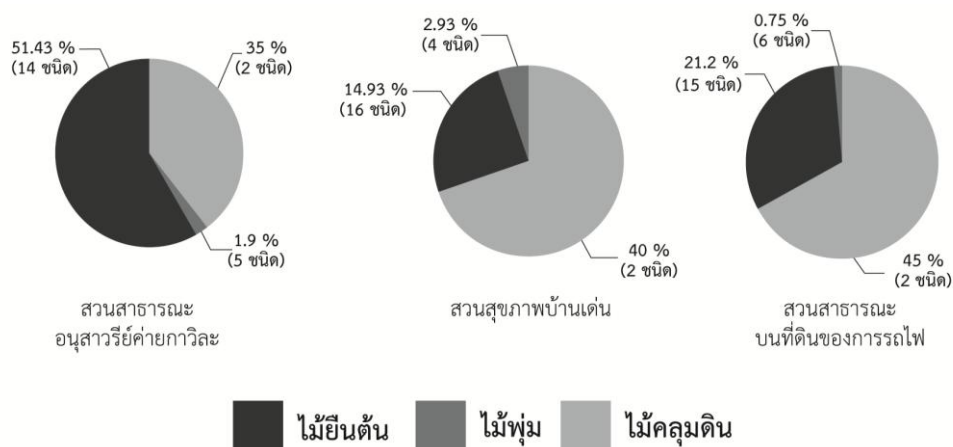
ภาพที่ 6 แผนผังแสดงองค์ประกอบภายในพื้นที่และพรรณไม้เดิมของสวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละ

สวนสุขภาพบ้านเด่น มีขนาดของพื้นที่ประมาณ 16, 000 ตารางเมตร ตั้งอยู่ที่พิกัดที่ 18.772290, 99.006296 (18°46'20.2"N 99°00'22.7"E) ภายในสวนสาธารณะมีอาคารกิจกรรม ลานกิจกรรมและศาลาไว้รองรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ จากการสำรวจพรรณไม้เดิมในสวนสุขภาพบ้านเด่น พบว่ามีพรรณไม้ทั้งหมด 22 ชนิด แบ่งเป็นกลุ่มไม้ยืนต้น จำนวน 16 ชนิด คิดเป็น 14.39 % ของการปกคลุมพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ โสกน้ำ จามจุรี คิงปาล์ม ทองกวาว หูกวาง จิกทะเล จำปา กระท้อน เป็นต้น กลุ่มไม้พุ่ม จำนวน 4 ชนิด คิดเป็น 2.93 % ของการปกคลุมพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ หมากร่อง หมากริ้ว สิบสองปันนา ไทรทอง และกลุ่มไม้คลุมดิน จำนวน 2 ชนิด คิดเป็น 40 % ของการปกคลุมพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ หญ้าญี่ปุ่นและหญ้ามาเลย์ และจัดทำแผนผังแสดงองค์ประกอบภายในพื้นที่และพรรณไม้เดิมของสวนสุขภาพบ้านเด่น ดังภาพที่ 7



ภาพที่ 7 แผนผังแสดงองค์ประกอบภายในพื้นที่และพรรณไม้เดิมของสวนสุขภาพบ้านเด่น

สวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ มีขนาดพื้นที่ประมาณ 75, 200 ตารางเมตร ตั้งอยู่ที่พิกัดที่ 18.787454, 99.016114 (18°47'14.8"N 99°00'58.0"E) ภายในสวนสาธารณะมีอาคารสันทนาการและสระว่ายน้ำที่สภาพปัจจุบันไม่ได้มีการใช้งานแล้ว มีศาลาธรรมอยู่ทางทิศเหนือของพื้นที่ที่มีสภาพไม่ได้มีการดูแลรักษาที่ดี จากการสำรวจพรรณไม้เดิม พบว่ามีพรรณไม้ทั้งหมด 23 ชนิด แบ่งเป็นกลุ่มไม้ยืนต้น จำนวน 15 ชนิด คิดเป็น 21.2 % ของการปกคลุมพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ ประดู่ ราชพฤกษ์ จามจุรี ทองกวาว ตีนเป็ดน้ำ ทองหลางต่างมะขาม สัก เป็นต้น กลุ่มไม้พุ่ม จำนวน 6 ชนิด คิดเป็น 0.75 % ของการปกคลุมพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ หมากริ้ว ไทรทอง สนมังกร ชาฮอกเกี้ยน เป็นต้น และกลุ่มไม้คลุมดิน จำนวน 2 ชนิด คิดเป็น 45 % ของการปกคลุมพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ หญ้าญี่ปุ่นและหญ้ามาเลย์ และจัดทำแผนผังแสดงองค์ประกอบภายในพื้นที่และพรรณไม้เดิมของสวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ ดังภาพที่ 8 รวมทั้งการเปรียบเทียบข้อมูลรายละเอียดภายในพื้นที่และจำนวนสัดส่วนของพรรณไม้ในแต่ละสวนสาธารณะดังตารางที่ 1 และภาพที่ 9



ภาพที่ 9 จำนวนและสัดส่วนการปกคลุมพื้นที่ของพรรณไม้เดิมในแต่ละพื้นที่ศึกษา

เมื่อทำการรวบรวมข้อมูลคุณลักษณะของน้ำท่วมที่มีผลกระทบต่อการอยู่รอดของต้นไม้และนำข้อมูลที่ได้ไปทวนสอบความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าคุณลักษณะของน้ำท่วมที่ส่งผลกระทบต่อต้นไม้มากที่สุด ได้แก่ ระดับความสูงของน้ำท่วมและระยะเวลาของน้ำท่วม จึงใช้สองคุณลักษณะของน้ำท่วมเป็นตัวแปรในการตรวจสอบความทนทานของพรรณไม้เดิมในแต่ละสวนสาธารณะ พบว่า กลุ่มพรรณไม้เดิมในสวนสาธารณะทั้งสามแห่งสามารถทนต่อระดับความสูงของน้ำท่วมที่ 95 เซนติเมตรและทนต่อระยะเวลาน้ำท่วมได้นาน 35 วัน (วิชาญ เอียดทอง, 2555, หน้า 20-63) จากนั้นจึงทำการรวบรวมข้อมูลคาดการณ์น้ำท่วมในอนาคต โดยสามารถสรุปสภาพน้ำท่วมได้ดังนี้ จากผลการคาดการณ์น้ำท่วมในอนาคตพบว่าสวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละมีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดน้ำท่วมมากที่สุด โดยมีระดับความสูงของน้ำท่วมสูงสุด 272 เซนติเมตร มีระยะเวลาน้ำท่วมนานถึง 5 วัน และในอดีตเมื่อปี พ.ศ. 2548 และ 2554 สวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละ เคยเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมมาแล้ว โดยส่วนใหญ่เกิดจากแม่น้ำปิงที่ล้นตลิ่ง ร่องลงมาคือสวนสุขภาพบ้านเด่น โดยมีระดับความสูงของน้ำท่วมสูงสุด 227 เซนติเมตร มีระยะเวลาน้ำท่วม 5 วันเหมือนกัน แต่ในอดีตสวนสุขภาพบ้านเด่นยังไม่มีเคยมีเหตุการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้น เนื่องจากสวนสุขภาพบ้านเด่นเพิ่งเปิดใช้งานเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2554 และสุดท้ายสวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ มีระดับความสูงของน้ำท่วมสูงสุด 194 เซนติเมตร มีระยะเวลาน้ำท่วมนาน 5 วัน และในอดีตเคยมีเหตุการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยเป็นน้ำที่ล้นตลิ่งจากแม่น้ำปิง จากนั้นจึงข้อมูลทั้งหมดนำไปสู่การประเมินใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูลความทนทานน้ำท่วมของพรรณไม้เดิม (existing plants) กับข้อมูลคาดการณ์น้ำท่วมในอนาคต

ผลการประเมินความเสี่ยงน้ำท่วมในอนาคตต่อการอยู่รอดของพรรณไม้เดิมในสวนสาธารณะ โดยการเปรียบเทียบข้อมูลความทนทานน้ำท่วมของพรรณไม้เดิมกับข้อมูลคาดการณ์น้ำท่วมในอนาคต พบว่าข้อมูลความทนทานน้ำท่วมของพรรณไม้เดิมในประเด็นของความทนต่อระดับความสูงของน้ำท่วมของสวนสาธารณะทั้งสามแห่งมีค่าน้อยกว่าระดับความสูงของน้ำท่วมในอนาคต ดังนั้นทั้งสามสวนสาธารณะมีความเสี่ยงที่น้ำท่วมที่สร้างความเสียหายต่อพรรณไม้เดิม โดยพรรณไม้ทุกชนิดมีโอกาสได้รับเสียหายและไม่สามารถอยู่รอดได้หรือสวนสาธารณะทั้งสามแห่งไม่สามารถรองรับน้ำท่วมในอนาคต ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลน้ำท่วมในอนาคตและการประเมินความเสี่ยงน้ำท่วมในอนาคตต่อการอยู่รอดของพรรณไม้

พื้นที่ศึกษา	เหตุการณ์น้ำท่วมในอดีต		ความทนทานน้ำท่วมของพรรณไม้เดิม		ระดับน้ำท่วมในอนาคต		ผลการประเมินความเสี่ยง	
	เคยเกิด	ไม่เคยเกิด	ทนต่อระดับความสูง (ซ.ม.)	ทนต่อระยะเวลา (วัน)	ระดับความสูง (ซ.ม.)	ระยะเวลา (วัน)	รอด	ไม่รอด
สวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละ	/		95	35	272	5		/
สวนสุขภาพบ้านเด่น		/	95	35	227	5		/
สวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ	/		95	35	194	5		/

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

จากการประเมินความเสี่ยงน้ำท่วมในอนาคตต่อการอยู่รอดของพรรณไม้ของสวนสาธารณะทั้งสามแห่ง ได้แก่ สวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละ สวนสุขภาพบ้านเด่น และสวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ พบว่าพรรณไม้เดิมของสวนสาธารณะทั้งสามแห่งสามารถอยู่รอดได้ หากอำเภอเมืองเชียงใหม่เกิดน้ำท่วมที่ระดับความสูงไม่เกิน 95 เซนติเมตร แต่จากการวิเคราะห์พบว่าในอนาคตอำเภอเมืองเชียงใหม่มีโอกาสที่จะเกิดน้ำท่วมในระดับที่สูง โดยสวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละมีระดับความสูงของน้ำท่วมสูงสุดที่สุด คือ 272 เซนติเมตร รองลงมาคือสวนสุขภาพบ้านเด่น 227 เซนติเมตร และสวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ 194 เซนติเมตร เนื่องจากว่าตำแหน่งที่ตั้งของสวนสาธารณะอนุสาวรีย์ค่ายกาวิละอยู่ติดกับแม่น้ำปิงจึงทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมในอนาคตมากกว่าสวนสาธารณะอีกสองแห่ง ทำให้เห็นว่าการเลือกตำแหน่งที่ตั้งมีความสำคัญมากที่จำเป็นต้องพิจารณาเป็นอันดับแรกในการออกแบบสวนสาธารณะ แต่อย่างไรก็ตามการประเมินสำหรับงานวิจัยนี้ได้มีข้อจำกัดในประเด็นของข้อมูลคุณลักษณะของน้ำท่วมที่มีผลต่อการอยู่รอดของต้นไม้ที่เลือกใช้เพียง 2 คุณลักษณะ คือระดับความสูงและระยะเวลาของน้ำท่วม แต่ในความจริงแล้วยังมีอีกหลายคุณลักษณะของน้ำท่วมที่มีความสำคัญและสามารถนำมาใช้ในการประเมินได้ เช่น ความถี่ในการเกิดน้ำท่วม (flooding frequency) คุณภาพของน้ำท่วม (flood water quality) ความเร็วของน้ำท่วม (flooding velocity) เป็นต้น (Glenz et al., 2006, pp. 6-10) นอกจากนี้ผลการประเมินยังทำให้เห็นว่าสวนสาธารณะที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมจะมีผลกระทบต่อน้ำท่วมในพื้นที่โดยตรงและมีความรุนแรงมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชาญ เอียดทอง (2555, หน้า 20-63) ที่พบว่าผลกระทบหลังจากน้ำท่วมในพื้นที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขนเพียงแค่ครั้งเดียว ก็ทำให้เกิดความสูญเสียในด้านเศรษฐกิจและความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับต้นไม้ลดลงถึง 18% หรือ

ต้นไม้ตายประมาณ 70 ต้น จากทั้งหมด 386 ต้น รวมทั้งการศึกษาความทนทานน้ำท่วมในพรรณไม้ส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลจากต่างประเทศจะอยู่ในรูปแบบรายงานการวิจัยที่เผยแพร่ในบทความและวารสารทางวิชาการ จึงเกิดอุปสรรคที่ทำให้ข้อมูลไม่มีความหลากหลายและไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ายังมีวิธีอื่นที่สามารถค้นหาข้อมูลพรรณไม้ภายในประเทศไทยที่ทนทานน้ำท่วม เช่น การลงสำรวจพรรณไม้ในพื้นที่ที่เคยเกิดน้ำท่วมมาแล้ว โดยศึกษาข้อมูลน้ำท่วมในอดีตจากข่าวสารหรือรายงานการวิจัยเพื่อดูว่ามีพื้นที่ไหนเคยถูกน้ำท่วมและพรรณไม้ชนิดไหนยังสามารถอยู่รอดได้บ้างหรือลงสำรวจพรรณไม้ในบริเวณพื้นที่ริมแหล่งน้ำ เช่น ริมแม่น้ำ ริมคลอง เป็นต้น

อภิปรายผล

แม้ว่าจะหลีกเลี่ยงไม่ได้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทำให้เกิดความสูญเสียต่อพรรณไม้ในแง่ของปัญหาน้ำท่วมที่คาดว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็ควรพิจารณาประเด็นความเสียหายในด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพรรณไม้ด้วยเช่นกัน เช่น อุณหภูมิที่สูงขึ้น ความแห้งแล้ง พายุและลมแรง รวมถึงปริมาณน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้นที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง เป็นต้น เพื่ออย่างน้อยก็เป็นการเตรียมการรับมือกับภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและลดความเสียหายให้เกิดขึ้นน้อยลง โดยสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติจากผลกระทบสภาวะโลกร้อนของ วัฒนชัย ชูมาก (2559, หน้า 94-108) ที่มองเห็นประโยชน์ของผลกระทบจากปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง โดยได้พัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่แสดงถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นและยังหาแนวทางในการป้องกันการเกิดปัญหาดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ดังนั้นการเลือกใช้พรรณไม้ที่ทนทานต่อน้ำท่วมและรองรับกับสภาพอากาศในอนาคตก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพิจารณาก่อนการออกแบบพรรณไม้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น อินทนิลน้ำ (*Lagerstroemia speciosa* (L.) Pers.) แคบ้าน (*Sesbania grandiflora* (L.) Desv) , มะม่วง (*Mangifera indica* L.) ยางนา (*Dipterocarpus alatus* Roxb. ex G.Don) กระถินณรงค์ (*Acacia auriculaeformis* A. Cunn.ex Benth.) โสกน้ำ (*Saraca indica* L.) เป็นต้น (วิชาญ เอียดทอง, 2555, หน้า 20-63) รวมทั้งควรคาดการณ์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะในอนาคตเราไม่สามารถรู้ได้เลยว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการเสนอแนวทางในการเลือกใช้พรรณไม้ที่ทนทานต่อน้ำท่วม โดยสามารถรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัย หรือการลงสำรวจพื้นที่จริงที่เคยเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมมาแล้วในอดีต ก็จะทำให้เห็นว่าพรรณไม้ที่ยังคงอยู่รอดก็แสดงว่าพรรณไม้ชนิดนั้นทนต่อน้ำท่วม รวมทั้งการสำรวจพรรณไม้ที่อยู่อาศัยในระบบนิเวศตามแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ริมแม่น้ำ น้ำตก พื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นต้น เนื่องจากว่าพรรณไม้ที่อยู่อาศัยในบริเวณนี้ จะมีการปรับตัวให้สามารถทนทานน้ำท่วมได้ดีกว่าพรรณไม้ทั่วไป
2. ควรมีการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงน้ำท่วมต่อการอยู่รอดของพรรณไม้ ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ ผลกระทบของน้ำท่วมต่อการอยู่รอดของพรรณไม้ในขณะน้ำท่วมและส่วนที่ 2 คือ การดูแลและฟื้นฟูพรรณไม้หลังจากน้ำท่วม
3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาข้อมูลความทนทานของพรรณไม้ต่อผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในด้านอื่น ๆ เช่น ทนทานต่ออุณหภูมิที่สูง ทนทานต่อความแห้งแล้ง ทนทานต่อความแรงลม เป็นต้น เพื่อที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในประเมินพื้นที่เสี่ยงภัยอื่น ๆ ในพื้นที่ศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2555). **กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หลักการและแนวทางการบริหารความเสี่ยง**. ค้นเมื่อ 11 มกราคม 2561, จาก <http://rmsctrang.go.th/knowledge/attachment/89/>
- ณัชวิชัย ติกุล. (2560). **เว็บไซต์โปรแกรมแผนที่คาดการณ์สภาพอากาศและน้ำท่วมเพื่อการออกแบบสถาปัตยกรรม**. ค้นเมื่อ 8 มกราคม 2561, จาก <http://www.ptad.mju.ac.th/>
- พรชัย เอกศิริพงษ์ และสุเพชร จิรขจรกุล. (2557). การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. *Thai Journal of Science and Technology*. 3 (3) , หน้า 148-159.
- รัตนสุตา ชลธาตุ. (2558). การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและแนวทางการแก้ไขปัญหา. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 18, หน้า 416-429.
- ววิกานดา วรรณวิเศษ. (2558). **การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : ผลกระทบต่อประเทศไทย (Climate Change : Effects to Thailand)**. ค้นเมื่อ 7 มกราคม 2561, จาก http://library.senate.go.th/document/Ext10567/10567795_0002.PDF
- วิชาญ เอียดทอง. (2555). ผลกระทบของน้ำท่วมซึ่งจากเหตุการณ์อุทกภัยปี พ.ศ. 2554 ต่อความหลากหลายชนิดไม้ต้นในพื้นที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน. *tropical plants research*, 5, หน้า 20-63.
- วัฒนชัย ชูมาก. (2559). การศึกษาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและผลกระทบที่เกิดจากสภาวะโลกร้อนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รัชใช้สังคม*. 2 (2), หน้า 94-108.
- ศศิยา ศิริพานิช. (2558). **ภูมิทัศน์พื้นฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: คณะเกษตร กำแพงแสนและภาควิชาพืชสวน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.

- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2554). **โครงการศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศในอนาคตและการปรับตัวของภาคส่วนที่สำคัญ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี บัณฑิตวิทยาลัยร่วมด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ศูนย์ประสานงานและพัฒนางานวิจัยด้านโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. (2559). **รายงานสังเคราะห์และประมวลสถานภาพองค์ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของไทย**. กรุงเทพมหานคร: รังโก. สมชัย เบญจขย. (2548). **น้ำท่วมเมืองเชียงใหม่ครั้งใหญ่ เมื่อปี 2548**. ค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://www.dnp.go.th/fca16/file/6u81tinwt3n503z.doc>
- สวัสดี จิรวัดน์. (2549). **ผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่**. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- หน่วยวิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติ. (2555). **ระบบการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือภัยน้ำท่วมในพื้นที่ชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่**. ค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2561, จาก http://cendru.eng.cmu.ac.th/cmfflood/modules_map/map=a02.html
- Anguluri, R. & Narayanan, P. (2017). Role of green space in urban planning: Outlook towards smart cities. **Urban Forestry Urban Greening**. 25, pp. 58-65.
- Asgarzadeh, M., Vahdati, K., Lotfi, M., Arab, M., Babaei, A., Naderi, F., & Rouhani, G. (2014). Plant selection method for urban landscapes of semi-arid cities (a case study of Tehran). **Urban Forestry & Urban Greening**. 13, pp. 450-458.
- Brown, R.D., Vanos, J., Kenny, N., & Lenzholzer, S. (2015). Designing urban parks that ameliorate the effects of climate change. **Landscape and Urban Planning**. 138, pp. 118-131.
- Derkzen, M.L., Teeffelen, A.J.A., & Verburg, P.H. (2017). Green infrastructure for urban climate adaptation: How do residents' views on climate impacts and green infrastructure shape adaptation preferences?. **Landscape and Urban Planning**. 157, pp. 106-130.
- Farrugia, S., Hudson, M.D., & McCulloch, L. (2013). An evaluation of flood control and urban cooling ecosystem services delivered by urban green infrastructure. **International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services & Management**. 9 (2) , pp. 136-145.
- Gillner, S., Brauning, A., & Roloff, A. (2014). Dendrochronological analysis of urban trees: Climatic response and impact of drought on frequently used tree species. **Trees - Structure and Function**. 28 (4) , pp. 1079-1093.
- Glenz, C., Schlaepfer, R., Iorgulescu, I., & Kienast, F. (2006). Flooding tolerance of Central European tree and shrub species. **Forest Ecology and Management**. 235, pp. 1-13.

- Hardin, P.J., & Jensen, R.R. (2007). The effect of urban leaf area on summertime urban surface kinetic temperatures: a Terre Haute case study. **Urban Forest Urban Green**. 6 (2) , pp. 63–72.
- May, P.B., Livesley, S.j., & Shears, I. (2013). Managing and monitoring tree health and soil water status during extreme drought in Melbourne, Victoria. **Arboriculture & Urban Forestry**. 39 (3) , pp. 136-145.
- Moore, G.M. (2013). Adaptations of Australian tree species relevant to water scarcity in the urban forest. **Arboriculture & Urban Forestry**. 39 (3) , pp. 109-115.
- Nitshke, C.R., Nichols, S., Allen, K., Dobbs, C., Livesley, S.J., Baker, P.J., & Lynch, Y. (2017). The influence of climate and drought on urban tree growth in southeast Australia and the implications for future growth under climate change. **Landscape and Urban Planning**. 167, pp. 275-287.
- Roloff, A., Korn, S., & Gillner, S. (2009). The Climate-Species-Matrix to select tree species for urban habitats considering climate change. **Urban Forestry & Urban Greenin**. 8, pp. 295-308.
- Schneider, R., Franceschini, T., Fortin, M., & Saucier, J.-P. (2017). Climate-induced changes in the stem form of 5 North American tree species. **Forest Ecology and Management**. 427, pp. 446-455.
- Tonneijik, F., & Hoffman, M., (2010). **Urban green relief for the city with focus on Chiang Mai, Thailand**. Retrieved January 24, 2018, from <http://chm-thai.onep.go.th/chm/city/document/>
- Yuen, B., & Kong, L. (2009). Climate Change and Urban Planning in Southeast Asia. **CITIES AND CLIMATE CHANGE**, 2, pp. 541-560.
- Zhang, B., Xie, G., Zhang, C., & Zhang, J. (2012). The economic benefits of rainwater-runoff reduction by urban green spaces: A case study in Beijing, China. **Journal of Environmental Management**. 100, pp. 65-71.

**การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม
กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง
จังหวัดนครสวรรค์**

วันที่รับบทความ	: 18/05/2561
วันแก้ไขบทความ	: 23/10/2562
วันตอบรับบทความ	: 20/12/2562

นิสภรณ์ อารังค์วัฒนกุล¹
ภัทรพร ฤทธิ์เทพ²
ขวัญเรียม นิมสุวรรณ³
ธวัชชัย ศรีพรงาม⁴

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 280 คนจากการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม เก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม 2560 ถึงเดือนมกราคม 2561 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ค่าร้อยละ และสถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้วยการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเชื่อด้านสุขภาพในระดับสูง ร้อยละ 72.5 รองลงมาในระดับปานกลาง ร้อยละ 24.6 และระดับต่ำ ร้อยละ 2.9 2) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมในระดับสูง ร้อยละ 53.2 รองลงมาในระดับปานกลาง ร้อยละ 26.4 และระดับต่ำ ร้อยละ 20.4 3) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองในระดับปานกลาง ร้อยละ 37.9 รองลงมาในระดับสูง ร้อยละ 31.4 และระดับต่ำ ร้อยละ 30.7 และ 4) เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความเชื่อด้านสุขภาพ และตัวแปรการได้รับการสนับสนุนทางสังคม กับตัวแปรพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ปรากฏว่า ตัวแปรความเชื่อด้านสุขภาพ และตัวแปรการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ทั้ง 2 ตัวแปร มีความสัมพันธ์ตัวแปรพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ ความเชื่อด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง ผู้สูงอายุ

¹ นักวิชาการสาธารณสุข ชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางม่วง ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์
E-mail: patchameen0503@gmail.com

² นักวิชาการสาธารณสุข ชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางม่วง ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์

³ นักวิชาการสาธารณสุข ชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าทอง ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์

⁴ อาจารย์ ดร. วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

A Study of the Association among Health Belief, Social Support and Self-care Behaviors of the Elderly in Bang-muang Sub-district, Mueang District, Nakhon Sawan Province

received : 18/05/2561

revised : 23/10/2562

accepted: 20/12/2562

Nissporn Thomrongwattanakul¹

Pattaraporn Ridthep²

Kwanriem Nimsuwan³

Thawatchai Sripornngam⁴

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the levels of health belief, social support and self-care behaviors of the elderly, 2) to study the association among health belief, social support and self-care behaviors of the elderly in Bang Muang Sub-district, Mueang District, Nakhon Sawan province. This study used quantitative research methods. The subjects used in the study were 280 of the elderly from Bang Muang Sub-district, Mueang District, Nakhon Sawan province, and were drawn using systematic sampling. The instrument used for data collection was a questionnaire, collecting data from December 2017 to January 2018. The data obtained were analyzed using descriptive statistics, namely percentage and inferential statistics to examine the relationship between independent variables and dependent variables followed by chi-square tests.

The study found that 1) 72.5%, 24.6 %, and 2.9% of the elderly had high, moderate, and low levels of health belief respectively, 2) most of the elderly (53.2%) had a high level of social support while 26.4% and 20.4% of those were at moderate and low levels respectively, 3) 37.9% of the elderly had a moderate level of self-care behaviors, followed by 31.4% and 30.7% of those who had a high and low levels of self-care behaviors respectively, and

¹ Public Health Technical Officer, Bang Muang of Tambon Health Promoting Hospital Nakhon Sawan Subdistrict, Mueang District, Nakhon Sawan Province, E-mail: patchameen0503@gmail.com

² Public Health Technical Officer, Bang Muang of Tambon Health Promoting Hospital Nakhon Sawan Subdistrict, Mueang District, Nakhon Sawan Province

³ Public Health Technical Officer, Tha Thong of Tambon Health Promoting Hospital Nakhon Sawan Subdistrict, Mueang District, Nakhon Sawan Province

⁴ Lecturer, College of Innovation and Management, Songkhla Rajabhat University

4) the results indicated that health belief and social support was associated with self-care behaviors among the elderly at significant level 0.05 (p-value < 0.001).

Keywords: health belief, social support, self-care behaviors, the elderly

บทนำ

ปัจจุบันจำนวนประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข (United Nations Population Fund, 2012, pp. 3-4) และเป็นผลจากการกระจายบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง จึงทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นส่งผลทำให้จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย จากข้อมูลการคาดการณ์ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ (2556, หน้า 12-14) ที่ได้คาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของประชากรผู้สูงอายุไว้ว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุจะเพิ่มมากขึ้นเป็น ร้อยละ 12.2 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2563 และ 17.7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2573 และจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560, หน้า 2) ในปี พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมามีจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั่วประเทศ จำนวน 15.07 ล้านคน ซึ่งมากกว่าจำนวนที่มีการคาดการณ์เอาไว้ จึงทำให้ประเทศไทยกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว

จากสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุจะนำมาซึ่งภาวะเสี่ยง และปัญหาด้านสุขภาพ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ถดถอยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพอนามัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และการรองรับประชากรผู้สูงอายุ และการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่จะตามมาภายหลัง เช่น การเกิดโรคและความพิการต่าง ๆ ที่พบได้บ่อย ๆ ในผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังเกิดจากพฤติกรรม การดำเนินชีวิตหรือพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ โรคของผู้สูงอายุเป็นโรคซึ่งป้องกันได้ โดยการสนใจสุขภาพตนเอง เพราะการดูแลสุขภาพตนเองเป็นการกระทำที่บุคคลได้มีส่วนส่งเสริมให้ตนเองมีชีวิตอยู่รอด มีภาวะสุขภาพและสวัสดิภาพที่ดี (นภาพรณ ะหวานนท์ และธีรวัลย์ วรธโนทัย, 2552, หน้า 10-11)

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงวัยทั้งในด้านสังคม รูปแบบการดำเนินชีวิต รวมทั้งด้านเศรษฐกิจในภาวะปัจจุบันส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เพราะผู้สูงอายุไม่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ ทำให้ผู้สูงอายุต้องประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสุขภาพอนามัย การดำเนินชีวิตอยู่ในวงแคบ จำกัด การร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ผู้สูงอายุบางคนต้องอยู่ตามลำพังตลอดเวลาเพราะลูกหลานแยกย้ายไปตั้งครอบครัวหรือต้องออกไปประกอบอาชีพทำงานหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว แต่ละคนต้องช่วยเหลือตนเองมากขึ้นทำให้ขาดการติดต่อสัมพันธ์กัน ผู้สูงอายุจึงอยู่อย่างโดดเดี่ยวทำให้เกิดสภาพแวดล้อมและสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งผลให้สภาวะสุขภาพกายและจิตเสื่อมโทรม ซึ่งสิ่งที่คุณสูงอายุต้องการมากที่สุดในช่วงนี้คือ ความสุข อันเกิดจากการการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ การมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม (ลัดดา ดำริการเลิศ, 2555, หน้า 14-15)

จากสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงวัยในปัจจุบัน ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ ถือได้ว่าเป็นตำบลหนึ่งที่มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 13.30 ต่อประชากร ซึ่งผู้สูงอายุในตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ และในทุก ๆ จังหวัด ต่างมีความ

ต้องการมาก คือ ความสุข อันเกิดจากการการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ การมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม การที่ผู้สูงอายุจะมีสุขภาพที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย และหลายเงื่อนไข เช่น ด้านสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพสังคม ความมั่นคงในรายได้ การศึกษาและครอบครัว รวมทั้งการส่งเสริมดูแลสุขภาพตนเอง สภาพของความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำผลการศึกษาครั้งนี้มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานนำมาเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลสุขภาพตนเอง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งนำมาใช้ในการดำเนินงานด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความเชื่อด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์

สมมุติฐาน

1. ผู้สูงอายุในตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ มีความเชื่อด้านสุขภาพระดับสูง ได้รับการสนับสนุนทางสังคมระดับสูง และพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองระดับสูง
2. ความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์
3. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60-96 ปี ในตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 980 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60-96 ปี ในตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้สูตรยามาเน่ (Yamane, 1996, p. 583) ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 280 คน เป็นชาย 97 คน หญิง 183 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic sampling)

ตัวแปรในการศึกษา ประกอบไปด้วย

1) ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย 2 ตัวแปร

1.1 ตัวแปรความเชื่อด้านสุขภาพ จำแนกเป็น ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคและอุบัติเหตุ การรับรู้ความรุนแรงของการเกิดโรคและอุบัติเหตุ การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคและอุบัติเหตุ และการรับรู้อุปสรรคในการป้องกันโรคและอุบัติเหตุ

1.2 ตัวแปรการได้รับการสนับสนุนทางสังคม แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1.2.1 การสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์

1.2.2 การสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร

1.2.3 การสนับสนุนทางสังคมด้านวัตถุ

2) ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่

2.1 การรับประทานอาหาร

2.2 การออกกำลังกาย

2.3 การจัดการความเครียด

2.4 การป้องกันอุบัติเหตุ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลลักษณะทางประชากร แบบสอบถามความเชื่อด้านสุขภาพ แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม และแบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดในการวิจัย และดำเนินการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาช (Cronbach's Alpha Co-efficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

1) แบบสอบถามความเชื่อด้านสุขภาพ เท่ากับ 0.91

2) แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม เท่ากับ 0.86

3) แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง เท่ากับ 0.94

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม ระหว่างเดือน ธันวาคม 2560 ถึงเดือนมกราคม 2561

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ค่าร้อยละ และสถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้วยค่าไคสแควร์ (Chi-Square test)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์

ความเชื่อด้านสุขภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ	8	2.9
กลาง	69	24.6
สูง	203	72.5
รวม	280	100.0
การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ	57	20.4
กลาง	74	26.4
สูง	149	53.2
รวม	280	100.0
พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ	86	30.7
กลาง	106	37.9
สูง	88	31.4
รวม	280	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความเชื่อด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับความเชื่อด้านสุขภาพอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 72.5 รองลงมาอยู่ในปานกลาง ร้อยละ 24.6 และอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 2.9

ระดับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 53.2 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 26.4 และอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 20.4

ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 37.9 รองลงมาอยู่ในระดับ ร้อยละ 31.4 และอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 30.7

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นจำนวนค่าร้อยละ

ความเชื่อด้านสุขภาพ	พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ร้อยละ (N)		
	ต่ำ	กลาง	สูง
ต่ำ	62.5	37.5	0.0
กลาง	71.0	24.6	4.3
สูง	15.8	42.4	41.9
$\chi^2 = 83.825 \quad df = 4 \quad P\text{-Value} < 0.001$			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีความเชื่อด้านสุขภาพระดับสูงมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพสูง สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีความเชื่อด้านสุขภาพระดับกลาง และผู้สูงอายุที่มีความเชื่อด้านสุขภาพระดับต่ำ (ร้อยละ 41.9 เปรียบเทียบกับร้อยละ 4.3 และร้อยละ 0.0 ตามลำดับ) และมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($P\text{-Value} < 0.001$)

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตำบลบางม่วง อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นจำนวนค่าร้อยละ

การสนับสนุนทางสังคม	พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ร้อยละ (N)		
	ต่ำ	กลาง	สูง
ต่ำ	70.2	26.3	3.5
กลาง	45.9	45.9	8.1
สูง	8.1	38.3	53.7
$\chi^2 = 113.13 \quad df = 4 \quad P\text{-Value} < 0.001$			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีการสนับสนุนทางสังคมระดับสูง มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองสูง สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการสนับสนุนทางสังคมระดับปานกลาง และผู้สูงอายุที่มีการสนับสนุนทางสังคมระดับต่ำ (ร้อยละ 53.7 เปรียบเทียบกับร้อยละ 8.1 และร้อยละ 3.5 ตามลำดับ) และมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($P\text{-Value} < 0.001$)

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ วิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 280 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic sampling) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม เก็บข้อมูลระหว่างธันวาคม 2560 ถึงมกราคม 2561 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ และสถิติเชิงอนุมาน (Chi-Square test, χ^2)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีระดับความเชื่อด้านสุขภาพ ระดับสูง ร้อยละ 72.5 ปานกลาง ร้อยละ 24.6 และระดับต่ำ ร้อยละ 2.9 ระดับการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ ระดับสูง ร้อยละ 53.2 ระดับปานกลาง ร้อยละ 26.4 และระดับต่ำ ร้อยละ 20.4 ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ระดับสูง ร้อยละ 31.4 ระดับปานกลาง ร้อยละ 37.9 ระดับต่ำ ร้อยละ 30.7 ความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

การอภิปรายผลของข้อค้นพบต่าง ๆ ที่ได้จากผลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์” คณะผู้วิจัยนำเสนอการตีความ และประเมินข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเพื่ออธิบายและยืนยันความสอดคล้องระหว่างข้อค้นพบ กับสมมติฐานการวิจัย โดยอธิบายข้อค้นพบว่า สนับสนุนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างไร คณะผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ความเชื่อด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตำบลบางม่วง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานเนื่องจากการมีความเชื่อด้านสุขภาพจะส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง คือถ้ามีความเชื่อด้านสุขภาพที่สูงหมายถึง มีความเข้าใจต่อการดูแลตนเองสูง ก็จะส่งผลให้มีพฤติกรรมในการดูแลตนเองที่แสดงออกมาเป็นไปในทิศทางบวก คือดูแลสุขภาพของตนเองได้ดีขึ้น แต่ถ้ามีความเชื่อด้านสุขภาพต่ำ ก็จะทำให้มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองไม่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ สิริพร พงษ์โกศา (2532, หน้า 15) ที่พบว่า ความรู้เรื่องโรคและความเชื่อด้านสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการติดต่อของโรคอย่างมีนัยสำคัญ และจากข้อค้นพบที่ได้จากผลการวิจัยในเรื่องของปัจจัยที่มีผลต่อระดับความเชื่อด้านสุขภาพพบว่า ลักษณะของเพศ อายุ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัวที่แตกต่างกัน มีความเชื่อด้านสุขภาพที่ไม่แตกต่างกัน เป็นไปได้ว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในชุมชนนี้มายาวนานจนถึงปัจจุบันจึงทำให้มีลักษณะความเชื่อและการสืบทอดแบบแผนความเชื่อต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน แม้แต่ในด้านการดูแลสุขภาพตนเอง ต่อมาเมื่อผู้สูงอายุแต่ละคนได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ทำให้ได้รับความรู้และได้รับการดูแลสุขภาพด้านสุขภาพจากสถานบริการสาธารณสุขใกล้บ้านจึงทำให้ผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างใน

ด้านดังกล่าวได้รับความรู้ และเกิดความเข้าใจเรื่องการดูแลตนเองไม่แตกต่างกัน รวมถึงความเชื่อในการดูแลสุขภาพของตนเองจึงเป็นไปในแนวทางเดียวกัน แต่ปัจจัยในด้านระดับการศึกษาและแหล่งรายได้หลักที่แตกต่างกัน มีผลต่อระดับการมีความเชื่อด้านสุขภาพที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อัสรา อวรณ์ (2540, หน้า 96-98) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาระหว่างอนุปริญญา-ปริญญาตรี มีความสามารถในการดูแลตนเองดีกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในส่วนของแหล่งรายได้หลัก ผู้สูงอายุที่มีรายได้ส่วนใหญ่มีความเชื่อด้านสุขภาพระดับสูงและปานกลาง จึงเกิดแรงผลักดันที่จะดูแลตนเองทำให้มีความเชื่อด้านสุขภาพแตกต่างกัน และพบว่าผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจเพียงพอ เหลือใช้มีความสามารถในการดูแลสุขภาพดีกว่าผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่เพียงพอ เช่นเดียวกับการศึกษาของ ปริณิตร ปกษี, อาชวาท อูมา และ วรัญญา อรุณทยานันท์ (2560, หน้า 145-159) พบว่า เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และโรคประจำตัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพตามหลัก 8 อ. ของผู้สูงอายุ อำเภอสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส

2) การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง ของผู้สูงอายุตำบลบางม่วง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐาน การสนับสนุนทางสังคม เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์และเป็นตัวแปรตัวแรกที่ถูกเลือกเข้าในสมการทำนายกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพและพฤติกรรมอนามัยและจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลดีต่อภาวะสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามเจ็บป่วยหรือช่วยเหลือตัวเองได้อย่างจำกัด การสนับสนุนทางสังคมนี้อาจได้มาจากบุคคลใกล้ชิดเช่น สามี ภรรยา ญาติ พี่น้อง เพื่อน ผู้ร่วมงาน หรือบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลคลายความเครียด สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมอันจะนำไปสู่พฤติกรรมอนามัยที่ดี ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ คือ ถ้ามีการสนับสนุนทางสังคมที่สูงก็จะส่งผลให้มีพฤติกรรมในการดูแลตนเองที่แสดงออกมาเป็นไปในทิศทางบวก ตามแนวคิดของ เฮาส์ (House, 1981, p. 135) ที่กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีความรู้สึกเป็นเจ้าของได้รับการยอมรับนับถือ ความรักความไว้วางใจ และรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง รวมทั้งเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่น สอดคล้องงานวิจัยของประสิทธิ์ นิมสุวรรณ, ขวัญเรียม นิมสุวรรณ, ธวัชชัย ศรีพรงาม และ อัมพล ชูสนุก. (2560, หน้า 146-166) พบว่า ชาวบ้านที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ยังได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงานภาครัฐ ยังมีพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก มากตามไปด้วย เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ น้ำเพชร หล่อตระกูล (2543, หน้า 53) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดหัวใจตีบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .51$) และจากข้อค้นพบที่ได้จากผลการวิจัยในเรื่องของปัจจัยที่มีผลต่อการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยในเรื่องของ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรสที่ต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า มีการสนับสนุนทางสังคมที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสังคมไทยปัจจุบันให้ความสำคัญในบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายเท่าเทียมกัน ผู้หญิงสามารถเป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นที่พึ่งทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครอบครัว หารายได้เพื่อสร้างความมั่นคงได้เท่าเทียมกับเพศชาย ดังนั้นเมื่ออยู่ในวัยผู้สูงอายุจึงได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุตรหลานหรือในสังคมไม่แตกต่างกัน และการศึกษาของพรทิพย์ โพธิ์ครูประเสริฐ (2545, หน้า 112) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกัน ได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่ไม่แตกต่าง

กัน และในส่วนของการระดับการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตในทุกด้านให้กับบุคคลสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ การศึกษาของ โอเร็ม (Orem, 1985, pp. 132-133) กล่าวว่า การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลนั้นจะก่อให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิดผูกพัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ และทำให้ได้รับความช่วยเหลือด้านวัตถุ สิ่งของ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแหล่งสนับสนุนอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาของ สกัลลัน เทียววานิช (2545, หน้า 90-91) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความพึงพอใจในบทบาทการดูแลเด็ก การรับรู้ภาวะสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม กับความผาสุกของผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความผาสุก

ในส่วนของการศึกษาของ มธุรส จันทรแสงศรี (2540, หน้า 80) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การรับรู้ภาวะสุขภาพและแรงสนับสนุนทางสังคม กับการปฏิบัติกิจกรรมของผู้สูงอายุแขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุที่แตกต่างกันมีการสนับสนุนทางสังคมที่ต่างกัน ในส่วนของลักษณะของแหล่งรายได้และลักษณะครอบครัวที่ต่างกัน ผลการศึกษาก็พบว่าการสนับสนุนทางสังคมที่แตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ว่าคนส่วนใหญ่ที่ให้การสนับสนุนทางสังคมมักจะมาจากคนในกลุ่มปฐมนิยาม ได้แก่ เครือญาติและกลุ่มมิตรภาพ (McIveen, 1978 อ้างถึงใน มาลัย สารานุกรมจิตต์, 2540, หน้า 33) กลุ่มแรกกลุ่มเครือญาติ ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย สมาชิกกลุ่มนี้ใช้เวลาอยู่ร่วมกันมาก มีความถี่ในการติดต่อสูง จะมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของหรือข่าวสารซึ่งกันและกัน กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มมิตรภาพ ได้แก่ เพื่อนบ้าน คนใกล้เคียงเพื่อน บุคคลเหล่านี้มีความสนใจร่วมกันหรือมีระบบค่านิยมร่วมกันที่กล่าวมาเห็นได้ว่า ครอบครัวและญาติพี่น้องเป็นแหล่งสนับสนุนที่มีความสำคัญ และใกล้ชิดกับบุคคลมากที่สุด รองลงมาจะเป็นกลุ่มเพื่อน เพราะฉะนั้นเมื่อมีลักษณะครอบครัวที่ต่างกัน มีแหล่งที่มาของรายได้ต่างกัน ก็มักจะได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่แตกต่างกันด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางม่วง ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสร้างสรรค์นวัตกรรมต่อยอดจากงานวิจัย ในด้านความเชื่อด้านสุขภาพและการสนับสนุนทางสังคม ในลักษณะรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในพื้นที่ เช่น การให้ความรู้ผ่านบทเพลง เนื่องจากชมรมผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์มีความสามารถพิเศษในการร้อง รำ ทำเพลง จึงควรมีการการแทรกความรู้ผ่านบทเพลง เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกผ่อนคลายและได้รับความรู้ในขณะร้อง รำ ทำเพลง นั้น ๆ

2. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางม่วง ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงความรู้ด้านสุขภาพจากหลาย ๆ ช่องทางผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้ง่ายและสะดวกใช้ในทุกเวลา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล ร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อการพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้สูงอายุเช่น ภาวะสุขภาพ บุคลิกภาพ ปัญหาอุปสรรค ความคาดหวัง ความพึงพอใจ ความวิตกกังวล อึดทนโนทัศน์ เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษารูปแบบของกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองอย่างเหมาะสม
3. ควรศึกษาเกี่ยวกับวิธีการดำรงชีวิตและผลกระทบที่ผู้สูงอายุได้รับ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชากรทุกวัย

เอกสารอ้างอิง

- นภาพรณ หนะวานนท์ และธีรวัลย์ วรรณโณทัย. (2552). **ทิศทางใหม่ในการพัฒนาการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- น้ำเพชร หล่อตระกูล. (2543). **การสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดหัวใจตีบ**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประสิทธิ์ นิยมสุวรรณ, ขวัญเรียม นิยมสุวรรณ, ธวัชชัย ศรีพรงาม และ อัมพล ชูสนุก. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของชาวบ้านในชุมชนพื้นที่ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์. **วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี ราชภัฏสงขล**. 3 (2) , หน้า 146-166.
- ปรีฉัตร ปกษี, อาชวาว อุมา และวรัญญา อรุณทยานันท์, (2560). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อำเภอสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย. **วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี ราชภัฏสงขล**. 3 (1) , หน้า 145-159.
- พรทิพย์ โพธิ์ครูประเสริฐ. (2545). **การศึกษาการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- มธุรส จันทะแสงศรี. (2540). **ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การรับรู้ภาวะสุขภาพและแรงสนับสนุนทางสังคม กับการปฏิบัติกิจกรรมของผู้สูงอายุแขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาลัย สำราญจิตต์. (2540). **การสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลแม่และเด็ก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2556). **รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2555**. นนทบุรี: เอสเอส พลัส มีเดีย.

ลัดดา ดำริการเลิศ. (2555). **การดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการในชุมชน: ช่วงที่1 สถานการณ์และความต้องการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน**. นครปฐม: สำนักวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชนสถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.

สกุรัตน์ เตียววานิช. (2545). **ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความพึงพอใจในบทบาทการดูแลเด็ก การรับรู้ภาวะสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม กับความผาสุกของผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). **สำมะโนประชากร พ.ศ.2559**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สิริพร พงษ์โกคา. (2532). **การศึกษาความรู้เรื่องโรค ความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันโรคในคู่สมรสของผู้ป่วยโรคตับอักเสบไวรัสบี**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

อัสรา อารณ. (2540). **ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมและปัจจัยทางชีวสังคมกับความสามารถในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานการแพทย์ กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

House, J. S. (1981). **Work stress and social support**. Reading, MA: Addison- Wesley.

Orem. D. (1985). **Nursing : Concepts of Practice**. New York : Mc Graw-Hill Book.

Pender, N.J. (1996). **Health Promotion in Nursing Practice**. 2 nd. ed. Prentice Hall: Pearson

United Nations Population Fund. (2012). **Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge**. New York: UNFEA.

Yamane, T. (1973). **Statistic : An Introduction Analysis**. 3 rd. ed. New York : Harper and Row.

การใช้ภาษาโปรตุเกสและภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสาร ในราชสำนักสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา

วันที่รับบทความ : 05/06/2562

วันแก้ไขบทความ : 06/08/2562

วันที่ตอบรับบทความ : 23/12/2562

จิราภรณ์ มาตังคะ¹

บทคัดย่อ

ชาวตะวันตกเริ่มเข้ามาติดต่อกับประเทศสยามตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เริ่มต้นด้วยชาวโปรตุเกสซึ่งเข้ามาในปี พ.ศ. 2054 ตามมาด้วย ชาวดัตช์ ฮอลันดา อังกฤษ และฝรั่งเศส โดยลำดับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการค้า เพื่อเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก และมาเป็นทหารรับจ้าง การติดต่อนานาชาติประสบความสำเร็จมากที่สุด ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชซึ่งเรียกได้ว่าเป็นยุคทองแห่งการติดต่อกับต่างประเทศของสยาม การสื่อสารในยุคแรกนั้นเป็นการติดต่อกับราชสำนักสยามโดยตรง โดยใช้ภาษาโปรตุเกสเป็นหลัก ทั้งภาษาพูดที่ใช้กันโดยทั่วไปและภาษาเขียนที่ใช้ในการทำสนธิสัญญาต่าง ๆ การเจรจาในยุคแรก ๆ นั้น ผ่านล่ามชาวจีนและมลายู หลังจากนั้นจึงมีการสื่อสารของชาวโปรตุเกส และลูกครึ่งโปรตุเกสที่ใช้ภาษาไทยได้ด้วย ข้าราชการสยาม เจ้านาย และขุนนางไทยบางส่วนก็สามารถสื่อสารภาษาโปรตุเกสได้ ส่วนชาวต่างชาติตะวันตกอื่น ๆ ที่เข้ามาติดต่อก็ต้องใช้ภาษาโปรตุเกสในการสื่อสารเช่นกัน

ต่อมาเมื่อคณะทูตชาวฝรั่งเศสเดินทางเข้ามาติดต่อกับสยามตามพระราชบัญชาของสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส ได้มีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเดินทางเข้ามาเพื่อเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกด้วย สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้มีพระบรมราชานุญาตให้ชาวฝรั่งเศสสร้างโบสถ์และสร้างบ้านเณรขึ้นในบริเวณนอกกำแพงพระนคร จึงมีการสอนภาษาฝรั่งเศสและภาษาละตินให้กับชาวสยามที่มาเข้าโบสถ์ ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักสยามและฝรั่งเศสมีความแน่นแฟ้นมาก ภาษาฝรั่งเศสจึงมีบทบาทมากขึ้นตลอดรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

คำสำคัญ ภาษาโปรตุเกสและภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสาร ราชสำนัก สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี e-mail : c.chiraporn1952@gmail.com

The Portuguese and the French Languages Used for Communication in the Siamese Royal Court during the Reign of King Narai the Great of Ayutthaya

received : 05/06/2562

revised : 06/08/2562

accepted: 23/12/2562

Chiraporn Matungka¹

Abstract

Westerners started their contacts with Siam since the Ayutthaya Kingdom. The first group of them were the Portuguese who came to Siam in 1511, followed by the Spanish, the Dutch, the British and the French respectively. The purposes of their coming were mainly for commerce, evangelism (Mission of the Catholic Church) and mercenary.

The peak period for international relations was during the reign of King Narai the Great which was regarded as the Golden Age for foreign contacts. Communication between the Siamese people and these European groups was firstly performed through the Malayan and the Chinese interpreters in the Portuguese language, both written and oral. The contact was mainly among foreigners and the Thai nobles, aristocrats and royal court officers. Some Portuguese and half-Portuguese native speakers as well as some Thai people at that time were able to communicate by using both the Thai and the Portuguese languages.

Later, when the groups of French diplomats including some Roman Catholic Priests travelled to Ayutthaya by the command of King Louis the fourteenth, they established their French Catholic Church and the Catholic House outside the city walls by the permission of King Narai the Great and settled down there. Consequently, the Latin and the French Languages were taught to Siamese church goers. Moreover, the close relationships between the Thai and the French royal courts also stimulated the use of the French language which caused the increase of the importance of the French language continuously throughout King Narai's reign.

Keywords: Communicative Portuguese and French languages, royal court, King Narai the Great

¹ Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University
e-mail : c.chiraporn1952@gmail.com

บทนำ

การติดต่อกับต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมีความรุ่งเรืองและประสบความสำเร็จมากที่สุด ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจนเรียกว่าเป็นยุคทองของการค้ากับต่างประเทศ มีตัวแทนการค้าและพ่อค้าทั้งจากซีกโลกตะวันตกและตะวันออกเดินทางมาติดต่อค้าขายกับสยามมากมาย อาทิ จากอาหรับ เปอร์เซีย อินเดีย มลายู จีน ญี่ปุ่น ลาว ญวน มอญ โปรตุเกส ฝรั่งเศส ฮอลันดา อังกฤษ บางกลุ่มมาตั้งรกรากอยู่ถาวร จนทำให้มีชาวต่างชาติมาอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยามากถึง 40 ชาตินัพนธ์ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ , 2561, หน้า 36) ชาวต่างชาติเหล่านี้ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านตามชาตินัพนธ์นอกกำแพงพระนคร มีการค้าขายซึ่งส่วนใหญ่กระทำกับราชสำนัก โดยมีเจ้าพระยาพระคลังเป็นหัวหน้าในการดูแลและแบ่ง การรับผิดชอบออกเป็นกรมทำขาย อยู่ในความควบคุมของพระยาโชฎีการาช เศรษฐี ดูแลการค้ากับชาติเอเชียตะวันออก เช่น จีน ญี่ปุ่น เวียดนามและกรมทำขายอยู่ในความควบคุมของออกพระจุฬาราชมนตรีดูแลการค้ากับชาติตะวันตกและกลุ่มชาตินัพนธ์ที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น อินเดีย อาหรับ ชาว มลายู เป็นต้น (กำพล จำปาพันธ์, 2559, หน้า 86-97) ส่วนการค้าขายของเอกชนรายย่อยนั้น มีพ่อค้าต่างชาติค้าขายให้กับชาวบ้านอยู่ในตลาด เหตุการณ์ในยุคนี้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทั้งในประวัติศาสตร์ไทยและในจดหมายเหตุ บันทึกการเดินทาง รวมทั้งจดหมายราชการของชาวต่างชาติที่มีไปยังประเทศของพวกเขาด้วย ในการเจริญสัมพันธ์ไมตรีระหว่างราชสำนักสยามกับราชสำนักฝรั่งเศส มีการแลกเปลี่ยนราชทูตระหว่างสองประเทศได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมาก นับได้ว่าเป็นจุดเด่นของการติดต่อกับต่างประเทศในยุคนี้

ในการติดต่อกันระหว่างสยามกับนานาชาติในทุกกรณีนั้นภาษาจัดได้ว่าองค์ประกอบสำคัญที่สุด เนื่องจากภาษาเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจในการติดต่อระหว่างมนุษย์ การใช้ภาษาเพื่อเป็นสื่อในการปฏิสัมพันธ์กับนานาชาติก็เช่นเดียวกัน เพราะภาษานั้นทำหน้าที่เป็นตัวกลางให้การติดต่อต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างประสบความสำเร็จได้ ทำให้สามารถเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ภาษาเพื่อการสื่อสารที่หมายถึงในบทความนี้ คือ **วัจนภาษา** หรือภาษาถ้อยคำ ได้แก่ ภาษาพูดและภาษาเขียน (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริและบาชัน อิมสำราญ, (บรรณาธิการ), 2547 , หน้า 2-15)

จุดมุ่งหมายของบทความนี้คือเพื่อศึกษาค้นคว้าเรื่องการใช้ภาษาตะวันตกสองภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับราชสำนักสยามในยุคของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมากที่สุด ภาษาแรก ได้แก่ ภาษาโปรตุเกส ซึ่งใช้กันเป็นหลักในการติดต่อระหว่างชาวโปรตุเกสและชาวตะวันตกชาติอื่น ๆ กับราชสำนักสยาม และอีกภาษาหนึ่ง คือ ภาษาฝรั่งเศส ซึ่งได้ทวีความสำคัญขึ้นตลอดรัชกาลโดยการศึกษานั้นเน้นการสื่อสารด้านภาษาเขียน ได้แก่ สนธิสัญญา จดหมายเหตุ บันทึกช่วยจำ และจดหมายติดต่อต่าง ๆ ระหว่างชาวโปรตุเกสและชาวฝรั่งเศสกับราชสำนักสยามในยุคนี้ ส่วนภาษาพูด ได้แก่ การเจรจา การสนทนา และการใช้ภาษาพูดในการประกอบพิธีกรรมทางคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก

วัตถุประสงค์ของการค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้ภาษาทั้งสองนี้ในระหว่างการครองราชย์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และนำเสนอผลจากการศึกษาค้นคว้าว่าการสื่อสารระหว่างชาวตะวันตกกับราชสำนักไทยในยุคนี้ใช้ภาษาอะไรเป็นหลักและใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนกัน

อย่างไรบ้าง วิธีการศึกษาค้นคว้านั้นได้ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นได้มีการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนกุฎิจีน เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผู้ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวโปรตุเกส ในสมัยอยุธยา และได้มีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากพิพิธภัณฑ์บ้านกุฎิจีนรวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการฟังบรรยายโดย บาทหลวงสุรชัย ศรีชุมพันธ์ เจ้าอาวาสวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยาและเป็นผู้จัดการหอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑล กรุงเทพมหานคร เรื่อง “การตั้งรกรากของชาวฝรั่งเศสในอยุธยาและการก่อตั้งมิสซังสยาม” จากโครงการ “ตามรอยวัฒนธรรมโปรตุเกสในสยามประเทศ:จากกรุงศรีอยุธยาสู่กรุงธนบุรี” จัดขึ้นโดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2560



ภาพที่ 1 บาทหลวงสุรชัย ศรีชุมพันธ์

การเดินทางสู่สยามประเทศของชาวโปรตุเกสและชาวฝรั่งเศส

การที่โปรตุเกสได้เปรียบชาติตะวันตกอื่น ๆ ก็เนื่องจากเริ่มการเดินทางเรือออกสู่โลกภายนอกก่อนชาติตะวันตกอื่น ๆ ส่วนใหญ่ และนำหน้าไปประมาณ 1 ศตวรรษ ซึ่งชาวนิวทิพย์ เกษตรศิริ นักประวัติศาสตร์คนสำคัญได้วิเคราะห์ว่าเป็นแบบ “ค่อยเป็นค่อยไป” โปรตุเกสเริ่มมีบทบาทในเอเชียใต้และอุษาคเนย์ เมื่อยึดเมืองกัวของอินเดียได้ในปี พ.ศ. 2053 และมะละกาได้ในปี พ.ศ. 2054 และในปีนั้นเองโปรตุเกสได้ส่งทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยาม ต่อมาในตอนปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 16 โปรตุเกสมีปัญหาการเมืองภายในประเทศอย่างหนักหน่วง จึงทำให้การค้ากับต่างประเทศลดลงไปมารวมทั้งการค้ากับโลกตะวันออกด้วย

การเดินทางของชาวโปรตุเกสที่เข้ามาสู่สยามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2054 นั้น มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ เพื่อทำการค้า เพื่อเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก และเป็นทหารรับจ้าง ส่วนชาวฝรั่งเศสนั้นมาตามพระราชบัญชาของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 โดยต้องการสร้างความสัมพันธ์หลักสี่ด้านได้แก่ด้านศาสนา การค้า การทูตและเพื่อเผยแพร่ศิลปวิทยาการ (พลับพลึง มูลศิลป์, 2523, หน้า 69-84) ชาวต่างชาติทั้งจากตะวันตกและตะวันออกได้รับพระบรมราชานุญาตให้ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกเขตพระนครของกรุงศรีอยุธยา

ก่อนที่ชาวฝรั่งเศสจะเดินทางเข้ามาติดต่อกับราชสำนักอย่างเป็นทางการชาวโปรตุเกสได้เดินทางผ่านทะเลมาเป็นเวลากว่าร้อยปีแล้ว อาศัยข้อได้เปรียบที่เป็นชาติแรก ๆ ในการเดินเรือสมุทร ชาวโปรตุเกสจึงมีโอกาสดำเนินการของตนเป็นภาษาในการติดต่อกับราชสำนักแห่งสยาม นอกจากนั้นการเดินทางมาของชาวโปรตุเกสทุกครั้ง จะมีคณะนักบวชเดินทางมาด้วยเพื่อเผยแผ่ศาสนาและประกอบพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ

ในศาสนาคริสต์ ดังนั้น จึงมีการใช้ภาษานี้ในการติดต่อสื่อสารกับชาวบ้านในพระนครศรีอยุธยาด้วย เนื่องจากมีการสอนภาษาโปรตุเกสและภาษาละตินเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในโบสถ์คริสต์ อาทิ การร้องเพลงในโบสถ์ประในระหว่าง การประกอบพิธีและการกล่าววจาสำคัญในพิธีกรรม

การสื่อสารกับราชสำนักในยุคแรก ๆ อาศัยล่ามชาวจีนและมลายูจากมะละกาที่เป็นอาณานิคมของโปรตุเกส แต่ต่อมาขุนนางและข้าราชการไทยก็สามารถใช้ภาษาโปรตุเกสในการพูดสื่อสารได้และเนื่องจากรัฐบาลโปรตุเกสสนับสนุนให้คนของเขาแต่งงานกับชาวพื้นเมืองและตั้งรกรากอยู่ในสยาม (กำพล จำปาพันธ์, 2559, หน้า 92-93) จึงมีลูกครึ่งไทย-โปรตุเกส ที่สามารถพูดภาษาโปรตุเกสได้ ส่วนสเปนนั้นมุ่งเดินทางไปยังโลกตะวันตกโดยเฉพาะอเมริกากลางและอเมริกาใต้ตามนโยบายที่ได้รับจากองค์พระสันตะปาปาเล็กซานเดอร์ที่ 6 แห่งนครรัฐวาติกัน ซึ่งได้ออกกฤษฎีกาขึ้นเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2036 โดยแบ่งโลกออกเป็นสองซีก คือ ซีกโลกด้านตะวันตกมอบให้สเปน และด้านตะวันออกเป็นของโปรตุเกส (บาทหลวงสุรชัย ศรีชุมพันธ์, 2560)

การก่อตั้งหมู่บ้านโปรตุเกส

ชาวโปรตุเกสได้เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรุงศรีอยุธยาอย่างเป็นหลักแหล่งถาวรเนื่องจากได้มีการค้าขายกับราชสำนักสยาม ในรัชสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราช (พ.ศ. 2077-2089) ได้เป็นผู้จัดหาอาวุธปืนและกระสุนดินดำให้สยามใช้ต่อสู้กับพม่าและเป็นทหารรับจ้าง สมเด็จพระชัยราชาธิราชจึงทรงพอพระทัยและได้พระราชทานที่ดินที่ตำบลสำเภาล่มซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา นอกกำแพงเมืองพระนครให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ ที่นั่น หมู่บ้านโปรตุเกสในอยุธยาจึงได้ถือกำเนิดขึ้นและมีการก่อตั้งโบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิกขึ้น มีบาทหลวงจำนวนสามคณะซึ่งเป็นนิกายย่อยของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ ได้แก่ คณะโดมินิกันซึ่งเป็นคณะแรกที่ได้เข้ามาในปี พ.ศ. 2110 คณะที่สองคือคณะฟรานซิสกัน เข้ามาในปี พ.ศ. 2125 และคณะเยซุอิต ได้เข้ามาในปี พ.ศ. 2150 การที่บาทหลวงชาวคาทอลิกได้เข้ามายังกรุงศรีอยุธยานั้น นอกจากเพื่อเผยแผ่ศาสนาแล้ว ยังมาอยู่เพื่อประกอบพิธีกรรมให้กับชาวต่างชาติตะวันตกและชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์ ในเรื่องนี้ บาทหลวงสุรชัย ศรีชุมพันธ์ ได้บรรยายไว้ที่วัดนักบุญยอแซฟ อยุธยาว่า “ เมื่อชาวโปรตุเกสเข้ามาก่อตั้งชุมชนโปรตุเกสในอยุธยา ตามกฎบัญญัติของประเทศเขาต้องมีคุณพ่อวิญญาณอารักษ์ตามมาดูแลชาวคาทอลิกด้วย เพราะทุกคนที่เข้ามาเป็นคาทอลิกหมด ต้องมีพระสงฆ์ติดตามมาด้วยเพื่อทำพิธีทางศาสนาให้” (บาทหลวงสุรชัย ศรีชุมพันธ์, 2560) การมีหมู่บ้านโปรตุเกสและโบสถ์คริสต์ทำให้มีการสอนภาษาทั้งภาษาโปรตุเกสและภาษาละตินให้กับผู้มาเข้าโบสถ์ทั้งชาวไทยและต่างชาติ จึงเป็นเหตุผลที่ภาษาโปรตุเกสเป็นที่แพร่หลายระหว่างชาวพระนครศรีอยุธยาทั่วไปด้วย อย่างไรก็ตามไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่ามีการทำพจนานุกรมภาษาโปรตุเกส-ไทย หรือไทย-โปรตุเกสในยุคนั้นขึ้นอย่างเป็นทางการ

การก่อตั้งหมู่บ้านฝรั่งเศส

ชาวฝรั่งเศสนั้น เป็นชาวตะวันตกกลุ่มใหญ่ที่เดินทางเข้ามายังสยามเป็นกลุ่มสุดท้าย แต่มีบทบาทสูงมากซึ่งนอกเหนือจากการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส กับสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแล้ว การมาของชาวฝรั่งเศสยังก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สำคัญยิ่งขึ้นถึง 4 อย่าง ในสยามอันได้แก่

1. การก่อตั้งมิสซังสยามแห่งแรกเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2212
2. การก่อตั้งบ้านเณรและการสอนภาษาฝรั่งเศสและภาษาละตินให้กับชาวสยามในอยุธยา
3. การสร้างพจนานุกรมฝรั่งเศส-ไทย และไทย-ฝรั่งเศส ฉบับแรก
4. การก่อตั้งโรงพยาบาลของชาวตะวันตกในอยุธยา

เหตุผลหลักของการเดินทางมายังสยามของชาวฝรั่งเศสตามพระราชบัญชาของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 นั้นประการแรกคือการเผยแผ่คริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิก โดยสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงมีพระประสงค์ให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเปลี่ยนศาสนาจากนิกายออร์ทอดอกซ์อันจะเป็นการเพิ่มพูนพระเกียรติยศให้แก่พระองค์ในฐานะ “เจ้าที่เป็นคริสเตียน” ดังนั้น จึงมีคณะทูตถึงสองคณะเดินทางมายังสยาม แต่การขอให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเปลี่ยนศาสนาก็กระทำไม่สำเร็จ (พลับพลึง มูลศิลป์, 2523, หน้า 64-65) เหตุผลหลักประการที่สองคือ ด้านการค้า ฝรั่งเศสต้องการสยามเป็นฐานในการค้ากับญี่ปุ่น และสยามมีสินค้าที่เป็นที่ต้องการมาก อีกทั้งฝรั่งเศสอยากกำจัดคู่แข่งทางการค้าสองชาติได้แก่ฮอลันดาและอังกฤษด้วย (พลับพลึง มูลศิลป์, 2523, หน้า 57-68) ก่อนหน้าที่เซวาลีเย เดอโชมงต์ (Chevalier de Chaumont) จะเป็นหัวหน้าคณะทูตเดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงสยามในปี พ.ศ. 2228 นั้น พระสังฆราชปิแอร์ ลองแบร์ เดอ ลามอต (Pierre Lambert de la Motte) ได้เดินทางเข้ามาล่องหน้าห้าปีแล้ว แต่การเจริญสัมพันธไมตรีของสองประเทศเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อ เซวาลีเย เดอ โชมงต์ ได้ถวายพระราชสาส์นของสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสแด่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช การเดินทางของคณะทูตทั้งสองคณะประกอบด้วยบุคคลสี่กลุ่ม ได้แก่ คณะผู้ทำหน้าที่ราชทูต ตัวแทนการค้า คณะบาทหลวงผู้มาเผยแผ่ศาสนา และคณะทหาร แม้ชาวฝรั่งเศสจะเข้ามาภายหลังชาวโปรตุเกสถึงร้อยกว่าปี และบุคคลสำคัญในแต่ละคณะได้เรียนภาษาโปรตุเกสมาในระหว่างการเดินทางมาทางเรือด้วยรู้ถึงความสำคัญของภาษานี้และภาษาไทย เพื่อใช้ติดต่อกับเจ้าของประเทศให้ได้ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นนั้น คณะทูตทั้งสองคณะยังคงประสบปัญหาด้านการสื่อสารกับเจ้าของประเทศและตัวแทนทั้งในเรื่องความเข้าใจในภาษาพูดและความเห็นที่ไม่ตรงกันในสนธิสัญญาต่าง ๆ ตลอดจนความแตกต่างระหว่างสังคมข้ามวัฒนธรรมด้วย ประกอบกับในช่วงแรกยังไม่มีล่ามที่มีความสามารถในระดับที่แปลภาษาได้ดีพอด้วย จึงทำให้การสื่อสารมีอุปสรรคทั้งด้านการพูดและการเขียน แม้ทางสยามจะให้การต้อนรับเป็นอย่างดีถึง มองซิเออร์ เซเบเรต์ ตัวแทนการค้าซึ่งเดินทางมาในคณะที่ 2 ร่วมกับ เดอ ลาลูแบร์ ได้ตำหนิล่ามว่า “ในขั้นต้นข้าราชการไทยทั้งสองนี้ ได้ส่งล่ามขึ้นมาบนเรือด้วย ล่ามคนนี้เป็นชาติโปรตุเกส พูดฝรั่งเศสไม่ได้เลยจนคำเดียว” (โคลด์, 2560, หน้า 3)

การสื่อสารด้วยภาษาโปรตุเกสและภาษาฝรั่งเศสด้านการเขียน

ภาษาโปรตุเกส

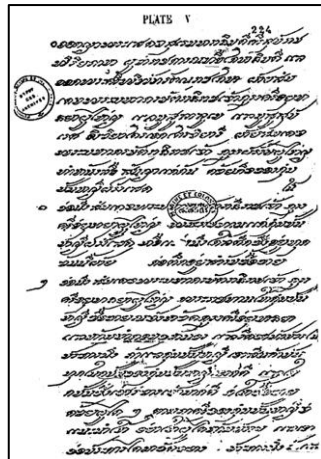
การสื่อสารด้วยภาษาเขียนนั้น เอกสารที่เป็นหลักฐานซึ่งน่าศึกษามากที่สุดคือสนธิสัญญาระหว่างสองประเทศ สนธิสัญญาฉบับแรกนั้นได้เกิดขึ้นเมื่ออัลฟองซู ดือ อัลบู แกร์ก (Afonso de Albuquerque) ผู้ว่าการโปรตุเกสประจำอินเดียคนที่ 2 ได้ส่งทูตจากมะละกานามว่า ดูอาติ ฟินานดิซา (Duarte Finandiza) มายังกรุงศรีอยุธยา แต่การลงนามในพระราชไมตรีนั้นได้ดำเนินการในปี พ.ศ. 2062 โดยทูตคณะที่ 3 นำโดย ดูอาติ คูแอลลู (Duarte Coello) นับเป็นสัญญาฉบับแรกของประเทศสยามที่ได้มีการลงนามกับประเทศทางตะวันตก กรุงศรีอยุธยาได้หมดยุคลงในปี พ.ศ. 2310 เอกสารต่าง ๆ จึงหาไม่พบ ที่มีการสืบค้นกันได้มาจากที่ หอจดหมายเหตุในเมืองกัว ประเทศอินเดีย จากพิพิธภัณฑสถานและหอจดหมายเหตุในกรุงลิสบัว ประเทศโปรตุเกส และจากกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เป็นส่วนใหญ่ ปรีดี พิศภูมิวิถี นักวิชาการผู้ศึกษาประเด็นอยุธยาคดีจากเอกสารโปรตุเกสได้นำเสนอไว้ว่า เอกสารของโปรตุเกสที่เกี่ยวกับอยุธยาคนั้น แบ่งได้เป็น 4 หมวดใหญ่ ได้แก่ 1. เอกสารราชการหรือจดหมายโต้ตอบราชการหรือกึ่งราชการ 2. เอกสารที่เรียบเรียงโดยนักบวช 3. บันทึกของพ่อค้า และ 4. บันทึกของนักเดินทาง จากเอกสารหลักฐานเหล่านี้ทำให้ทราบว่ามีในการทำแผนที่แผ่นแรกที่ครอบคลุมสยามประเทศ จัดทำโดยนักเขียนแผนที่ชื่อ ฟรังซิสโก โรดริเกส (Francisco Rodrigues) เรียกสยามว่า **Amsiam** และจากเอกสารโบราณต้นฉบับภาษาโปรตุเกสภายในหอสมุดแห่งชาติกรุงลิสบัว คำว่า **สยาม** สะกดเป็น 3 แบบ ได้แก่ **siao, syam และ siam** (ธวัชชัย ตั้งสิริวานิช, 2537, หน้า 33-34) การสื่อสารด้วยภาษาเขียนนอกจากการทำสนธิสัญญาแล้ว จดหมายต่าง ๆ แม้ในบางครั้งจะใช้สื่อสารกับชาวฝรั่งเศสโดยขุนนางคนสำคัญของสยาม คือ คอนสแตนติน ฟอลคอน (Constance Phalkon) ซึ่งเป็นคนสัญชาติกรีกผู้มารับราชการ เป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จนได้เป็นถึงเจ้าพระยาวิไชยเณร ก็ให้เขียนจดหมายต่าง ๆ เป็นภาษาโปรตุเกส ถึงแม้จะเขียนถึงบาทหลวง พ่อค้าหรือขุนนางชาวฝรั่งเศสก็ตาม มีบันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอะแบสระบุว่า จดหมายต่าง ๆ ที่ฟอลคอนให้เขียนถึงผู้เกี่ยวข้องนั้น เป็นภาษาโปรตุเกสถึง 9 ใน 10 ฉบับ ฟอลคอนมีบาทหลวงชาวโปรตุเกสในกายโดมินกันชื่อ เปโดร มาร์ตีร์ (Pedro Martyr) ทำหน้าที่เลขานุการให้ (บาทหลวงเดอะแบส, 2561, หน้า 9-10) นอกจากบาทหลวงเดอะแบสแล้ว บุคคลสำคัญชาวฝรั่งเศสที่ได้ติดต่อกับสยามในยุคนั้น อาทิ เดอลาลูแบร์ หัวหน้าคณะทูตฝรั่งเศสชุดที่ 2 มองซิเออร์เซเบเรต์ นิโคลาส แชรแวส และบาทหลวงตาชาร์ด ต่างก็ระบุไว้ในบันทึกการเดินทางของตนว่า **ฟอลคอนพูดภาษาไทยและภาษาโปรตุเกสได้ดีแต่ไม่ใช้ภาษาฝรั่งเศสเนื่องจากไม่ถนัดภาษานี้** บาทหลวงตาชาร์ด (Guy Tarchard) ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสก็เคยเขียนจดหมายถึงฟอลคอนเป็นภาษาโปรตุเกส (โคลด์, 2560, หน้า 29) ในการแปลสนธิสัญญา จดหมายและเอกสารต่าง ๆ มีการแปลโดยใช้ล่ามซึ่งมีทั้งชาวโปรตุเกส ชาวฝรั่งเศสและชาวไทยลูกครึ่งโปรตุเกส-ฝรั่งเศส นอกจากการใช้ภาษาโปรตุเกสโดยผ่านล่ามแล้ว ข้าราชการกรมท่าชาวซึ่งรับผิดชอบด้านการค้าสำเภากับพ่อค้าชาวตะวันตก บางคนก็พูดภาษาโปรตุเกสได้ดี อาทิ หลวงราชมนตรี (ยอร์ช ฟอลคอน) บุตรชายของเจ้าพระยาวิไชยเณร (คอนสแตนติน ฟอลคอน) กับ มารี่ กีมาร์ (ซึ่งเป็นลูกครึ่งโปรตุเกส-ญี่ปุ่น) ได้รับราชการในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา สามารถดูแลชุมชนโปรตุเกสได้ นอกจากนั้นการติดต่อระหว่างสยาม-โปรตุเกส ในปี พ.ศ. 2133-2148 ได้กล่าวถึง ขุนกะลมาพิจิต ชาว

โปรตุเกสที่มีความดีความชอบ ราชทินนามนี้ได้สืบทอดมาเป็นสกุลกัลมาพิจิตรของอนุชนรุ่นหลัง ซึ่งพำนักอาศัยอยู่ในชุมชนกุฎีจีน เขตธนบุรี ต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน

การใช้ภาษาโปรตุเกสในการเขียนเพื่อการทำสนธิสัญญาและการติดต่อการค้านี้ยังคงมีสืบทอดมา แม้ว่าโปรตุเกสจะลดบทบาททางการค้ากับสยามไปหลังสิ้นรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การใช้ภาษานี้ยังคงมีสืบทอดมาจนถึงยุคกรุงธนบุรี ในการทำสนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศสที่ลาลูแบร์ได้ทำเมื่อวันที่ 11 มีนาคม ปี พ.ศ. 2330 ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น ก็ได้ทำเป็น 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาฝรั่งเศส และภาษาโปรตุเกส (คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี, 2510, หน้า 12-16)

ภาษาฝรั่งเศส

สำหรับการสื่อสารด้วยภาษาเขียนในภาษาฝรั่งเศสนั้น นั้นมีหลักฐานปรากฏชัดเจนทั้งที่เป็นเอกสารในการเจริญสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ได้มีการแต่งคณะทูตเดินทางมายังกรุงสยามในปี พ.ศ. 2228 นำโดย เซวาเลีย เดอ โชมงต์ และข้ากลับทางสยามได้แต่งคณะทูตนำโดย ออกพระวิสุตรสุนทร (ปาน) หรือที่รู้จักกันในนาม โกษาปาน เดินทางไปในปี พ.ศ. 2229 ในขณะนั้นมีล่ามภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นลูกครึ่งโปรตุเกสชื่อ ฟรองซัว ปิเนโร (Francois Pinhero) บิดาของเขา คือ หลวงวรวาที ก็เป็นล่ามเช่นกัน โดยเป็นล่ามภาษาฝรั่งเศส ครั้งที่ 2 ที่มีราชทูตฝรั่งเศสเดินทางมา คือ ในปี พ.ศ. 2230 นำโดย ซิมอง เดอ ลาลูแบร์ ผู้ซึ่งได้เขียนจดหมายเหตุเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสยามไว้โดยละเอียดฉบับภาษาไทยโดย สันต์ ท. โกมลบุตร สนธิสัญญาต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงมีเก็บไว้ที่หอสมุดต่าง ๆ และหอจดหมายเหตุในประเทศฝรั่งเศส สำหรับสนธิสัญญา พ.ศ. 2230 ค.ศ. 1687 มีเก็บไว้ที่หอสมุดทหารเรือกรุงปารีส (คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและโบราณคดี, 2510, หน้า 12-16) นอกจากนั้น บุคคลสำคัญที่มีชื่อปรากฏในประวัติศาสตร์ อาทิ บาทหลวงเดอ ชัวซีย์ บาทหลวงตาซาร์ด ลาลูแบร์ เซเบเรต์ นิโคลาส แชรแวส ต่างก็เขียนบันทึกความทรงจำ จดหมายเหตุ จดหมายโต้ตอบทั้งในระหว่างชาวฝรั่งเศสด้วยกันเอง และกับตัวแทนของราชสำนักสยาม ทำให้ได้รับรู้เหตุการณ์ในช่วงนั้นได้ค่อนข้างละเอียด จดหมายเหตุและบันทึกความทรงจำส่วนใหญ่มีทั้งการรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสยาม และข้อมูลการติดต่อระหว่างตัวแทนชาวฝรั่งเศสและตัวแทนของราชสำนักสยาม ได้มีการกล่าวถึงบุคคลสำคัญหลายคนทั้งสองฝ่าย ซึ่งบุคคลที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดคือเจ้าพระยาวิไชยเณร เนื่องจากเป็นตัวแทนของราชสำนักสยามที่มีบทบาทมากที่สุดในการเจรจาต่าง ๆ การเขียนจดหมายและบันทึกต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นภาษาฝรั่งเศส แต่สนธิสัญญาซึ่งส่งให้ตัวแทนฝ่ายสยามอ่านนั้นมีการแปลเป็นภาษาไทยและภาษาโปรตุเกสด้วยแต่ไม่ทุกฉบับ



ภาพที่ 2 สนธิสัญญาไทย-ฝรั่งเศส ครึ่งสมเด็จพระนารายณ์ฯ
(จารึกในประเทศไทย, 2550, หน้า10)

การสื่อสารด้วยภาษาพูด

ภาษาพูดโปรตุเกส

ชาวสยามเรียกชาวโปรตุเกสว่า “ฝรั่งประเทศ” หรือ “ฟาหรั่งปัตตุกรณ” และเรียกภาษาโปรตุเกสว่า “ภาษาปัตตุกรณ” ส่วนคำว่าหมู่บ้านโปรตุเกสนั้นเรียกกันว่า หมู่บ้านพุทเทส ซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า โปรตุเกส เช่นเดียวกับคำว่า วิลันดา แผลงมาจากคำว่า ฮอลันดา เนื่องจากรัฐบาลโปรตุเกสมีนโยบายให้ชาวโปรตุเกสแต่งงานอยู่กินกับชาวพื้นเมือง จึงมีลูกครึ่งโปรตุเกสที่พูดภาษานี้ได้ ประกอบกับบาทหลวงชาวโปรตุเกส 3 นิกาย ได้แก่ โตมินิกัน ฟรานซิสกัน และเยซุอิต ซึ่งเป็นนิกายย่อยของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้มาเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก มีคนไทยไปเข้ารับอยู่ประมาณ 2,000 คน เนื่องจากมีการสอนภาษาโปรตุเกสและภาษาละตินให้กับชาวสยามที่เข้ารับเป็นคริสต์ที่โบสถ์ (แซรวาส, 2550, หน้า 150) จึงทำให้มีการใช้ภาษาโปรตุเกสสื่อสารในระดับชาวบ้านจึงเป็นที่แพร่หลายกว่าภาษาตะวันตกอื่น ๆ ความสำคัญของภาษาโปรตุเกสในยุคนั้น แม้แต่ชาวฝรั่งเศสที่เข้ามายังสยามก็ตระหนักถึงการสื่อสารด้วยภาษาพูดกับชาวสยามว่าควรใช้ภาษาโปรตุเกสในการสนทนาให้ได้ บาทหลวงเดอซัวซีจึงเขียนไว้ในบันทึกการเดินทางว่าตนใช้เวลาเรียนภาษาโปรตุเกสในระหว่างเดินทางมาในเรือยังกรุงสยามเป็นเวลาถึง 8 เดือน เพื่อที่จะจำได้และเจรจาได้โดยไม่ต้องผ่านล่าม แสดงว่าภาษาโปรตุเกสนั้นมีความสำคัญยิ่งในการติดต่อสื่อสารกับราชสำนัก นอกจากนั้นบาทหลวงเดอ ซัวซี ยังระบุไว้อีกว่าก่อนที่จะมีการก่อตั้งโบสถ์เซนต์ยอแซฟขึ้นในปี พ.ศ. 2230 นั้น บาทหลวงชาวฝรั่งเศสนามว่าบาทหลวงเดเบรต สามารถพูด อ่าน เขียน ภาษาโปรตุเกสได้เป็นอย่างดีและเปิดสอนภาษาละตินให้กับนักเรียนกลุ่มเล็ก ๆ มีเด็กไทยร่วมอยู่ด้วยสองสามคน เดอ ซัวซี ยังกล่าวด้วยว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้บาทหลวงผู้นี้สอนหนังสือด้วย แต่สถานที่น่าจะอยู่ทางเหนือของวัดพุทไธสวรรย์ ไม่ใช่ภายในราชสำนัก (บาทหลวงเดอ ซัวซี, 2551 , หน้า 88)

ภาษาโปรตุเกสใช้เป็นภาษากลางในการติดต่อระหว่างราชสำนักสยามกับชาวตะวันตกทุกชาติจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทั้งการทูตและการค้า มีบันทึกของบาทหลวงตาชาร์ดที่เดินทางมากับ

คณะทูตฝรั่งเศสบอกไว้ว่า “เหล่าขุนนางอยุธยาพูดภาษาโปรตุเกสได้หลายคน ข้าราชการระดับล่างก็สามารถใช้ภาษาโปรตุเกสในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี” (ประชุมพงศาวดารเล่มที่ 24 ภาคที่ 35 และ 36, 2511, หน้า 17-18) การสื่อสารด้วยภาษาพูดนี้ บุคคลที่มีบทบาทมากที่สุดคนหนึ่งในราชสำนักสยามยุคนั้น ก็ไม่พ้นเจ้าพระยาวิไชยเณรหรือฟอลคอนเช่นกัน จากบันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอะแบส (อ้างอิง) ได้กล่าวถึงความสามารถทางภาษาอันเป็นเลิศของฟอลคอนว่า “ได้เตรียมศึกษาภาษาพื้นเมืองไว้แล้วด้วยความง่ายดายอย่างน่าพิศวง สามารถพูดได้เหมือนอย่างชาวบ้านทั่วไปทีเดียว แล้วยังรอบรู้ราชาศัพท์ซึ่งหลายคำมีความแตกต่างกับภาษาสามัญ อันส่วนใหญ่ประกอบด้วยคำในภาษากัมพูช” (บาทหลวงเดอะแบส, 2561, หน้า 34-35) บาทหลวงเดอะแบส ยังกล่าวถึงความสำคัญของฟอลคอนด้วยว่าเป็นบุคคลผู้ซึ่งกษัตริย์โปรตปรานยังได้เข้าเฝ้าทุกวันในการเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นของ เซวาลีย์ เดอ โชมงต์ ฟอลคอนก็ได้ทำหน้าที่ล่ามโดยให้มีการแปลจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาโปรตุเกสก่อน แล้วจึงกราบบังคมทูลเป็นภาษาไทย ความสำคัญของภาษาโปรตุเกสคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

คำในภาษาไทยที่มาจากภาษาโปรตุเกส

มีคำภาษาไทยที่มีรากศัพท์มาจากภาษาโปรตุเกสที่ใช้กันมาจนถึงปัจจุบันอยู่แบ่งได้เป็นหลายหมวดหมู่หลายคำทั้งคำศัพท์ในศาสนา เช่น สันตะปาปา ขนบปิงและคำว่าคริสตัง ซึ่งคำนี้ใช้เป็นภาษาทางการของศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทยด้วย มีหนังสือทางศาสนาคริสต์ที่ตีพิมพ์เป็นเล่มแรกในไทยสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ใช้ชื่อว่า **คำสอนคริสตัง** แต่ในปัจจุบัน คำว่า คริสตัง ได้เปลี่ยนเป็นคำว่า **คาทอลิก** เช่น คำว่าโบสถ์คาทอลิก ชาวคาทอลิกในประเทศไทย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีคำศัพท์เกี่ยวกับของใช้และสถานที่ เช่น ประตู (ปอตู) ศาลา (ซาลา) กระละมั่ง กระดาษ สบู่ (ซาบู) ชื่อเมือง เช่น มะละกามาเก๊า เครื่องดื่ม เช่น ชา กาแฟ ผลไม้ อาทิ มะละกอ เบอรี่ ฯลฯ ในส่วนของอาหารและขนมนั้น ในชุมชนกุฎีจีน เขตธนบุรี นอกจากจะมีอาหารของโปรตุเกสซึ่งผู้อยู่อาศัยในชุมชนกุฎีจีน ซึ่งสืบเชื้อสายจากชาวโปรตุเกสในอยุธยาซึ่งมีคำเรียกที่เพี้ยนไปจากภาษาโปรตุเกสดั้งเดิม อาทิ ขนมหอยตืด เป็นขนมที่เป็นแป้งทอดแผ่นกลมเล็ก ๆ ราดหน้าด้วยสับปะรดกวน คำนี้แผลงมาจากคำว่าทาร์ต เนื่องจากใช้แป้งแบบเดียวกัน แต่กวยตืดใช้แป้งทอดแทนการอบ ของว่างประเภทหนึ่งที่มีขายที่พิพิธภัณฑ์บ้านกุฎีจีน เรียกว่า **สัพพแหยก** เป็นขนมปังขอบแข็ง (บาเก็ต) ราดหน้าด้วยไก่ ผสมกับมันฝรั่งสับ แล้วนำมาผัดกับผงกะหรี่ นางนาวิณี พงศ์ไทย เจ้าของพิพิธภัณฑ์แจ้งว่าได้ซื้อนี้และสูตรอาหารอื่น ๆ อีกหลายประเภทสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่ไม่รู้ที่มาของคำในภาษาโปรตุเกส



ภาพที่ 3 ขนมกวยต๊ต
(ร้านคุณอำพรณ, ชุมชนกุฎีจีน)



ภาพที่ 4 สัพพแหยก
(พิพิธภัณฑสถานบ้านกุฎีจีน)



ภาพที่ 5 นางนาวิณี พงศ์ไทย
(เจ้าของพิพิธภัณฑสถานบ้านกุฎีจีน)

แม้ว่าภาษาโปรตุเกสจะใช้เพื่อการสื่อสารมากในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน แต่เมื่อโปรตุเกสประสบปัญหาการเมืองภายในประเทศมากในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 การค้ากับโลกตะวันออกก็ลดน้อยลงไปด้วย ประกอบกับการค้ากับต่างประเทศหลังรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชลดลง การใช้ภาษาโปรตุเกสเพื่อการสื่อสารจึงน้อยลงไปด้วย

ภาษาพูดฝรั่งเศส

สำหรับการสื่อสารของชาวสยามโดยทั่วไปในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น เนื่องจากมีพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้บาทหลวงชาวฝรั่งเศสสร้างวัดคริสต์ และบ้านเณรของชาวคาทอลิกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2228 จึงมีการสอนภาษาฝรั่งเศสและภาษาละตินให้แก่ชาวสยามที่เข้ารีตด้วย โรงเรียนสามเณรมีนักเรียนหลายชาติหลายภาษารวมกว่า 700 คน สมเด็จพระนารายณ์มหาราชยังได้ส่งนักเรียนไทยไปเรียนวิชาช่างที่ฝรั่งเศสโดยฝากไปกับคณะทูตและโปรดให้มีการสอนวิชาสามัญอื่น ๆ อีกและทรงมีพระบัญชาให้ออกพระวิสุตรสุนทร (ปาน) ราชทูตของพระองค์ไปศึกษาดูงานตามโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในกรุงปารีสขณะที่พำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศสด้วย (พลับพลึง มูลศิลป์, 2523, หน้า 140-143)

บุคคลสำคัญที่ต้องกล่าวถึงในด้านวิวัฒนาการของภาษาฝรั่งเศสในประเทศสยามคือ พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน (Louis Laneau) ท่านเป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่เดินทางมาถึงกรุงสยามเมื่อ 27 มกราคม พ.ศ. 2207 และได้รับมอบอำนาจจากพระสังฆราช ชล่ำแบร์ต เดอ ลามอต (Pierre Lambert de la Motte) ให้ดูแลบ้านเณร และเนื่องจากท่านเป็นแพทย์ด้วย จึงได้มีการตั้งโรงพยาบาลฝรั่งเศสแห่งแรกในสยามเพื่อทำการรักษาชาวสยาม ท่านผู้นี้เป็นผู้เขียนพจนานุกรม ฝรั่งเศส-ไทย และไทย-ฝรั่งเศส ฉบับแรกขึ้น ในราวปี พ.ศ. 2207-2230 โดยเขียนเป็นตัวเขียน ซึ่งภาษาไทยในขณะนั้นใช้ตัวอักษรโรมัน นอกจากนั้นยังมีการแปลหนังสือสดมภ์เป็นภาษาไทยด้วย (พลับพลึง มูลศิลป์, 2523, หน้า 141-142) นอกจากนั้นพระสังฆราชหลุยส์ ลาโนยังเป็นผู้ก่อตั้งมิสซังสยามขึ้นเป็นครั้งแรกอีกด้วยในปี พ.ศ. 2212 โดยการเสนอของพระสังฆราช เดอ ลามอต ต่อพระสันตะปาปาเคลเมนต์ ที่ 9 (มิสซังสยามในปัจจุบันคืออัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ) คำว่า **มิสซัง**นั้น

มาจากคำว่า **มิสซ็อง (mission)** ในภาษาฝรั่งเศส หมายถึง ขอบเขตการปกครองของสังฆราชที่ปกครองในนามของพระสันตะปาปาที่เรียกกันภาษาละตินว่า APOSTOLICUS (หोजดหมายเหตุ, 2515) ในปี พ.ศ. 2562 มิสซังสยามมีอายุครบ 350 ปี ศาสนจักรโรมันคาทอลิกในประเทศไทยได้จัดให้มีการเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ในสังฆมณฑลทั้งสิบแห่งทั่วประเทศ และในโอกาสนี้ สมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิส ประมุขแห่งศาสนจักรโรมันคาทอลิกได้เสด็จมาเยือนประเทศไทยระหว่าง 20-23 พฤศจิกายน 2562 และได้ทรงประกอบพิธีมิสซาใหญ่ ณ สนามศุภชลาศัยให้กับคริสตศาสนิกชนชาวโรมันคาทอลิกจำนวนกว่าสองหมื่นคนในตอนเย็นวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ด้วย



ภาพที่ 6 สมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิสประมุขแห่งศาสนจักรโรมันคาทอลิก

การสอนภาษาฝรั่งเศสและภาษาละตินให้กับคริสตชนชาวคาทอลิกที่ไปโบสถ์เพื่อทำ**มิสซา (mass)** หรือการประกอบพิธีกรรมซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นในวันอาทิตย์เป็นไปเพื่อให้ชาวคาทอลิกสามารถสวด ร้องเพลง ประกอบพิธีและกล่าววาจาในการประกอบพิธีกรรมได้ อีกทั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมิได้ทรงกีดกันการนับถือศาสนาและยังโปรดให้มีการสอนภาษาให้กับข้าราชการโดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส การสอนคำสอนทางศาสนาได้กระทำที่โบสถ์และบ้านเณร นอกจากนั้นยังมีการสอนวิชาสามัญทั่วไป เช่น วิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ ฯลฯ อีกด้วย จึงทำให้ภาษาฝรั่งเศสแพร่หลายมากในหมู่ชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสมัยนั้น

แม้ในปัจจุบันไม่มีหมู่บ้านฝรั่งเศสในจังหวัดอยุธยาแล้ว แต่ยังคงมีวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา อยู่ในเขตที่ดินเดิม ส่วนภาษาฝรั่งเศสที่เกี่ยวกับคริสต์ศาสนานั้น ยังมีคำที่ใช้ในวัดคาทอลิก และในการประกอบพิธีกรรม เช่นคำว่า **ปัง** มาจากคำว่า**แปง (pang)** ในภาษาฝรั่งเศส หมายถึง ขนมปัง ซึ่งคำนี้ใช้ในระหว่างพิธีรับศีลมหาสนิทโดยบาทหลวงเป็นผู้กล่าวคำว่า “พระเยซูเจ้าตรัสว่า จงรับ**ปัง**นี้ไปกินโดยทั่วกัน นี่คือกายของเราที่จะมอบเพื่อท่าน”

คำในภาษาไทยที่มาจากภาษาฝรั่งเศส

นอกจากคำศัพท์ที่เกี่ยวกับศาสนาคริสต์แล้วในภาษาไทยยังมีคำที่ขอยืมมาจากภาษาฝรั่งเศสและใช้ทับศัพท์อยู่หลายคำ แต่มาใช้กันในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ดังนี้ หมวดยาอาหารเช่น ครัวซอง บาเกต บุฟเฟต์ เมนูมาตราซังตวงวัด เช่น กิโลเมตร เมตร ลิตร กิโลกรัม ฯลฯ อื่น ๆ เช่น กงสุล โบรชัวร์ โซเฟอร์ ฯลฯ

บทสรุป

การใช้ภาษาโปรตุเกสและภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสารในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น จะเห็นว่า ภาษาโปรตุเกสมีการใช้แพร่หลายมากที่สุดทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ขุนนางและข้าราชการชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการติดต่อกับต่างประเทศได้มีการศึกษาภาษาโปรตุเกสเพื่อใช้ในการสื่อสารด้วย นอกจากนั้นภาษาโปรตุเกสมีการเผยแพร่ไปในหมู่ชาวบ้านอยุธยาที่ไปเข้ารับศีลตลอดจนชาวต่างชาติที่นับถือศาสนาคริสต์อย่างกว้างขวาง ส่วนภาษาฝรั่งเศสนั้นแม้จะเข้ามาภายหลังโปรตุเกสกว่า 100 ปี แต่มีการใช้กันทั้งในและนอกราชสำนักเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเจริญพระราชไมตรีระหว่างพระมหากษัตริย์ทั้งสองประเทศประสบความสำเร็จอย่างสูงและได้มีการก่อตั้งโบสถ์คาทอลิก และบ้านเณรขึ้น ทำให้ได้มีการเปิดสอนภาษาละตินและภาษาฝรั่งเศสตลอดจนวิชาการอื่น ๆ ในหมู่ชาวสยามและชาวต่างชาติอื่น ๆ ที่ไปโบสถ์และมีการสอนภาษาฝรั่งเศสให้กับข้าราชการชาวไทยโดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศสด้วย ทำให้ภาษานี้แพร่หลายมากในยุคนั้น มีการจัดทำพจนานุกรมไทย-ฝรั่งเศส และฝรั่งเศส-ไทยขึ้น โดยพระสังฆราชหลุยส์ ลาโน

การใช้ภาษาโปรตุเกสและภาษาฝรั่งเศสเพื่อการติดต่อสื่อสารทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนได้ก่อให้เกิดความสำเร็จอย่างสูงในการเจริญสัมพันธไมตรีและกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งการทำการค้า การเผยแผ่ศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกมาตลอดรัชกาล นอกจากการใช้ภาษาตะวันตกทั้งสองนี้ในการติดต่อสื่อสารแล้วชาวต่างชาติที่เข้ามาในสยามประเทศก็ได้ศึกษาและใช้ภาษาไทยด้วยเช่นกัน ซึ่งนับว่าได้ช่วยเพิ่มพูนความสำเร็จในการติดต่อทุกประเภท อย่างไรก็ตามยังคงมีอุปสรรคในการสื่อสารซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจในภาษาที่แตกต่างกัน ซึ่งผลของการศึกษาได้บ่งชี้ว่าได้มีการแก้ไขด้วยการเรียนรู้ภาษาของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยและใช้ล่ามที่เป็นลูกครึ่งหรือผู้ที่มีความรู้ในภาษานั้น ๆ อย่างถ่องแท้

เอกสารอ้างอิง

80 ปีวัดช้างตากู. (2539). กรุงเทพมหานคร: เอพีพริ้นติ้ง.

กำพล จำปาพันธ์. (2559). อยุธยา: จากเมืองท่านานาชาติสู่มรดกโลก. นนทบุรี: มิวเซียมเพลส.

เกริกฤทธิ์ ไทศุณณภพ. (2555). พระนารายณ์มหาราช ยุคอารยธรรมความรู้เรื่องของสยามประเทศ.

กรุงเทพมหานคร: สยามความรู้.

ไกรฤกษ์ นานา. (2560). ประวัติศาสตร์นอกตำรา สยามรัฐในโลกตะวันตก. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

ขจร สุขพานิช. (2545). เอกสารในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:

คุรุสภา.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและโบราณคดี. (2510). สัญญาไทย-ฝรั่งเศส และหนังสือ 60 ปี พระวิสุทธิสุนทร. ในประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและโบราณคดี

โคลด์, เซเบร์เต้ เดอ บูล. (2560). จดหมายเหตุมองซิเออร์เซเบร์เต้. แปลโดยราชบัณฑิตยสถาน. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

จารึกในประเทศไทย. (2550). ค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2559. จาก <://th.m.wikipedia.org>wiki.

จิราภรณ์ มาตังคะ และคณะ. (2551). งานวิจัยเรื่องศาสนศิลป์พื้นน้ำ: กรณีศึกษาชุมชนธนบุรี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และบาหยัน อิมสำราญ, (บรรณาธิการ). (2547). ภาษากับการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: พี. เพรส.

ชาวนิธิ เกษตรศิริ. (2550). อยุธยา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

_____. (2561). อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง. สมุทรปราการ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

แซร์แวงส, นิโกลาส. (2550). ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

ธวัชชัย ตั้งสิริวานิช. (2537). กรุงศรีอยุธยาในแผนที่ฝรั่ง. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

นาวิน พงศ์ไทย. (2559, 2 มิถุนายน). สัมภาษณ์. เจ้าของพิพิธภัณฑ์บ้านกุฎิจีน. ณ พิพิธภัณฑ์บ้านกุฎิจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2537). การเมืองไทยการสมัยพระนารายณ์. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

บาทหลวงเดอ ชัวซี. (2551). จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยามในปี ค.ศ. 1685 และ 1686. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

บาทหลวงเดอแสบ. (2561). บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอแสบเกี่ยวกับมรดกของก้องศักดิ์ พลคอน. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

บาทหลวงดาร์ซาร์ด. (2551). จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามครั้งที่ 1 และจดหมายเหตุการเดินทาง ครั้งที่ 2 ของบาทหลวงดาร์ซาร์ด. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

บาทหลวงสุรชัย ศรีชุมพันธ์. (2560). การบรรยายเรื่อง การตั้งรกรากของชาวฝรั่งเศสในอยุธยาและการก่อตั้งมิสซังสยาม. 2 กรกฎาคม 2460 ณ วัดนันทนิกายอโศก อ.พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ประชุมพงศาวดารเล่มที่ 21. ภาคที่ 35 และ 36. (2511). กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา.

ประชุมพงศาวดารเล่มที่ 24. ภาคที่ 35 และ 36. (2511). กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา.

ประชุมพงศาวดารเล่มที่ 28. ภาคที่ 35 และ 36. (2511). กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา.

ปรีดี พิศุมิวิถิ. (2550). อยุธยาจากเอกสารโปรตุเกส. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 29, หน้า 44-71.

_____. (2553). กระดานทองสองแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

- พลับพลึง มูลศิลป์. (2523). ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.
- พิทยะ ศรีวัฒนสาร.(ม.ป.ป.). การบรรยายเรื่อง สยาม-โปรตุเกสศึกษา: บทบาทของภาษาโปรตุเกสในประวัติศาสตร์อยุธยา. ค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2560, จาก http://siamportuguesestudy.blogspot.com/2011/02/blog_post_8845.html.
- ยุวดี วัชรางกูร. (2554). 500 ปี ความสัมพันธ์สยาม-โปรตุเกส National Documentary ฉบับ พิเศษ. กรุงเทพมหานคร: เนชั่น บรอดแคสติ้ง.
- ลาอุแบร์, ซิมอนเด. (2549). จดหมายเหตุลาอุแบร์. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. กรุงเทพมหานคร: ศรีปัญญา.
- วัดนักบุญยอแซฟอยุธยา. ค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2559, จาก <http://th.m.wikipedia.org>> wiki.
- แหวดงคาทอลิก: ฉลองวัดนักบุญยอแซฟอยุธยา อัครสังฆมณฑล กรุงเทพมหานคร. ค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.jsyutya.com/aboutchurch/aboutchurch.html>.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2527). กรุงศรีอยุธยาของเรา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม.
- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัยและปารามินทร์ เครือทอง. (2546). ท้าวทองกีบม้า “มาตามฟอลคอน” “ขนมไทย” หรือ “ขนมเทศ”. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ศุภรัตน์ ธาราศักดิ์. (2545). “ฝรั่ง” อภิธานศัพท์คำไทยที่มีต้นเค้ามาจากภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- สปอร์ตาซ, มอร์แกน. (2554). เจาสยามยามผลัดแผ่นดินพระนารายณ์. แปลโดย กรรณิการ์ จรรย์แสง. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- หอจดหมายเหตุ. (2015). พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน. ค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2560, จาก <http://catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-42-26/biography /2018-09-22-0>.
- เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งชาติของกระทรวงการทหารเรือ (ฝรั่งเศส) เกี่ยวประเทศสยาม เล่ม 1 ค.ศ. 1684-1699 (พ.ศ. 2227-2242). (2547) พิมพ์ครั้งที่ 2 .กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

คำแนะนำในการตีพิมพ์

วารสารราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม มีวัตถุประสงค์เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยครอบคลุมสาขา สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สหวิทยาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ด้านการวิจัยและวิชาการที่เป็นการพัฒนา สังคม ชุมชน ท้องถิ่น วารสารมีการเผยแพร่ในรูปแบบเล่มและแบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์ กำหนดการเผยแพร่ 2 ฉบับต่อปี

กองบรรณาธิการ มีความยินดีที่รับผลงานวิชาการจากทุกท่าน เพื่อความสะดวกในการพิจารณา จึงขอแนะนำแนวทางการเตรียมต้นฉบับและส่งต้นฉบับดังนี้ บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารมี 2 ประเภท คือ (1) บทความวิจัย และ (2) บทความวิชาการ โดยที่บทความทั้งสองประเภทต้องเป็นผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการ และผ่านการประเมินจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ (peer reviewer) ที่เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องพิจารณาบทความละไม่น้อยกว่า 2 ท่าน และบทความต้องไม่เคยตีพิมพ์ในเอกสารฉบับอื่น ส่วนของเนื้อหาหรือข้อคิดเห็นในบทความเป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนที่เป็นเจ้าของผลงานและต้องเป็นผลงานต้นฉบับไม่ใช่ผลงานที่คัดลอก (plagiarism) ซึ่งผู้เขียนต้องจัดเตรียมต้นฉบับตามรูปแบบและแนวการเขียนบทความในการส่งตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด จากการผ่านการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ รวมทั้งกองบรรณาธิการสงวนสิทธิ์ในการตรวจแก้ไขบทความและอาจส่งกลับคืนให้ผู้เขียนแก้ไขเพิ่มเติมหรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่ แล้วแต่กรณี

รูปแบบและแนวการเขียนบทความ:

บทความต้นฉบับจัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมประมวลผลคำ (word processing) ตัวอักษร ของโครงการพจนานุกรมมาตรฐานราชการไทย แบบ TH Sarabun PSK ขนาดตัวอักษร 16 พอยต์ บนกระดาษ A4 ความยาวไม่เกิน 15 หน้า (รวมเอกสารอ้างอิงแล้ว) โดยที่องค์ประกอบของบทความมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการพิจารณา

บทความทุกบทความต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการพิจารณาจะใช้วิธีการปกปิดชื่อผู้เขียนและผู้ทรงคุณวุฒิ (Double-Blinded Peer Review)

บทความวิจัย

ส่วนแรก ประกอบด้วย (1) ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ไม่ยาวเกินไป ครอบคลุมเนื้อหาของบทความ (2) ชื่อผู้เขียน ที่อยู่และหน่วยงานสังกัดของผู้เขียนทุกคน (3) บทคัดย่อภาษาไทย ไม่เกิน 1 หน้า กระดาษ A4 (4) คำสำคัญภาษาไทย จำนวนไม่เกิน 5 คำ (5) บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (abstract) 300-500 คำ (6) คำสำคัญภาษาอังกฤษ (keyword) จำนวนไม่เกิน 5 คำ

ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย (1) บทนำ (Introduction) (2) วัตถุประสงค์ (objective) [ขอบเขตการศึกษาวิจัย สมมุติฐาน (hypothesis) หรือกรอบแนวคิด (framework)(ถ้ามี)] (3) วิธีดำเนินการวิจัย (research method) (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล) (4) ผลการวิจัย (results research) (5) สรุปและอภิปรายผล (conclusion and discussion) (6) ข้อเสนอแนะ (suggestion) (7) เอกสารอ้างอิง (ตามระบบ APA)

บทความวิชาการ

ส่วนแรก ประกอบด้วย (1) ชื่อเรื่อง ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ไม่ยาวเกินไป ครอบคลุมเนื้อหาของบทความ (2) ชื่อผู้เขียน ที่อยู่และหน่วยงานสังกัดของผู้เขียนทุกคน

ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย (1) บทคัดย่อ (2) บทนำ (3) เนื้อหา (4) สรุป (5) เอกสารอ้างอิง (ตามระบบ APA)

การอ้างอิง (reference): การอ้างอิงในเนื้อหาใช้ระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน (The American Psychological Association: APA)

รูปแบบการเขียนอ้างอิงในเนื้อหาและเอกสารอ้างอิง

การอ้างอิง

การอ้างอิงที่นิยมใช้ในปัจจุบันคือ การอ้างอิงแบบแบบแทรกปนในเนื้อหาหรือการอ้างอิงระบบนาม-ปี (Name-Year System) ทำได้ 2 รูปแบบ แล้วแต่ความเหมาะสมของวิธีการนำเสนอ

1 อ้างอิงระบบนาม-ปี โดยใส่วงเล็บท้ายข้อความที่อ้างถึง

...ข้อความที่นำมาเขียน... (ชื่อ นามสกุล, ปีพิมพ์, หน้า เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง)

ตัวอย่าง:

การเพิ่มขีดความสามารถให้ท้องถิ่นในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองเป็นการสร้างศักยภาพเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต (มนูญ สอนเกิด และคณะ, 2545, หน้า 9)

2 อ้างอิงระบบนาม-ปี โดยใส่ชื่อบุคคลที่อ้างถึงก่อนข้อความที่กล่าวอ้าง

ชื่อ นามสกุล (ปีพิมพ์, หน้า เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง) กล่าวว่า ...ข้อความที่นำมาเขียน...

ตัวอย่าง:

ธีรยุทธ บุญมี (2541, หน้า 30) กล่าวว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านจะทำให้เกิดความโปร่งใสความรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ดียิ่งขึ้นตามหลักธรรมรัฐ

หมายเหตุ:

1. ในส่วนชื่อ นามสกุลผู้แต่ง หากผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศให้ใช้เฉพาะ นามสกุล เท่านั้น
2. หากเป็นการอ้างอิงการสัมภาษณ์ให้ใช้คำว่า “สัมภาษณ์” แทน “เลขหน้าที่อ้างอิง” ได้เลย
3. ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ลงเฉพาะชื่อผู้แต่งคนแรกและตามด้วยคำว่า **และคณะ** หากเป็นภาษาอังกฤษใช้ **et al.**
4. การอ้างอิงควรอ้างจากเอกสารปฐมภูมิ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ

บรรณานุกรม

รูปแบบการเขียนบรรณานุกรมพร้อมตัวอย่างบรรณานุกรม จำแนกตามประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ ดังนี้

1 หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือ. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

Drake, M. A. (2003). *Encyclopedia of Library and Information Science*. 2nd ed. New York: Marcel Dekker.

2 หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งดั้งเดิม. (ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือฉบับแปล. แปลจาก ชื่อเรื่องเดิม โดยชื่อผู้แปล. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

สตาร์เลท, อาร์. (2540). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับซีดีรอม. แปลจาก CD-ROM Fundamentals โดย วัชรโบล อีร์คุปต์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

3 บทความในหนังสือ/การประชุม

ชื่อผู้เขียนประจำบท. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). ชื่อหนังสือ/ชื่อการประชุม. (หน้า เลขหน้า-เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง). ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

อุกฤษณ์ แพทย์น้อย. (2530). หลักการที่แท้จริงของทฤษฎีสัญญาประชาคม. ใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา (บรรณาธิการ). รัฐศาสตร์สาร: ปรัชญาและความคิด. (หน้า 55-75). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2549). การศึกษาไทยในยุคปัจจุบัน. ใน กนกวรรณ สิ้นสุข (บรรณาธิการ). รายงานการสัมมนาเรื่องการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. (หน้า 12-19). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

4 บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า เลขหน้า-เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง .

รัชนิวรรณ วิชัยถนอม. (2548). การปรับใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์. วารสารข้าราชการ. 50 (2), หน้า 10-24.

Gavin, J. (2005). Alternative strategies for promoting information literacy. *The Journal of Academic Librarianship*. 31 (4), pp.352-357.

5 บทความในหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์, วัน เดือน). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, หน้า เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง.

เพ็ญพิชชา เดียว. (2545, 19 กรกฎาคม). พลิกโฉมมะขามเปียกจากใช้บริโภคมาเป็นครีมบำรุงผิว. *ไทยรัฐ*, หน้า 7.

Wassayos Ngarmkham. (2002, July 19). Electronic dictionary accused of breach. *Bangkok Post*, p. 5.

6 วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา คณะหรือสังกัด
ชื่อมหาวิทยาลัย.

ชมพูท ยอดยิ่ง. (2551). กิจกรรมการสอนทักษะการรู้สารสนเทศของครูบรรณารักษ์: กรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1. รายงานการศึกษานิเทศศาสตร์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ สารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Ponroung, P. (1993). **Factors affecting decision making of groups of production credit.**
Master thesis in Rural Development Management, Graduate School,
KhonKaen University.

7 การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์. (ปี, วันที่ เดือนที่สัมภาษณ์). สัมภาษณ์. ตำแหน่ง. หน่วยงานที่สังกัด
หรือที่อยู่.

ปริญญา จินดาประเสริฐ. (2556, 20 สิงหาคม). สัมภาษณ์. อธิการบดี. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
สมควร งามน้ำใจ. (2557, 11 มิถุนายน). สัมภาษณ์. ราษฎร. หมู่บ้านโนนม่วง ตำบลศิลา
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.

8 เอกสารออนไลน์

ชื่อผู้แต่งหรือชื่อหน่วยงาน. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง. ค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปีที่ค้น, จาก URL

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). **การปรับใช้สมรรถนะในการบริหาร
ทรัพยากรมนุษย์.** ค้นเมื่อ 14 ธันวาคม 2552, จาก [http://ocsc.go.th/veform/PDF/
competency.pdf](http://ocsc.go.th/veform/PDF/competency.pdf)

Bruce, Christine S. (2004). **Information literacy as a catalyst for educational change: A
Background paper.** Retrieved November 23, 2004, from [http://www.ncils.gov/
libinter/infolitconf&meet/papers/bruce-fullpaper.pdf](http://www.ncils.gov/libinter/infolitconf&meet/papers/bruce-fullpaper.pdf)

9 หนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์, วัน เดือน). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์. ค้นเมื่อ วันที่
เดือน ปีที่ค้น, จาก URL

เปรียญ 10 (นามแฝง). (2560, 20 ธันวาคม). มอง “พระสงฆ์” ในสังคมไทยผ่านภารกิจ 4
กลุ่มใหญ่. **เดลินิวส์.** ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2560, จาก [https://www.dailynews.
co.th/article/616775](https://www.dailynews.co.th/article/616775)

10 บทความในวารสารออนไลน์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า เลขหน้า-
เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง. ค้นเมื่อวันที่ เดือน ปี,จาก URL

ปาริชาติ เสารยะวิเศษ. (2550). การจ้างแหล่งภายนอกดำเนินกิจกรรมของห้องสมุด.

อินฟอร์เมชัน. 14 (1), หน้า 60-66. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2560, จาก

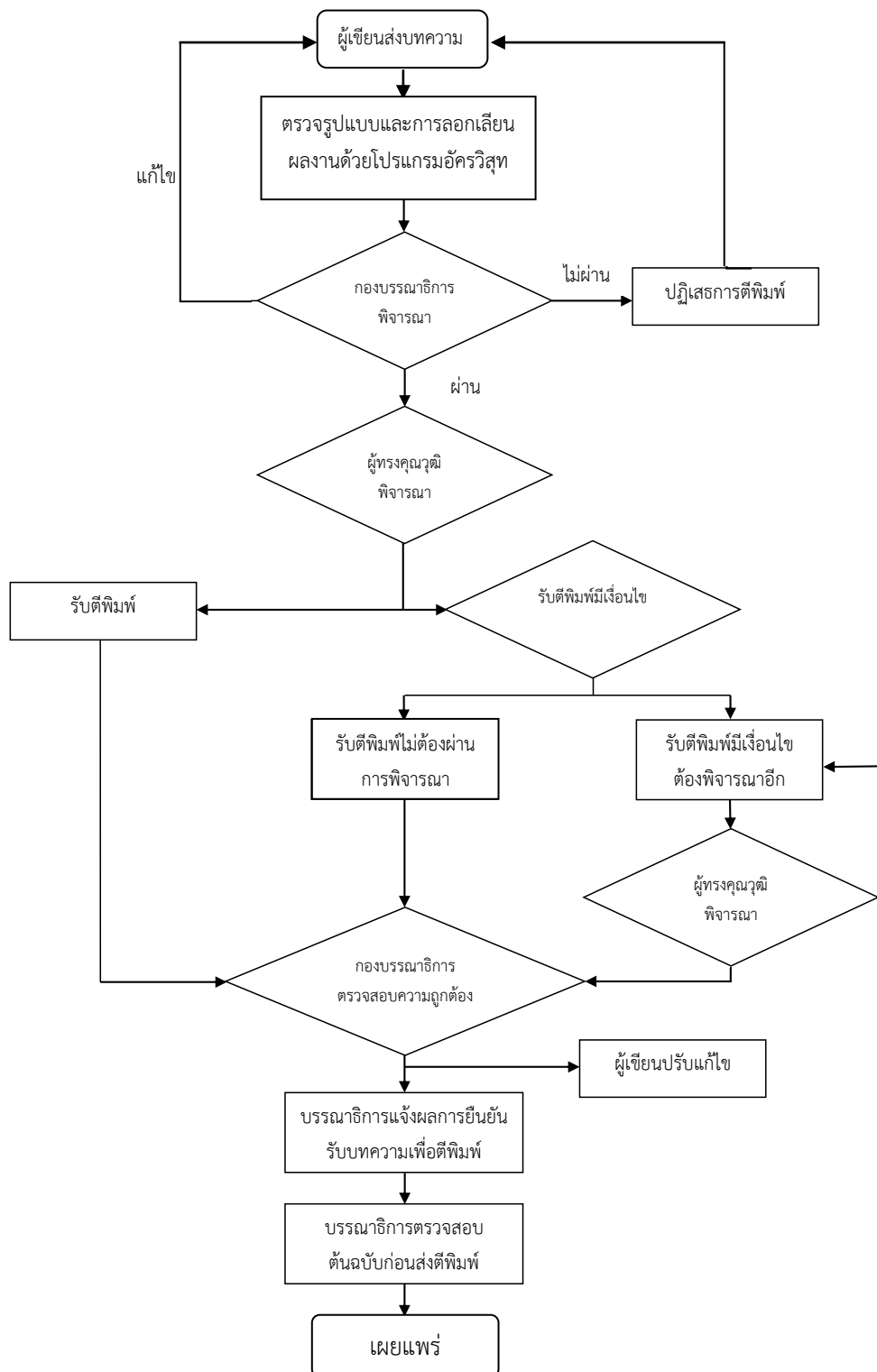
<http://ejournal.kku.ac.th/information/article/view/102/113>

*****การอ้างอิงควรอ้างจากเอกสารหลักเท่านั้น*****

การส่งบทความ:

การส่งบทความเพื่อพิมพ์ในวารสารให้ส่ง 1 ชุด และแนบบันทึกไฟล์ข้อมูลพร้อมทั้งกรอกแบบฟอร์มส่งบทความเพื่อ
พิจารณาที่กองบรรณาธิการวารสาร ในระบบที่เว็บไซต์ของสถาบันวิจัยและพัฒนา หรืออีเมล e-mail:
karjournals@gmail.com หรือส่งที่สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เลขที่ 172 แขวงวัดกัลยาณ์
เขตธนบุรี 10600 Website: <http://research.dru.ac.th/e-journal/>

ขั้นตอนการจัดทำวารสาร





แบบฟอร์มการส่งบทความ
วารสารราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เรียน บรรณาธิการ

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว)

ตำแหน่งสังกัด.....

ขอส่ง

☐ บทความวิจัย

☐ บทความวิชาการ

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก.....

.....

โทรศัพท์มือถือโทรสารE-mail.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นๆ อีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้
ส่งบทความฉบับนี้มายังกองบรรณาธิการวารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีและกองบรรณาธิการสงวนสิทธิ์ในการ
ตรวจแก้ไขบทความและอาจส่งกลับคืนให้ผู้เขียนแก้ไขเพิ่มเติมหรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

หมายเหตุ : ในกรณีที่ขอถอนบทความก่อนระยะเวลาที่กำหนดลงตีพิมพ์ในวารสารฯ เจ้าของบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนของ
ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิผู้พิจารณาบทความ

ลงนาม

(.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ

รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์	โฉมยา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ สุวัฒนา	เลี่ยมประวัติ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรศิริ	ปิยะพิมลสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภา	พงศ์วิรัตน์	ข้าราชการบำนาญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปนัดดา	ยิ้มสกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิพงษ์	ทองก้อน	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลับพลึง	คงชนะ	ข้าราชการบำนาญ
อาจารย์ ดร.กันตวรรณ	มีสมสาร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ ดร.ธิติมา	เกตุแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ดร.สุรพิเชษฐ์	สุขโชติ	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์
ดร.สุวิมล	ทवेशิลชัยกุล	ข้าราชการบำนาญ